

nederlandsdagblad

JAARGANG 78 NR. 21045 WWW.ND.NL REDACTIE@ND.NL 088 1 999 999

CHRISTELIJK BETROKKEN

Tap je eigen hagelslag

Verpakkingsvrij voedsel, pagina 4

Gulliver

Trauma

*'De angst zit ingebakken.'***pagina 4**

NL

HESSEL VON PIEKARTZ / VK nd.nl/nederland

Complotdenken 'steeds extremer'

Poetin is de nieuwe held van kleine anti-overheidsgroepen. De AIVD acht een extreemrechtse aanslag 'voorstelbaar'.

► DEN HAAG

Nederlandse rechts-extremisten nemen het verhaal van de Russische president Poetin rond de oorlog in Oekraïne over. Dat zei AIVD-directeur Erik Akerboom donderdag bij de presentatie van het jaarverslag van de inlichtingendienst.

Volgens Akerboom sluit het Russische standpunt over de oorlog aan bij al bestaande standpunten van rechts-extremisten tegen westerse instituties en de rechtsstaat.

Ook anti-overheidsactivisten, die zich in eerste instantie vooral richtten tegen de coronamaatregelen, zouden de ideeën van Poetin inmiddels overnemen.

De AIVD-directeur vreest dat de ontwikkelingen rond de oorlog de spanningen in de samenleving dit jaar verder op scherp stellen.

In het jaarverslag over 2021 tekent de dienst namelijk op dat de dreiging vanuit extreem-rechts en anti-overheidsactivisten verder is toegenomen.

Een terroristische aanslag uit die hoek is inmiddels 'voorstelbaar'. De grootste dreiging gaat volgens de inlichtingendienst uit van een jonge groep die online onderling 'terroristisch geweld verheerlijkt en fantaseert over het plegen van geweld'. Deze zogenoemde 'accelerationisten' willen met aanslagen bevolkingsgroepen tegen elkaar opzetten, zodat een door hen verwachte 'rassenoorlog' uitbreekt.

In Nederland zijn er naar schatting enkele honderden aanhangers van dit extremistische gedachtegoed. Hoewel de groep klein is, vormt deze volgens de inlichtingendienst een 'bijzondere uitdaging' voor de samenleving. 'Omdat het veelal gaat om kwetsbare eenlingen die elkaar voortdurend ophitsen, kan de stap naar geweld snel worden gezet en slecht worden opgemerkt door de omgeving', aldus het jaarverslag. Over de breedte wakkerden complottheorieën over de coronamaatregelen

het rechts-extremisme vorig jaar aan. Zo leggen rechts-extremisten de maatregelen uit als een manier om 'blanke westerlingen in het nauw te brengen' of koppelen ze het coronavaccinatieprogramma aan antisemitische complottheorieën, waarin een 'Joodse elite' de wereldbevolking wil controleren.

gewelddadiger

De dienst ziet ook dat het gedachtegoed van anti-overheidsactivisten steeds extremistischer wordt. Ze uiten vaker ernstige bedreigingen naar onder anderen bestuurders, politici, wetenschappers en journalisten. Dat hun gedachtegoed, dat zich eerst nog beperkte tot kritiek en activisme, zich ontwikkelt tot gewelddadig extremisme, komt volgens de AIVD vooral door enkele 'aanjagers' die hun volgers via hun eigen (online-)media kanalen opzwepen en complottheorieën voorschotelen. Daarnaast kan 'sociale isolatie' de verharding verer-

geren, doordat mensen veel tijd online doorbrengen en daar een eenzijdig geluid krijgen te horen. Bovendien lijken rechts-extremisme en het anti-overheidsprotest elkaar de afgelopen jaren te versterken. Zo ziet de AIVD dat rechts-extremisten het protest van activisten soms kapen om mensen 'te rekruteren' voor hun eigen doel. Inhoudelijk is er meer overlap dan eerder: zo geloven beide groepen in steeds extremere complottheorieën.

Ook de nationaal coördinator terrorisme en veiligheid (NCTV) waarschuwt de afgelopen jaren voor 'radicalisering' van het anti-overheidsactivisme.

In het jongste *Dreigingsbeeld Terrorisme* wijst de NCTV op de 'aantrekkingskracht' die de oorlog in Oekraïne kan uitoefenen op rechts-extremisten in Nederland. Daarnaast zou de oorlog ook extremistische anti-overheidsactivisten opnieuw kunnen mobiliseren. <

Klimaat

Over een Noors skidorpje en onze schuld en onmacht

pagina 12

WILLEKE

nd.nl/cartoons

PRIJS € 3,10 ZATERDAG € 4,35

9 771570 797003

Beschaamde heimwee naar wilde jaren COMMENTAAR PAGINA 3

Verdwenen wereld

Zoals velen, heb ik thuis een hoek ingericht rondom een kruis. Het is iets tussen mini-altaartje en plaats van herinnering in. Er komt van alles terecht; stenen, oude foto's, vondsten. Er staat ook een visitekaartje bij, van een man in een stofjas, naast een grote roodbonte stier. Dat is Sallo van Gelder uit Aalten, de laatste Joodse veehandelaar van Noordoost-Nederland. Ik sprak hem twee keer, een markante man. We spraken Nedersaksisch, want hij is geboren en getogen *ten oost'n van de Iessel*. En daar, waar hij als onderduikertje de oorlog overleefde (hij ontsnapte in Amsterdam aan de trein naar Westerbork, een non verstopte hem onder haar rokken), wilde hij blijven. Naar Israël wilde hij niet: *'Die leu doar heb't mi'j de mond veuls te groot'*. In dat fotootje bij het kruis is voor mij inbegrepen de hele, verdwenen cultuur van de Jiddische *mediene*, de provincies buiten Mokum, Amsterdam, het Jeruzalem van ons Jodendom. Zo wil ik die geamputeerde historie nog aanraken. Zoals Sallo die stier de hand oplegt. Het is weg. Maar het is gezien en niet vergeten. Die foto uit Aalten herinnert mij ook aan Groningen en het Joodse leven in Noord-Nederland. Pauline Broekema schrijft erover, in *Benjamin*, over een sociaaldemocraat die toneelstukken schreef in het Gronings. En Sallo en zijn stier doen me denken aan de Zuidlaarder Markt, waar de paardenhandelaren handjeklapten met Jiddische telwoorden. Die woorden overleefden hen nog lang. Mijn overgrootvader Albertus Kort (1880-1968) was een paardenman, hij bezocht die markt na de oorlog, hij moet dat Jiddische tellen nog hebben gehoord. Nu zijn de sporen van Joods leven buiten Amsterdam schaars geworden.

Monumenten, begraafplaatsen, eenzame synagoges en o ja, nog een twaalfde-eeuws paaslied in Twente, *Christus is opgestanden*. Een wonderlijke overlever, dit lied, dat met Pasen nog altijd op straat wordt gezongen in enkele dorpen aan weerszijden van de grens. Deze week ontstond er ophef over de woordkeus, die Joden aanwijst als zondebokken. Dat is een zwerfspoor van kerkelijk antisemitisme in een verder mooi lied. Joden van Twentse afkomst protesteren ertegen. En dat kun je begrijpen. Het is in elk geval beter te begrijpen dan het geheugenverlies van Twentse zangers, die niet gestoord willen worden met hun eigen geschiedenis. Begin eens met het erkennen van het Twents-zijn van je Joodse burens. Het waren en zijn jullie *noabers*. En van enkelen van hen zijn de (klein)kinderen gelukkig nog onder ons. De voorzangers bij deze paastraditie in Denekamp en Ootmarsum kunnen de tekst veranderen. Eén van hen begint daar niet aan, liet hij de regionale krant direct weten. Die snelle reactie getuigt van een gebrek aan aandacht: zowel voor de Joodse Twentenaren als voor jezelf en je regio. Als aandacht een vorm van liefde is, is gebrek aan aandacht een vorm van leegte, misschien wel van geweld. Ik hoop dat de deken van de Twentse kerkprovincie het debat in de kerk aangaat. Lastige zaak, maar één voordeel heeft vicaris Cornelissen al: hij was vroeger zelf pastoor in Denekamp. Hij weet dus van de hoed en de rafelrand. <

Kans op straf voor Derksen lijkt door verjaring 'nihil'

...Zowel kansspelbedrijf Toto als Stella Fietsen stopt als sponsor van het televisieprogramma Vandaag Inside, vanwege de uitspraken van Johan Derksen.

...Het Openbaar Ministerie stelt een onderzoek in naar de uitlatingen die de sportcommentator deze week deed. De kans op veroordeling is nihil, zegt een jurist.

► **HILVERSUM**
Voetbalanalist Johan Derksen (73) zei dinsdag dat hij in de jaren zeventig een dronken, bewusteloze vrouw had gepenetreerd met een kaars. Dat zou gebeurd zijn na een avond uit, met de keeper van zijn toenmalige profclub Veendam. Mensen die bij Derksen aan tafel zaten, zoals oud-voetballer René van der Gijp en presentator Wilfred Genee, lachten mee met Derksen. Woensdag kwam Derksen op zijn verhaal terug; nu ging het om een kaars op een standaard die hij tussen de benen van de vrouw had geplaatst. Derksen maakte geen excuus, maar zei de sfeer van toen te hebben willen schetsen.

waarheidsvinding
Het onderzoek van Justitie 'is gericht op waarheidsvinding van mogelijk strafbare gedragingen waarover in dat programma gesproken is', schrijft het OM in een persbericht. Justitie roept betrokkenen op hun verhaal te doen. Bij zijn onderzoek moet het OM rekening houden met verjaringstermijnen. Die 'hangen af van de aard en de context van en het moment waarop een strafbaar feit gepleegd zou zijn'. Duidelijk is dat sprake is van 'zeer af

te keuren grensoverschrijdend gedrag', schrijft het OM. 'Daarbij is ook de wijze waarop er in het tv-programma over gesproken wordt bijzonder kwetsend. Dit kan slachtoffers van zedenfeiten ook na een lange tijd diep raken.' De kans dat het tot een veroordeling komt, is evenwel nihil, zegt Henny Sackers, hoogleraar strafrecht aan de Radboud Universiteit. 'Ten eerste moet er aanvullend bewijs zijn. Je kunt nooit alleen op basis van een eigen verklaring veroordeeld worden. Dus moet of de vrouw of die vriend naar voren komen. Maar die vrouw bevond zich in comateuze toestand en kan het zich waarschijnlijk niet meer herinneren. En de vriend is een vriend.' Als er al bewijs komt, moet het OM vaststellen of het misdrijf niet is verjaard, zegt Sackers. 'Bij de meeste zedendelicten is die termijn niet oneindig. Een vuistregel is dat de verjaringstermijn gelijkstaat aan de maximale gevangenisstraf. Een delict waarop maximaal twaalf jaar cel staat, verjaart dus na twaalf jaar.'

verjaring
Hoeveel jaar gevangenisstraf staat er op het vermeende delict van Derksen? Sackers: 'Daarvoor zal het OM eerst moeten uitzoeken hoe de zedenwetgeving er vijftig jaar geleden uitzag. Omdat hier – op basis van de eerste beschrijving van Derksen – sprake lijkt te zijn van "seksueel binnendringen van het lichaam", zou het tegenwoordig onder verkrachting vallen.' Daarop staat nu maximaal twaalf jaar. 'Maar de definitie van verkrachting was vroeger nauwer', zegt Sackers. 'Ik denk dat deze han-

deling destijds onder ontucht zal hebben gevallen.' Op ontucht staat nu maximaal acht jaar. Zowel kansspelbedrijf Toto als Stella Fietsen, dat in elektrische fietsen handelt, kondigde donderdag aan te stoppen als sponsor van *Vandaag Inside* vanwege de uitspraken van Derksen. Stella zei zich te distantiëren 'van wat er in die bewuste uitzending is voorgevallen'. Toto 'neemt nadrukkelijk afstand van de verklaringen van Derksen, die voor slachtoffers van seksueel geweld uiterst kwetsend en neerbuigend zijn en waarin op geen enkele manier blijkt wordt gegeven van empathie en mededogen.'

al eerder
Derksen deed eerder onwelgevallige uitspraken in het Talpa-programma, maar nu is wat een woordvoerder betreft 'een nieuw dieptepunt bereikt'. Toto zei evenals Stella Fietsen niet hoe lang de samenwerking met Talpa al liep en hoeveel geld er met de sponsoring gemoeid was. Radio West trekt de stekker uit Derkens radioprogramma *Muziek voor Volwassenen*, dat hij in het weekend presenteerde. De omroep nam de beslissing uit respect voor alle vrouwen die ooit met seksuele intimidatie, aanranding of verkrachting te maken hebben gehad, zegt hoofdredacteur Henk Ruijl. Theateragentschap AT Next is 'enorm geschrokken'. Zondag zou de voetbalanalist en muziekliefhebber in Den Helder beginnen aan zijn theatertournee *Johan Derksen presenteert: The Sound of The Blues & Americana*. AT Next beslist vrijdag of dat doorgaat. <

René van der Gijp, Wilfred Genee en Johan Derksen in de studio van televisieprogramma 'Vandaag Inside'.

nieuwsvandaag HELE DAG

Lokaal voedsel

Missiehuis Emmaus in Helvoirt krijgt eerste boerenpakket voor Oekraïense vluchtelingen.

HERMAN VEENHOF nd.nl/buitenland BEELD EPA / SERGEY DOLZHENKO

VN-chef Guterres en de Oekraïense president Zelensky donderdag in Kyiv.

Guterres wil dat Moskou Haags Strafhof tot hulp is

► KYIV

Secretaris-generaal van de Verenigde Naties António Guterres wil dat het Internationaal Strafhof in actie komt tegen Rusland. Hij was woensdag en donderdag in Oekraïne, de dag ervoor in Moskou.

Guterres bezocht Boetsja, een van de plaatsen waar door Russische troepen massamoorden zijn gepleegd. Hij riep Rusland vanuit het stadje op om mee te werken aan het onderzoek van het Internationaal Strafhof (ICC) in Den Haag naar mogelijke oorlogsmisdaden in Oekraïne.

Justitie in dat land heeft tien militairen van de 64e gemotoriseerde infanteriebrigade van het Russische leger aangeklaagd wegens overtredingen van het oorlogsrecht, vooral wrede daden tegen burgers, stelde de hoofdaanklager in de hoofdstad Kyiv.

'intens'

Guterres was donderdag op bezoek bij de Oekraïense president Volodymyr Zelensky in Kyiv, met wie hij naar eigen zeggen 'intense' gesprekken heeft gevoerd over de evacuatie bij de Azovstal-fabriek in Marioepol. Op het terrein, dat wordt omsingeld door Russische troepen, zitten volgens Oekraïense autoriteiten nog zeker duizend burgers vast. De VN-chef meldde dat hij dinsdag, bij zijn bezoek aan de Russische president Vladimir Poetin, de toezegging heeft gekregen dat de Verenigde Naties samen met het Rode Kruis betrokken worden bij het instellen van een humanitaire corridor in Marioepol. Zelensky liet bij de gezamenlijke persconferentie na het gesprek met

de VN-chef weten dat hij nog altijd gelooft in een 'succesvol resultaat' bij de staalfabriek. Guterres sprak ook met minister Dmitro Koeleba van Buitenlandse Zaken. Guterres wil de weg vinden naar wapenstilstand en vrede, en burgers een veilige aftocht bieden uit bezette en belegerde gebieden, vooral in en rond Marioepol, bevorderen.

explosies

Tijdens het bezoek van de VN-chef werden in het centrum van Kyiv twee grote explosies waargenomen, meldde persbureau Reuters op basis van ooggetuigen. De burgemeester van Kyiv stelt dat de explosies werden veroorzaakt door Russische raketten. Het is nog niet duidelijk of er slachtoffers zijn. Minister Koeleba sprak van een barbaarse aanval. Op Telegram meldt burgemeester Vitali Klitschko dat de vijandige raketten zijn ingeslagen in het Shevchenkivskyi-district, een wijk in het centrum waar verschillende universiteiten zijn gevestigd. Michail Podoljak, de adviseur van president Volodymyr Zelensky, eiste na de raketinslagen de uitsluiting van Rusland uit de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties.

Het vechten ging ook verder donderdag door. In het zuiden van de Russische stad Belgorod, dicht bij de grens met Oekraïne, werden twee krachtige explosies gehoord, meldde persbureau Reuters. De regering in Kyiv ontkende noch bevestigde dat het om Oekraïense aanvallen ging. Eerder omschreef het gelijksoortige inslagen als 'karma' en 'de lotsbestemming

van Rusland'. De oorlog gaat binnenkort de tiende week in.

De Algemene Vergadering van de Verenigde Naties kiest op 11 mei de plaatsvervanger van Rusland in de VN-mensenrechtenraad, meldt persbureau AP. Begin deze maand werd Rusland door de VN-leden met een grote meerderheid van stemmen uit de raad gezet. Tsjechië is volgens woordvoerder Paulina Kubiak de enige serieuze kandidaat om Rusland te vervangen. De 47 zetels in de raad worden verdeeld per regio, wat betekent dat de vervanger uit Oost-Europa moet komen.

Sinds de invasie van Oekraïne is Rusland al uit verschillende belangrijke VN-organen gezet, waaronder de humanitaire hulporganisatie Unicef. Deze week werd het land ook geschorst als lid van de World Tourism Organization.

gevlucht

In totaal zijn 5,37 miljoen Oekraïners hun land ontvlucht sinds 24 februari en zijn er 1,23 miljoen Oekraïne binnengekomen, blijkt uit de nieuwste cijfers van VN-vluchtelingenorganisatie UNHCR. Ruim drie miljoen vluchtelingen bivakkeren nog steeds in buurland Polen.

De Amerikaanse president Joe Biden heeft het Congres donderdag 33 miljard dollar (31,4 miljard euro) gevraagd voor steun aan Oekraïne in de strijd tegen de Russische troepen in het zuiden en het oosten. Twee derde wordt besteed aan militaire hulp. Daarnaast wordt 8,5 miljard dollar uitgetrokken voor economische hulp en 3 miljard voor humanitaire. <

SCHAAMTE EN HEIMWEE

'WE LIETEN MANNEN over onze grenzen gaan; dachten dat dat vrijheid was.' Verloskundige Beatrijs Smulders (69) schreef onverbloemd over de seksuele revolutie, die gaande was toen zij volwassen werd: de jaren 60 en 70. Door de beschikbaarheid van anticonceptie en later ook abortus, kon je seksueel 'experimenteren' zonder dat er een ongewenst kind van zou komen; een risico waaraan de verwekker zich vroeger makkelijker onttrok dan de zwanger gemaakte vrouw. Maar het gevolg van deze nieuwe kanselijkheid was dat van vrouwen ineens de gretige en losbandige instelling werd verwacht die – sommige – mannen zich altijd al permitteerden. Smulders (in *Bloed*): 'Onder het mom van eigen verkozen vrijheid deelden we ruimhartig onze bedden, we wilden toch gelijk zijn aan mannen? We gingen dus niet flauw doen' (ND 29 mei 2021).

IN HET TV-PROGRAMMA VANDAAG INSIDE probeerde deze week Johan Derksen (73) zijn mannelijke herinnering aan diezelfde revolutie te delen met zijn jongere tafelgenoten en kijkers. Hij deed dat vooral als aanklacht tegen 'hypocriete' tijdgenoten die snoeihard oordelen over seksueel wangedrag van bekende Nederlanders. Daarbij switchte hij tussen de wij-, ik- en je-vorm: 'We hebben allemaal wild geleefd. Als ik terugdenk: je schaamt je kapot. Ik ben er niet trots op, maar dat soort dingen gebeuren als je jong bent. Daar zou je nu gevangenisstraf voor krijgen.' De liederlijke biecht die Derksen aankondigde als een 'smerig verhaal', diende om een tijdsbeeld van de jaren 70 te schetsen. Seksueel misbruik van een ladderzatte vrouw: aan de kroegtafel van VI werd er hysterisch om gelachen, maar 'de kijkers thuis' reageerden vanuit de moraal van een halve eeuw later. In termen van Derksen dus 'hypocriet', want 'nu word je overal voor neergesabeld, toen gingen we over tot de orde van de dag'.

DE AFFAIRE ILLUSTREREET PIJNLIJK hoe veel zestigers en zeventigers nog lang niet klaar zijn met ontsporingen, schade en verwondingen uit de tijd die hun moraal vormde. Derksen plaatste die periode op grote afstand ('Het gaat wel ver terug, hè? Er is een groot verschil of je 73 bent of 22'). Alsof zijn jonge ik een ander was: 'Als ik nu excuses maak, ben ik als een burgemeester die excuses maakt voor wat Piet Hein gedaan heeft.' Hij sprak herhaaldelijk over 'jeugdzone' – maar op een andere manier dan dichter David, die dat woord ooit bedacht en die er een gebroken geest en een verbrijzeld hart aan overhield. Derksen: 'Nu staat er bijna de doodstraf op', 'toen waren we veel ruimdenkender, toen was er heel veel toegestaan.' Schaamte en heimwee kunnen in één sentiment samenvallen: 'Zoals een hond terugkeert naar zijn eigen braaksel.'

SJIRK KUIJPER

nederlandsdagblad

CHRISTELIJK BETROKKEN

Kijk op nd.nl/abonnementen

17.00

Vaandeldrager

In het Fries Museum begint Rembrandts Vaandeldrager aan een tocht door Nederland.

20.00

Scheefgroei

FNV-discussiebijeenkomst over allerlei vormen van ongelijkheid in de samenleving.

**'Uit je waardering!
Dat helpt burn-outs
te voorkomen.'**

Jaap Boersma, pagina 11

Rijst tappen in een pot of zakje, liefst zelf meegebracht

...Albert Heijn is als eerste grote supermarkt begonnen met de verkoop van verpakkingsvrije basisproducten. Daarmee keert de grootgrutter terug naar hoe ze ooit begon als kruidenier.

Dat je in Rotterdam rijst nu moet tappen, is wennen. 'Wat de boer niet kent, dat eet hij niet.'

► ROTTERDAM
'Kom, we gaan rijst halen', zegt een klant tegen haar dochtertje van een jaar of twee in de Albert Heijn XL in Rotterdam. Als ze langs het verpakkingsvrije assortiment loopt, waar klanten onder meer rijst uit kokers kunnen tappen in herbruikbare potten, houdt ze haar tred een beetje in. Aarzelend kijkt ze naar de kokers, de aanwijzingen en de digitale weegschaal. Dan stapt ze door: een paar meter verder is de graankorrel ook verkrijgbaar in de bekende kant-en-klare kartonnen pakken. De grootgrutter trapte drie weken geleden als eerste grote supermarkt in Nederland af met een nieuw concept met wortels in het verre verleden: 'verpakkingsvrije basisingrediënten'. De Rotterdamse winkel ligt op tweehonderd meter afstand van

de biologische supermarkt Ekoplaza, die al eerder het duurzame pad insloeg met een schap verpakkingsvrije producten. Ook online supermarkt Pieter Pot stunt met boodschappen in herbruikbare potten. Het marktaandeel van deze winkels is echter met zo'n 4 procent relatief beperkt in vergelijking met marktleider Albert Heijn die met een aandeel van 35,9 procent aanmerkelijk meer verschil kan maken.

'We signaleerden dat de consument zich duurzamer ging gedragen.'

In de winkel aan de Argonautenweg is een zes meter lang schap gevuld met zeventig langwerpige staande kokers. Op elke koker staat een foto met de naam van het product, de houdbaarheidsdatum en ingrediënten. De inhoud varieert van ontbijtgranen tot pasta, rijst, noten, koffie en thee. De producten kunnen meegenomen worden in herbruikbare

plastic potten of katoenen zakjes die aan weerskanten van het schap staan. Het display van de weegschaal vermeldt dat het nog beter is om je eigen verpakking mee te nemen. Het concept lijkt eenvoudig: eerst weegt de klant de verpakking op een digitale weegschaal en selecteert het product. Dan opent de juiste koker zich en via een hendel laat de consument de gewenste hoeveelheid van het ingrediënt in de verpakking stromen. Voor de knoeiende koper ligt veger en blik in een hoekje klaar. Daarna volgen – vergelijkbaar met de groente-afdeling – wegen en etiketteren van het product. Op het etiket prijkt naast productnaam, prijs, ingrediënten en houdbaarheidsdatum ook een QR-code voor tips of recepten.

plasticsoep
Veel van ons plastic afval belandt uiteindelijk in zeeën en oceanen. In 2015 ging het om meer dan vijf miljard kilo, blijkt uit cijfers van Plastic Soup Foundation. Het plastic afval zakt naar de bodem en beschadigt daar koraalriffen. Vissen zien plastic aan voor voedsel en worden vergiftigd. Als er geen verandering komt, zal er in 2050 meer plastic dan vis in de oceaan zijn en dat zal de voedselvoorziening in gevaar brengen, waarschuwen de VN. De Europese Commissie stelde daarom vanaf 2018 strengere regels op voor het gebruik van kunststof. Zo moeten producenten van zakjes en wikkels vanaf 2023 meebetalen aan het inzamelen en opruimen van zwerfafval dat daardoor ontstaat. Rond 2017 fabriceerde Albert Heijn jaarlijks tachtig miljoen kilo verpakkingsmateriaal. De grootgrutter streeft ernaar om dat met een kwart te verminderen in 2025. Vanaf 2017 werd plastic materiaal dunner gemaakt, recyclebare verpakkingen ingevoerd en producten verpakkings-

Bij Albert Heijn XL zijn verpakkingsvrije producten te koop. Voor de knoeiende koper ligt veger en blik in een hoekje klaar.

vrij verkocht. 'Een volgende logische stap is dan om met hergebruik van verpakkingen te gaan werken', zegt Anita Scholte op Reimer, hoofd Kwaliteit en Duurzaamheid bij Albert Heijn. 'We signaleerden dat daar in de maatschappij over gepraat werd en de consument zich duurzamer ging gedragen.' Scholte op Reimer zocht daarom contact met SUPZero. Twee jaar lang lobbyde Hilde van der Vegt, oprichter van dat bedrijf, bij supermarkten om een andere manier van werken te introduceren. Haar eerste doorbraak was bij Albert Heijn. Van der Vegt zag door de ontwikkelings-

organisatie waar ze eerder werkte, hoe desastreus er omgegaan werd met afval: 'In Afrika verbranden ze plastic afval in een open vuur, met alle gezondheidsrisico's van dien. Wij hebben het in Nederland een beetje uit het zicht gewerkt, maar ook hier verdwijnt plastic in het milieu of in de verbrandingsoven.'

niet handig
Hoewel het concept simpel lijkt, blijkt het voor sommige klanten toch ingewikkeld om het te gebruiken. Tussen tien en elf uur op deze woensdagmorgen maakt niemand

EEN SIGNAAL DAT HET ANDERS MOET

De AH-proef met verpakkingsvrije producten is door ons positief ontvangen, zegt Mariska Joustra, expert afval, verpakking en circulaire economie bij voorlichtingsorganisatie Milieu Centraal. 'De invloed op het milieu is echter nog klein omdat het in één winkel is', nuanceert ze: 'Als Albert Heijn het in alle winkels invoert en het nieuwe assortiment omarmd wordt door de consument, heeft het meer invloed.' Het voorkomt plastic in het milieu, maar er gaat ook een signaal vanuit,

zegt Joustra: 'Het laat zien dat niet alleen consument, maar ook overheid, producent en merk allemaal mee moeten werken, zodat we duurzamer kunnen leven.' Dat er veel verspilld wordt met deze nieuwe methode ligt volgens de expert niet voor de hand: 'Ik ga ervan uit dat mensen die hiervoor kiezen, ook knoeien zo veel mogelijk proberen te voorkomen. En bij het gebruikelijke vakken vullen gaat er ook altijd wel iets kapot. Dat hoort bij het bedrijfsrisico.'

Politie pakt tien leden 'witwasfamilie' op

► AMSTERDAM
De Amsterdamse recherche heeft bij een grootschalige actie tien leden van dezelfde familie opgepakt wegens het witwassen van tientallen miljoenen euro's. De verdachten zouden geld van internationale drugsbendes hebben weggesluisd.

Dat heeft de politie donderdag bekendgemaakt. De mannen komen uit Amsterdam, Diemen, Almere en Paramaribo en zijn tussen de 24 en 60 jaar oud. De recherche volgde de familie al sinds 2020. Daaruit kwam naar voren dat de verdachten 'boodschappen- en sporttassen vol met cashgeld' ver-

plaatsten tussen verschillende locaties. Ze gebruikten auto's met verborgen ruimtes. De familie had een pand in Amsterdam-Zuidoost als 'hoofdvesting'. Binnen het criminele milieu was voor het onderzoek al bekend dat de familieleden zich bezighielden met witwaspraktijken, zegt een woordvoerder van de politie. De bende had een duidelijke hiërarchie. De oudere familieleden hadden de leiding, de jongere mannen deden het uitvoerende werk. 'Een ouder familielid is het absolute boegbeeld en de leider van de bende', aldus de woordvoerder.

Een beeld van de invallen.

De familieleden worden ook verdacht van ondergronds bankieren. Daarbij wordt contant geld bijvoorbeeld om-

gezet in cryptovaluta zoals bitcoin, zodat het vervolgens kan worden geïnvesteerd in criminele organisaties. 'Via het netwerk van ondergrondse bankiers kan overal ter wereld een betaling plaatsvinden zonder dat het geld fysiek de grens over hoeft te gaan', aldus de politie. 'Een ondergrondse bankier is daarmee cruciale schakel in de georganiseerde misdaad.' In Nederland wordt naar schatting 13 miljard euro per jaar witgewassen, becijferde de Universiteit Utrecht in 2019. De afgelopen jaren zet justitie nadrukkelijker in op het aanpakken

van foute geldstromen, om criminele organisaties, zoals internationale drugsbendes, hard te raken. De aanhoudingen zijn niet het eerste resultaat. In 2020 nam de politie al eens 5 miljoen euro in beslag bij een overdracht van tassen met geld in Purmerend. Bij een inval in een huis in De Kwakel werd vorig jaar 11 miljoen euro en drieduizend kilo cocaïne aangetroffen, een van de grootste drugsvangsten van de Amsterdamse politie ooit. Ditmaal nam de politie nog eens 1,4 miljoen euro aan cash in beslag, vermoedelijk afkomstig uit de internationale drugshandel. <

Luuk Bos: 'Om het experiment te laten slagen, moeten de eerste kopers gestimuleerd worden.'

Een Albert Heijn kruidenierswinkel in 1908

gebruik van het nieuwe assortiment. 'Het is niet handig om met kleine kinderen erbij jezelf een nieuwe methode aan te leren', legt een 39-jarige vrouw (die niet met haar naam in de krant wil) met haar dochttertje uit: 'Hoewel ik het een goed initiatief vind om minder plastic te gebruiken, ervaar ik het nu nog vooral als "wat de boer niet kent, dat eet hij niet".'

hardnekkige gewoonte

Volgens Luuk Bos, gedragspsycholoog bij Dijksterhuis & van Baaren, is het een karakteristiek voorbeeld hoe weerstand tegen het je eigen maken

van iets nieuws werkt. 'Hoe vaker je iets doet, hoe hardnekkiger de gewoonte in je systeem slijt. En het kost dan meer moeite om het te veranderen. Daarnaast zijn mensen kudde dieren: ze kijken naar elkaar hoe je iets nieuws moet doen. Als er dan niemand voor het schap staat, zullen ze niet gauw iets uitproberen. Het voelt dan als spannend en "gedoe".' Om het experiment te laten slagen, moeten de eerste kopers gestimuleerd worden, zegt Bos: 'Bijvoorbeeld door hen eraan te herinneren de herbruikbare potten mee naar de winkel te blijven nemen. Anderen die hen

bij het schap zien staan, zullen aarzelend volgen. Het helpt als je deze tweede groep aan de hand meeneemt door bij het schap simpel en duidelijk uit te leggen hoe het werkt.' Een woordvoerder van Albert Heijn meldt dat er momenteel dagelijks 'tussen de vijftig en honderd' aankopen van verpakkingsvrije producten zijn.

goedkoop of duurkoop

De prijskaartjes bij de verschillende kokers doen verwarrend aan, omdat de kiloprijs vermeld wordt. Voor havermout of Italiaanse pasta levert dat geen prijschok op, maar 59,50 euro voor een kilo thee klinkt dan al gauw als 'heel duur'. Hoewel Albert Heijn stelt dat ze verpakkingsvrije producten goedkoper aan willen bieden dan die met verpakking, lukt dat nog niet overal. Zo kost een kilo Simon Lévelts verse thee verpakkingsvrij 59,50 euro. Met verpakking is dat 41 euro en daarmee aanmerkelijk goedkoper. Dat is anders bij de snelkookrijst. De pakken staan in het schap voor 1,09 euro (vierhonderd gram), een kilo – tweehalf keer zoveel – verpakkingsvrij rijst maakt je portemonnee 1,19 euro lichter. Dat de thee zonder verpakking duurder is, verbaast de woordvoerder van Albert Heijn: 'Dat is inderdaad niet de bedoeling. We pakken dit op.' Ook de caissière is nog niet helemaal aan de nieuwe prijzen gewend. Een pot met ruim zeshonderd gram rijst slaat op de kassa een te betalen bedrag van tachtig cent aan. 'Dit klopt niet', zegt ze gedecideerd en belt met een collega. Als het bedrag toch juist blijkt te zijn, verontschuldigt ze zich: 'Van de week had ik een pot noten, die was veel duurder.' Het verpakkingsvrije schap wordt vanaf half mei ook ingezet in een filiaal in Amsterdam en eind juni in Leidschendam. <

HILBERT MEIJER nd.nl/protestant BEELD DICK VOS

Dringende vraag CGK: zegen geen homorelaties in

► AMERSFOORT

De christelijke-gereformeerde kerken in de regio Amersfoort vragen de kerkenraad van Kruispunt, een kerk in Amersfoort-Vathorst, dringend geen homoseksuele relaties in te zegenen.

Kruispunt is een samenwerkingsgemeente met leden uit de Protestantse Kerk in Nederland en de Christelijke Gereformeerde Kerken en Nederlands Gereformeerde Kerken. De kerkenraad heeft het voornemen homoseksuele relaties in te zegenen, maar de christelijke gereformeerde kerken in de regio (classiskerken) vragen de uitvoering daarvan op te schorten, blijkt uit een verslag van een eerder deze maand gehouden classisvergadering. Het verslag staat in *De Wekker*, het landelijke blad van de Christelijke Gereformeerde Kerken (CGK), dat vrijdag verschijnt. De landelijke regels van de Christelijke Gereformeerde Kerken bieden geen ruimte voor het inzegenen van relaties tussen personen van hetzelfde geslacht. In 2013 sprak de generale synode uit dat het aangaan van een homoseksuele relatie volgens de Bijbel een zonde is, en mogen homostellen daarom ook niet aangaan aan het avondmaal. Die uitspraak werd in 2017 bevestigd. In Kruispunt zijn homoseksuelen die samenwonen echter al jarenlang welkom in de gemeente, ook aan het avondmaal, zegt Pim Boven, woordvoerder van de samenwerkingsgemeente. 'We willen voor iedereen die het verlangen heeft Jezus te volgen een veilige kerkgemeenschap zijn en het is de verantwoordelijkheid van de

Pim Boven

plaatselijke kerkenraad wat daarvoor nodig is.' Hij noemt het 'onverstandig' dat een synode of classis uitsprekt wie wel of niet aan het avondmaal mag gaan. 'We hebben tot nu toe steeds onze argumenten open neergelegd en ons verantwoord en dat zullen we blijven doen.' De classis Amersfoort sprak er in de vergadering van begin april haar teleurstelling over uit dat het niet lukt 'elkaar te vinden op het punt van het gemeenschappelijk verstaan van de Heilige Schrift over homoseksualiteit en homoseksuele relaties'. Zij roept vier gemeenten in de regio – Amersfoort, Amersfoort-Vathorst, Scherpenzeel en Veenendaal-Bethel – op het punt van homoseksualiteit en homoseksuele relaties zich te voegen in de landelijke lijn. Mogelijk buigt de christelijk-gereformeerde synode zich in 2024 opnieuw over het homostandpunt. <

OOK VROUW IN AMBT IN CGK ZUIDLAREN

De christelijk-gereformeerde kerk in Zwolle is niet meer de enige zelfstandige lokale christelijk-gereformeerde kerk die vrouwelijke ambtsdragers toelaat. Ook de gemeente in Zuidlaren heeft daartoe besloten, blijkt uit een verslag van de classis Groningen in CGK-blad *De Wekker*. De gemeente in Zuidlaren heeft be-

sloten 'alle ambten open te stellen voor vrouwen, met uitzondering van dat van predikant'. Er zijn meer CGK-gemeenten die vrouwen in ambten toelaten, maar dat zijn samenwerkingsgemeenten, lokale christelijk-gereformeerde kerken die bestaan uit leden van twee of drie kerkgenootschappen.

NL

BARD VAN DE WEIJER /VK nd.nl/nederland BEELD ANP / JERRY LAMPEN

Rotterdam koploper met olie, gas uit Rusland

...Sinds de inval in Oekraïne verkoopt Rusland minder gas en olie aan Europese landen.

...Toch zijn de inkomsten uit fossiele bronnen voor Moskou in de afgelopen twee maanden bijna verdubbeld tot 44 miljard euro.

► ROTTERDAM

Door de hogere prijzen, die deels een gevolg zijn van de oorlog, krijgt Moskou meer geld binnen. Vorig jaar werd maandelijks voor gemiddeld 12 miljard euro aan fossiele energiebronnen aan Europa verkocht. Nederland was een van de grootste

Olie-overslag in Rotterdam.

afnemers van Russische energie: sinds de oorlog is voor 2,8 miljard euro aan olie, vloeibaar gas en kolen via de haven van Rotterdam naar Ne-

derland verscheept, stelt een rapport van het Finse onderzoeksbureau Centre for Research on Energy and Clean Air. Rotterdam is de grootste afnemer onder alle havens wereldwijd. Duitsland was als land de grootste koper. Het importeerde voor 9,1 miljard aan fossiele energiebronnen. Italië is met 6,9 miljard euro nummer 2. Nederland komt wereldwijd op plaats vier met 5,6 miljard euro. Vrijdag arriveert in Rotterdam een tanker met Russische aardolieproducten, die volgens de ambassade van Oekraïne in Nederland eerder is weggestuurd door een Zweedse haven. Medewerkers zouden hebben

geweigerd het schip Sunny Liger te lossen, dat onder de vlag van de Marshall Eilanden vaart. De ambassade noemt het 'ongepast' om handelsbetrekkingen te onderhouden met de 'agressorstaat Rusland' en roept de Nederlandse regering, het Rotterdamse Havenbedrijf en de werknemers op het schip op ook hier te weigeren. De Rotterdamse haven heeft van oudsher een belangrijke energiefunctie. Veel grondstoffen worden er verwerkt tot brandstoffen of chemische componenten, die andere landen gebruiken voor de fabricage van andere producten.

Er is inmiddels wel sprake van een daling, liet de haven van Rotterdam deze week weten. Veel bedrijven hebben vrijwillig besloten geen Russische olie meer te gebruiken. Zo maakte Shell woensdag bekend dat het niet langer olie accepteert die deels van Russische origine is. Het energieconcern had eerder aangekondigd geen puur Russische olie meer te zullen kopen, maar zou ladingen als niet-Russisch accepteren die tot 49,9 procent uit Russische olie bestonden, aldus berichtgeving van persbureau Bloomberg. Bestaande contracten worden nu afgebouwd. <

► VATICAANSTAD

'Vandaag de dag is de schoonmoeder een bijna mythische figuur geworden. Ik zal niet zeggen dat we over haar denken als de duivel, maar ze is in onze beleving wel een onaangenaam figuur.' Aan het woord is paus Franciscus tijdens zijn wekelijkse algemene audiëntie.

Hij geeft tijdens deze bijeenkomsten catechese en woensdag was het onderwerp de relatie tussen generaties binnen families. 'Kijk eens goed naar de relatie met je schoonmoeder', houdt paus Franciscus de luisteraars voor. 'Ze is misschien soms een beetje bijzonder, maar ze is ook de moeder van je partner. Bekijk haar liever op die manier. Ze heeft je alles gegeven. We zouden op z'n minst moeten pro-

beren haar gelukkig te maken, zodat zij vreugde ervaart in deze periode van het leven.'

In 2015 maakte de paus zelf nog een grapje over het stereotype van de schoonmoeder. 'Families maken ruzie, kinderen brengen hoofdpijn met zich en ik zal niets zeggen over schoonmoeders.' Ook nu wijst de paus schoonmoeders op hun verantwoordelijkheid. 'Behoed je tong, want verkeerd gebruik van de tong kan de grootste zonden veroorzaken. Wees voorzichtig met wat je zegt.' Franciscus haalt de bijbelse figuur Ruth aan, die na de dood van haar man bij haar schoonmoeder ging wonen om voor haar te zorgen. Dit vindt de paus een mooi voorbeeld van een goede relatie tussen de 'koude kanten'. <

► AMERSFOORT

Het aantal leden van de Nederlands Gereformeerde Kerken (NGK) is vorig jaar teruggelopen van 32.666 naar 32.246. Belangrijkste oorzaak is de keuze van leden om over te stappen naar een ander kerkgenootschap.

Van de 420 mensen die nu niet meer lid zijn van de NGK, waren 340 belijdende leden, blijkt uit het *Informatieboekje 2022* van de NGK, dat deze week verscheen. Het is het laatste jaaroverzicht van het kerkverband. Per 1 maart 2023 herenigen de NGK en de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt tot de Nederlandse Gereformeerde Kerken. Volgend jaar volgt er een informatieboekje van deze gefuseerde 'NGK'.

De grootste oorzaak van de afname van belijdende leden is een overstap naar een ander kerkverband (ruim een derde), gevolgd door overlijdensgevallen (bijna een derde) en uitschrijvingen zonder lidmaatschap elders (een kwart). Bij de doopleden, die geen belijdenis van hun geloof hebben gedaan, heeft de grootste groep zich 'onttrokken', zonder lid te worden van een andere gemeente. De meeste nieuwkomers in de NGK kwamen afgelopen jaar uit de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt. In totaal zijn er 446 nieuwe leden bijgekomen. En er kwamen twee predikanten bij; in totaal zijn er nu 83 dominees. Vijf van hen waren eerder christelijk-gereformeerd, vijftien vrijgemaakt en

drie actief in de Protestantse Kerk in Nederland.

In het jaaroverzicht blikken de lokale kerken terug op het tweede jaar van de coronacrisis. Zij 'bewogen vrij soepel mee' met de maatregelen. Maar het gemeenteleven heeft hier 'beslist' onder 'geleden'.

Ook werd de kerken gevraagd naar hun lokale banden met de Gkv en hun verwachtingen voor de fusie. De helft van de kerken reageerde. Over de toekomst met de Gkv zijn de meeste lokale NGK's positief; de mate waarin lokale gemeenten contact hebben met elkaar verschilt. Dat beide kerkverbanden samen gaan, betekent niet dat de lokale kerken samen móéten, zo staat in het infoboekje. <

advertentie

NL

ANP nd.nl/nederland

RIVM alert op gevallen van polio en mazelen

► BILTHOVEN

In Nederland zijn vooralsnog geen gevallen van mazelen gemeld, zegt een woordvoerder van het RIVM. De Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) stelde woensdag vast dat het aantal mazeleninfecties wereldwijd omhoogschiet. Belangrijke oorzaak is dat te weinig kinderen tijdens de coronapandemie zijn ingeënt tegen de besmettelijke ziekte.

Een arts infectieziektebestrijding van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) laat weten dat het instituut wel extra alert blijft op besmettelijke ziektes zoals polio en mazelen. Tijdens de coronapandemie was een daling te zien van 1 procent van het aantal baby's dat werd ingeënt tegen bof, mazelen en rodehond (BMR) en difterie, kinkhoest, tetanus en polio (DKTP).

Ook vanwege de komst van vluchtelingen uit Oekraïne, waar de vaccinatiegraad relatief laag is, houdt het RIVM de infectieziekten in de gaten. Kinderen uit Oekraïne krijgen de prikken bij aankomst in Nederland alsnog aangeboden. Ook stuurde het RIVM eind maart reformatorische organisaties een brief met de oproep waakzaam te blijven voor polio.

De ziekte komt in Nederland niet meer voor, maar in Oekraïne zijn wel enkele gevallen van polio bekend. Het instituut wil voorkomen dat een uitbraak ontstaat in reformatorische gemeenschappen, waar de vaccinatiegraad op ongeveer 50 tot 60 procent ligt. De WHO raadt een vaccinatiegraad aan van 95 procent om de infectieziekte uit te roeien.

Het RIVM heeft verder nog geen onderzoek gedaan naar de oorzaak voor de lichte daling van het aantal babyvaccinaties tijdens de coronapandemie. Mogelijk moesten afspraken worden verzet omdat medewerkers niet beschikbaar waren voor de vaccinaties. Ook kan de vaccinatiecampagne tegen corona van invloed zijn geweest, stelt het instituut. <

REMCO VAN MULLIGEN nd.nl/geloof BEELD ANP / LAURENS BOSCH, SASKIA AUKEMA, YASSINE ATARI

‘Moslims danken als ze geven’

...Laylat ul-Qadr is de ‘meest heilige’ nacht van de vastenmaand ramadan.

...Veel moslims willen die nacht in de moskee doorbrengen, waarbij ook veel geld wordt ingezameld voor goede doelen.

► UTRECHT

‘Door te geven word je rijker.’ Zo vat Anne Dijk samen hoe de islam denkt over liefdadigheid. Geven kan in de vorm van tijd, aandacht en uiteraard geld. Naarmate de vastenmaand ramadan vordert, krijgt dit aspect steeds meer nadruk. Alles komt samen in de heilige nacht Laylat ul-Qadr. Meestal vieren moslims dit tijdens de 27e nacht van de ramadan. Dat was de nacht van woensdag op donderdag. Dan brengen moslims massaal de nacht door in de moskee. Dat gaat vaak samen met geldinzamelingen voor goede doelen.

begraafplaats

Zo stond ‘Laylat ul-Qadr’ in moskee el Fath in Amersfoort in het teken van de realisatie van een islamitische begraafplaats, waarvoor de gemeenschap in vier uur tijd bijna twee ton inzamelde. Ook organisaties zamelen geld in. Het Fahm Instituut, een islamitisch kenniscentrum geleid door Anne Dijk, wil de aanplant van olijf- en dadelbomen in Palestina mogelijk maken. En Nourdeen Wildeman zet zich met de stichting As-Salaamah wal’Adaalah in voor de islamitische Rohingya, die in Myanmar streng worden vervolgd. Waarom zetten zij zich juist hiervoor in en hoe zijn voor hen ramadan en liefdadigheid verbonden?

Nourdeen Wildeman sjouwt in Myanmar met een zak rijst die bestemd is voor Rohingya.

NOURDEEN WILDEMAN: ‘ROHINGYA HEBBEN NIETS’

In de islam zijn er rondom liefdadigheid twee belangrijke principes, stelt Nourdeen Wildeman. ‘Ten eerste: degene die geeft, bedankt degene die ontvangt. En daarnaast: je geeft met het oog op het hiernamaals. Als je die twee niet begrijpt, snap je niet wat een moslim beweegt.’ Bij sadaqah, liefdadigheid, gaat het om geven met de goede intentie. Om niet. Wildeman: ‘Maar zodra een gift in mijn hand komt, is het voor mij amanah, een verantwoordelijkheid die rust op mijn schouders. Daarom gaat inzamelen onder moslims zo makkelijk. Je geeft mensen de mogelijkheid sadaqah te geven. Als op de dag des oordeels blijkt dat hun intentie goed was, is het klaar.’ Wildeman heeft niet alleen ervaring met geven (‘als er een collectant aan de deur komt, bedank ik diegene altijd’), maar ook met inzamelen. Hij is voorzitter van As-Salaamah wal’Adaalah, dat zich inzet voor de Rohingya. Met zijn organisatie reist Wildeman naar Bangladesh en Myanmar om daar voedsel te kopen en dat even verderop uit te delen aan Rohingya. De bewogenheid met deze bevolkingsgroep ontstond jaren geleden, vertelt hij. ‘Ik hoorde wat daar aan de hand was en dacht dat ik het verkeerd had begrepen, zo erg was het. In die tijd kon ik Myanmar nog niet aanwijzen op de kaart. Ik las over structureel planmatig onrecht. Het is een van de langst lopende conflicten. Kuthupalong in Bangladesh is het grootste vluchtelingenkamp ter wereld. En ik kon in Nederland geen organisatie vinden die zich hiermee bezig hield.’ Wat hij zag tijdens zijn bezoeken heeft zijn leven veranderd, vertelt Wildeman. ‘En ik ben er geen mooier mens van geworden. De mensen daar hebben letterlijk niets – zelfs hun

onderbroek hebben ze geleend. Ik zag een vrouw met een baby en kon van een afstandje zien dat het een gebroken arm had. Zij vroeg me of ik haar kind kon meenemen.’ Wildeman laat een rapport van de Verenigde Naties zien, waarin Rohingya pagina na pagina vertellen wat hen is overkomen. De ergst denkbare dingen. ‘In Bangladesh is wat wij doen illegaal. Pakken ze je, dan ga je de gevangenis in. In Myanmar ook en daar zijn de risico's nog groter. Wij komen en de rijst die wij geven redt levens. Daarnaast werken we aan bewustwording, door te spreken in moskeeën. En we hebben een politieke lobby.’ De laatste twee jaar kon Wildeman vanwege corona de Rohingya niet bezoeken. Eerder leverde het inzamelen tijdens de ramadan wel eens anderhalve ton op. Nu staat de teller op 39.000 euro, waarvan ruim 17.000 euro is ingezameld in de 27e nacht van de ramadan. Komend jaar wil hij weer afreizen. ‘Als ik mensen kan laten zien dat ik er weer ben, komen de donaties weer op gang.’

ANNE DIJK: ‘DEZE NACHT IS BETER DAN DUIZEND MAANDEN’

Laylat ul-Qadr is de ‘nacht van de Beschikking’, legt Anne Dijk uit. De hele maand ramadan draait om de Koran, die volgens moslims rechtstreeks door God is geciteerd. In deze nacht krijgt dat nog meer accent: ‘Dit is de heilige nacht waarin de eerste openbaring van de Koran is gezonden. Moslims voelen dus een enorme dankbaarheid en liefde voor deze nacht.’ Het is niet helemaal zeker of de 27e nacht ook echt dé bewuste nacht was, vertelt Dijk. ‘Maar de meerderheid zegt “zoek het in de laatste tien nachten” en een grote groep zegt dat het de 27e is. Deze nacht is volgens de islam beter dan duizend maanden en als je dan liefdadigheid geeft, is het alsof je dat bedrag duizend maanden lang hebt gegeven. De gedachte erachter is om extra te geven en je nog meer op God te richten.’ Veel mensen hebben op school geleerd dat de islam vijf zuilen kent, vijf plichten, waarvan zakaat (liefdadigheid) er een is. Dijk: ‘Zakaat betekent letterlijk ‘reiniging’ en is de verplichte aalmoes, bedoeld om armen te steunen en zo een rechtvaardiger balans te creëren. Als je boven een bepaalde grens van bezit komt, moet je 2,5 procent van je vermogen geven aan zakaat. Er zijn strikte regels over wie zakaat mag ontvangen. De simpelste omschrijving is dat het echt naar arme mensen moet gaan.’ Bij veel inzamelingen tijdens de ramadan zie je niet de term zakaat, maar sadaqah. Ook dat gaat over geven. Is dat iets anders? ‘Het is de bredere term voor liefdadigheid’, vertelt Dijk. ‘Het omvat alles wat goed is om te doen. Een glimlach naar iemand is ook sadaqah.’ Liefdadigheid met duurzame impact op lange termijn kent een lange traditie in de islam,

vertelt Dijk. ‘Zoals het planten van bomen, het slaan van een waterput of investeren in kennisinstituten die lang blijven bestaan. Zo bestaat er nog een waterput uit de tijd van de metgezellen van de profeet Mohammed. Stel je eens voor hoeveel mensen daaruit gedronken hebben.’ Het Fahm Instituut kiest tijdens de ramadan bewust voor geven voor de lange termijn. Het instituut roept mensen op een olijfboom te doneren voor de Westelijke Jordaanoever, of een dadelboom voor de Gazastrook. ‘Je voorziet niet alleen in eten voor de mensen in Palestina, maar je creëert zelfs werkgelegenheid, waarmee je mensen uit armoede helpt.’ De keuze om de Palestijnen te steunen is bewust gemaakt. Dijk: ‘In Palestina bezetten kolonisten nog steeds met regelmaat illegaal land, waarbij ze ook eeuwenoude olijf- en dadelgaarden verwoesten. We hebben – met alle lof aan de Ene – nu al genoeg donaties voor drie olijfboomgaarden en een hele dadelplantage.’

Gevreesde Russische tank sneuvelt massaal

...Het Oekraïense slagveld is een begraafplaats geworden voor een van de belangrijkste Russische wapens: de T-72-tank.

...De tank die het Westen in de Koude Oorlog zo vreesde, blijkt ontzettend kwetsbaar. Onder andere door de opslag van de munitie: bij de bemanning.

► **KYIV**
De bijna 42.000 kilo zware T-72 is een 'militair beest', dat elke vijand angst inboezemt. Mits hij goed wordt gebruikt. 'Een geducht wapensysteem', zo wordt de Russische tank genoemd door oud-generaal-majoor Harm de Jonge, die jarenlang diverse commandantenfuncties bekleedde bij twee tankbataljons van het Nederlandse leger.

'Maar net als elk ander modern wapensysteem, is ook de T-72 een kwetsbaar wapen', zegt De Jonge. 'Zeker als je hem zo onbeschermd inzet – zonder infanteristen eromheen ter beveiliging – zoals de Russen nu al weken doen in Oekraïne. Dat zie je aan de talloze T-72's die zijn vernietigd.'

Maar volgens deskundigen is er nog een reden waardoor honderden Russische tanks in slechts twee maanden tijd aan flarden zijn geschoten in Oekraïne: de opslag van de munitie. In tegenstelling tot de westerse tanks die de T-72 moesten bevechten, zijn tientallen granaten in de Russische tanks niet apart opgeslagen, maar bevinden die zich bij de driekoppige bemanning in de geschutskoepel. Met alle gevolgen van dien. Als de T-72 wordt geraakt door een

Amerikaanse Javelin-raket, is de kans groot dat er een kettingreactie ontstaat en alle veertig granaten ontploffen. Door de enorme explosie wordt de geschutskoepel dan de lucht in geslingerd en verandert de T-72 – ooit de modernste tank van de Sovjet-Unie – in een doodskist voor de bemanning.

De talloze Russische tanks die in Oekraïne zijn gevonden met weggeblazen geschutskoepels, duiden erop dat dit nachtmerriescenario zich heeft voltrokken in veel T-72's. Hoeveel tanks de Russen in 64 dagen oorlog hebben verloren, is niet duidelijk. Volgens Britse schattingen stond de teller tot maandag op 530. Het Oekraïense leger zegt meer dan achthonderd tanks te hebben uitgeschakeld met de duizenden Javelins en andere westerse antitankwapens, die het na het uitbreken van de oorlog heeft gekregen.

De 'ontwerpfout' van de T-72 ziet De Jonge 'absoluut' als een van de redenen waarom de Russen zoveel tanks hebben verloren. De kwetsbaarheid kwam al in 1990 aan het licht, tijdens de Golfoorlog, toen de Amerikanen met hun Abrams-tanks met gemak de Iraakse T-72's vernietigden. De Russen trokken zich hier echter niets van aan en pasten de T-72 niet aan. De zware Iraakse verliezen, zo was de houding onder de generaals, zouden het machtige Russische leger nooit overkomen.

aparte opslagruimte
'Elke tank heeft bepaalde kwetsbare plekken', zegt De Jonge, die diende bij het 43e Tankbataljon en het 11e Tankbataljon in Oirschot. 'Waar de bepantsering minder is, kun je de tank goed raken. Een afgevuurd antitankwapen kan de tank doordringen, maar dat hoeft niet fataal te zijn. Maar doordat alle munitie van de

Een achtergelaten Russische tank bij het dorp Zalisia, niet ver van Kyiv, vorige week dinsdag.

T-72 in de koepel is opgeslagen, ontploft ook meteen alles als de tank wordt geraakt.'

De Jonge betoogt dat dit bij westerse tanks – zoals de Duitse Leopard, die Nederland had, en de Abrams – nooit zou zijn gebeurd. Deze twee tanks waren tijdens de Koude Oorlog de modernste westerse tanks en werden gezien als hét antwoord op de enorme tankovermacht van de Sovjet-Unie.

De Jonge: 'De Leopard en de Abrams hebben een extra beveiligingssysteem door een andere opslag van de munitie. In deze tanks is de munitie opgeslagen in een aparte ruimte. Ieder keer als een granaat uit deze bunker wordt gehaald, wordt de deur automatisch gesloten.'

'grote fouten gemaakt'
De oud-generaal, die in Bosnië en Afghanistan ook hoge NAVO-functies bekleedde, zegt dat de Russen eveneens zware verliezen hebben geleden door de 'volkomen verkeerde inzet' van hun tankarsenaal.

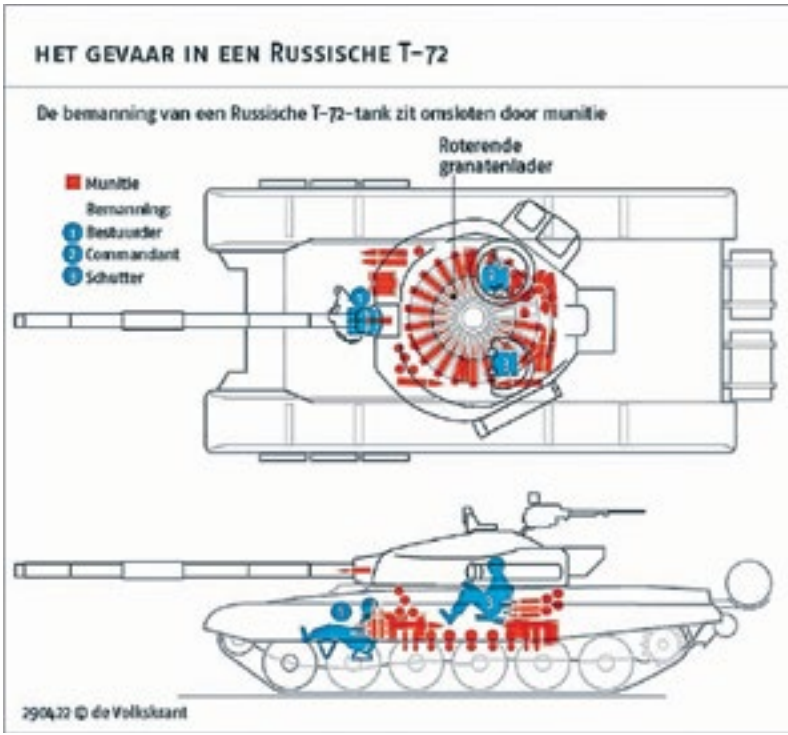
'Ze zetten het op een domme manier in, té kwetsbaar', betoogt De Jonge. 'Wij zien de tank als een uniek wapensysteem, dat je moet laten samenwerken met artillerie, infanterie en de luchtmacht. Je moet de vijand niet in de buurt laten komen van je

tanks. Maar de Russen snappen dat gevecht niet. Zij hebben grote doctrine fouten gemaakt. Onbegrijpelijk.'

De Jonge: 'De Russen gebruiken de tank als een verbruiksartikel. Ze sturen tanks gewoon naar voren, zonder infanteristen eromheen als bescherming. Ze zorgen niet voor spreiding van hun tanks en voor beveiliging. Dan maak je de tank pas echt – en volkomen onnodig – kwetsbaar. Het boeit ze niet als hun tanks in groten getale worden afgeschoten. Die verliezen accepteren ze.'

Dat was volgens De Jonge te zien aan de eindeloze rij tanks richting Kyiv. 'Toen ze stilstonden, namen de Oekraïners al die onbeschermd tanks makkelijk onder vuur met hun antitankwapens.'

De Jonge, die met zijn Leopards jarenlang oefende voor een tankslag tegen de Sovjettanks, denkt dat de Russen dezelfde fouten zullen maken bij het offensief om de Donbas in te nemen. 'Het Russische leger moet het hebben van massa. Dat zag je ook in de Tweede Wereldoorlog. Grote aantallen moeten het gevecht gaan klaren. Ze gebruiken eenheden als een stoomwals. Al hun middelen, onder andere de tanks, gooien ze ertegen aan tot de tegenstander uitgeput is en bezwijkt.'

ADVERTENTIES PERSONEEL

GKv Monster ‘Maranatha kerk’ zoekt een Voorganger (m; 1fte)

De Gereformeerde kerk (vrijgemaakt) in Monster is een jonge, betrokken en actieve gemeente. Wij viëren ons geloof door te zingen en ontmoeten tijdens de kerkdiensten, maar ook daarbuiten. Wij zoeken een enthousiaste voorganger die onze gemeente voorgaat in het dienen van God, elkaar en onze omgeving. Een inspirerend persoon die generaties verbindt.

Bent u nieuwsgierig geworden? Dan maken wij graag nader kennis. Meer informatie is beschikbaar op onze website www.monster.gkv.nl.

Bij vragen kunt u ons mailen (beroepen.gkv.monster@gmail.com) of bellen (Norbert van Leeuwen 0174 241984). Wij ontvangen uw motivatiebrief met cv graag voor 23 mei a.s. op bovengenoemd mailadres.

Biden wil oligarchen ‘plukken’ voor oorlogsschade Oekraïne

► **WASHINGTON**
President Biden wil bevroren tegoeden van Russische oligarchen gebruiken om Oekraïne te compenseren voor de gigantische schade die Rusland heeft aangericht. Daarvoor is een aanscherping van de fraudewetgeving nodig.

Het voorstel maakt deel uit van een verzoek aan het Congres om extra geld voor wapenleveranties aan Oekraïne, financiële steun voor het land en fondsen voor de opvang van vluchtelingen. Een deel van het geld moet komen uit de verkoop van in beslag genomen bezittingen van Russische oligarchen die wegens hun contacten met president Poetin op de sanctielijst zijn geplaatst.

Om dat mogelijk te maken vraagt Biden het Congres de fraudewetgeving aan te scherpen, zodat het makkelijk

ker wordt oligarchen die sancties proberen te ontduiken aan te pakken. Tot nog toe hebben de VS Oekraïne al voor ongeveer drie miljard euro aan militaire steun verleend. Het ziet er naar uit dat Biden zijn voorstel zonder probleem door het Congres zal krijgen. Woensdag nam het Huis van Afgevaardigden al een wetsvoorstel aan waarin Biden wordt gevraagd aan de ketting gelegde jachten en andere luxebezittingen van oligarchen te gebruiken voor militaire en humanitaire hulp aan Oekraïne.

staatsbezittingen
De wet zou volgens Amerikaanse juristen neerkomen op een drastische wijziging van de bestaande sanctiepraktijk, omdat de slachtoffers van de strafmaatregelen de kans wordt ontgenomen hun bezittingen terug te krij-

gen, ook als er geen aanleiding meer is voor de sancties. Maar volgens Malinowski is dit een bijzondere situatie, aangezien de oligarchen volgens hem hun bezittingen uit naam van Poetin mogen beheren, in ruil voor hun loyaliteit. Het gaat volgens hem niet om individuele eigendommen, maar in feite om staatsbezittingen. Maar anderen betwijfelen of die redenering stand zal houden voor een rechter. De Amerikaanse autoriteiten hebben al een groot aantal bezittingen van Russische oligarchen geblokkeerd, maar het is nog onduidelijk hoeveel die bij elkaar waard zijn. Het staat echter wel vast dat de totale waarde in het niet valt bij de ongeveer honderd miljard euro schade die de Oekraïense infrastructuur volgens Kyiv heeft opgelopen als gevolg van de Russische invasie. <

WILMA VAN DER MATEN nd.nl/buitenland BEELD AFP / PRAKASH SINGH

Handige Modi palmt Westen in

India haalt de banden met Rusland aan. En geen westers land zegt er iets van, ook niet van het tekort aan godsdienstvrijheid in het land. 'De koopman wint het van de dominee.'

► NEW DELHI

De Indiase premier Narendra Modi ontvangt deze dagen veel hoog bezoek uit het Westen. Na een virtuele ontmoeting met de Amerikaanse president Joe Biden stond de Britse premier Boris Johnson op de stoep. Gevolgd door voorzitter Ursula von der Leyen van de Europese Commissie.

'Waar halen al die leiders met de oorlog in Oekraïne de tijd vandaan?', vragen Indiase journalisten zich af. En ze zijn vooral benieuwd naar de uitkomst van het diplomatieke overleg. Is India alsnog gevraagd de Russische inval te veroordelen?

'Natuurlijk blijft Amerika bij elk land erop hameren geen olie of gas uit Rusland te importeren. Maar India neemt een andere positie in', zegt de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken Antony Blinken. 'De historische relatie tussen Rusland en India gaat ver terug, tot de tijd waarin wij (vanwege de Koude Oorlog, red.) niet in staat waren een relatie met India aan te gaan.'

Over de grens in buurland Pakistan zijn de reacties verbluft. Pakistan was tot het Amerikaanse leger vorig jaar uit Afghanistan vertrok, een 'belangrijke coalitiegenoot'. Het land hielp de Amerikanen tijdens hun koude oorlog tegen de Russen in Afghanistan en in hun strijd tegen het terrorisme.

Sinds Amerika Kaboel verliet, onderhoudt het weinig contact met Islamabad. Pakistan zou zich tegen de zin van Washington te veel in het kamp van China en Rusland begeven.

bondgenoot tegen China

Amerika heeft India nu harder nodig in de strijd tegen het 'agressieve' China, om de grootste economische wereldmacht te blijven. Tussen India en China spelen al jarenlang grensvetes. In 2020 liepen in het Himalaya-gebergte de spanningen om de Indiase regio Ladakh zo hoog op, dat aan beide kanten tientallen soldaten omkwamen. Een groot deel van de 3500 kilometer lange grens is nooit vastgelegd. India heeft meer technisch vernuftige wapens van Amerika nodig om de Chinezen buiten de deur te houden.

Bovendien hebben de Verenigde Staten de positie van China als grootste handelspartner van India overgenomen. Dus knijpt Amerika een oogje dicht. Daar maakt kruidenier Modi behendig gebruik van. Sinds de uitbraak van de oorlog in Oekraïne heeft hij al 13 miljoen vaten olie vanuit Rusland geïmporteerd. Dat is bijna net zoveel als de 16 miljoen vaten

De Britse premier Boris Johnson (links) op bezoek bij zijn Indiase collega Narendra Modi, vorige week vrijdag.

die hij in heel 2021 van Rusland afnam. India betaalt nog altijd via het internationale bankverkeer in dollars en krijgt flinke korting. Ook Europa aast op de 1,3 miljard consumenten van de reus India. Groot-Brittannië is sinds de brexit op zoek naar nieuwe markten. Premier Boris Johnson probeert New Delhi ervan te overtuigen zich minder afhankelijk te maken van de Russische wapenindustrie en vooral relaties met Britse bedrijven aan te gaan. Hij was Ursula von der Leyen net voor. Die kwam eveneens langs voor een hechtere band. 'India en de EU zijn natuurlijke partners', hield ze haar gastheer voor.

strategie

Premier Modi is een slimme strateeg. Hij speelt graag voor de eenvoudige zoon van de theeverkoper op het reïnstation en laat zich regelmatig met zijn bejaarde moeder aan de keukentafel fotograferen. Hij zal zich nooit zoals ex-premier Imran Khan emotioneel laten gaan. Die riep dat hij niet de slaaf van het Westen was. 'Als ik boos ben, schrijf ik mijn woede op een papiertje. Die oefening blijft

ik herhalen tot ik rustig word', vertelde hij ooit in een interview. Modi is een behendig koorddanser, die weet hoe hij moet balanceren tussen de wereldmachten. Want te midden van alle diplomatieke overleg verscheen deze week ook het mensenrechtenrapport van de Amerikaanse Commissie voor Internationale Godsdienstvrijheid. De belangrijkste conclusie is dat de godsdienstvrijheid in India achteruit blijft hollen. Maar geen westerse regeringsleider die er met Modi over sprak. Net zo min kwam het periodieke rapport over godsdienstvrijheid van de Mensenrechtencommissie van de Europese Unie aan de orde. Peter van Dalen, Europarlementariër voor de ChristenUnie en lid van de Mensenrechtencommissie van het Europees Parlement, erkent dat binnen de Europese instellingen de belangstelling voor goede handelsrelaties vaak groter is dan voor mensenrechten en godsdienstvrijheid. De mensenrechtenschendingen in India zijn bekend sinds de ultranationalistische Hindoeëpartij van Narendra Modi, de BJP, in 2014 aan de

macht kwam. Zo benoemde hij in de grootste Indiase deelstaat, Uttar Pradesh, de anti-moslimgezinde hindoeëleider Yogi Adityanath tot premier. Volgens de gepensioneerd hoogleraar theologie Muft Zahid Lai Khan geeft deze monnik radicale hindoes de opdracht moslims aan te vallen, te vermoorden en hun moskeeën plat te walsen. De 40 miljoen moslims in India maken wel 20 procent van de bevolking uit.

aanvallen op christenen

In een rapport van de mensenrechtenorganisatie Human Rights Watch worden de aanvallen op christenen door het hele land in detail beschreven. In de deelstaat Gujarat, de thuisbasis van Modi, vertellen christenen hoe radicale hindoes hen dwingen zich te bekeren tot het hindoeïsme. Met geweld halen ze de kruisen van de kerken en dreigen de gebedshuizen in brand te steken. Het Westen neemt nauwelijks actie tegen de Hindutva-ideologie van Modi ('India voor de Hindoes'). 'En als er binnen de Europese Unie wel wordt gesproken over mensenrechten en godsdienstvrijheid, dan gaat

het vaak niet verder dan dat er een dialoog moet komen', vertelt Van Dalen. Terwijl de EU met het 'Generalised Scheme of Preferences', het zogenoemde GSP-programma, waarin landen gunstige invoertarieven krijgen in ruil voor betere mensenrechten, een stevige stok achter de deur heeft.

Dat bleek vorig jaar toen het Europees Parlement unaniem een resolutie aannam waarin Pakistan werd veroordeeld vanwege de blasfemiewetgeving. Europa dreigde de GSP-relatie met Pakistan (goed voor zo'n 600 miljoen euro per jaar) te bevriezen als een christelijk echtpaar dat ten onterechte wegens godslastering in een dodencel zat, niet vrijkwam. Europa meet met twee maten, geeft Van Dalen toe, want India komt beter weg dan Pakistan. 'De financieel-economische en handelsbelangen in India zijn voor de EU immers veel groter dan die in Pakistan of landen als Cambodja of Myanmar, waar net zo goed mensenrechtenschendingen plaatsvinden', stelt de Europarlementariër. 'Het is de koopman die het in de EU nog altijd van de dominee wint', luidt zijn conclusie. <

advertentie

• UITNODIGING •

I HAVE A DREAM

World Vision presenteert een muzikaal spektakel

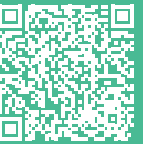
o.l.v. dirigent Maarten Wassink

Speciaal voor u:
€2,- korting per ticket

World Vision

Reserveer nu!

Kortingscode: LND103778

NL

Van Lienden geschorst uit bestuur stichting

De rechtbank in Amsterdam heeft Sywert van Lienden en andere betrokkenen bij de Stichting Hulp troepen Alliantie donderdag geschorst uit het bestuur na een verzoek van het Openbaar Ministerie hiertoe. Tegen Van Lienden en de andere bestuurders loopt een strafrechtelijk onderzoek vanwege de omstreden mondkapjesdeal. De rechtbank benoemt een tijdelijk bestuur, dat onderzoek doet naar het oude bestuur. <

175 miljoen euro extra voor energietoeslagen

Gemeenten krijgen nog eens 175 miljoen euro van het Rijk om hun inwoners de beloofde energietoeslag te kunnen betalen. Minister Carola Schouten voor Armoedebelëid hoopt dat zij daarmee voldoende middelen hebben om de regeling te kunnen uitvoeren. PVV'er Tony van Dijk had in de Tweede Kamer op een regeling aangedrongen. <

Politieman vervolgd voor mishandeling partner

Het Openbaar Ministerie (OM) gaat een 47-jarige politieman vervolgen voor huiselijk geweld. De agent zou op 25 december buiten diensttijd zijn partner hebben mishandeld, aldus het OM. Het paar is inmiddels uit elkaar. <

Marechaussees naar Oekraïne voor onderzoek

Enkele tientallen Nederlandse marechaussees gaan naar Oekraïne om daar mee te helpen met het onderzoek naar vermeende oorlogsmisdaden. Het kabinet gaat dat vrijdag besluiten tijdens de ministerraad, melden meerdere bronnen aan het ANP. Het gaat om een forensisch team dat 'zeer binnenkort' met bescherming vertrekt. <

BEELD ANP

Metroduwer Rotterdam krijgt twee jaar celstraf

De man die in oktober op het Rotterdamse station Coolhaven zijn ex-vrouw (29) voor een aanstormende metro duwde, is donderdag door de rechtbank veroordeeld tot twee jaar celstraf. Dat is evenveel als het Openbaar Ministerie eerder had geëist tegen verdachte Javid A. (30). Het slachtoffer belandde door de plotse duw op het spoor. Ze kon op het nippertje worden gered door enkele omstanders, onder wie een man op krukken. <

Neerslagtekort in Nederland loopt weer op

Het neerslagtekort in Nederland naderd weer het peil van de 5 procent droogste jaren. Mogelijk valt er de komende dagen wat regen, maar na Bevrijdingsdag wordt weer een langere, droge en warme periode voorzien. Dat staat in de droogtemonitor van de Landelijke Coördinatiecommissie Watervdeling (LCW). Een aantal waterschappen moet maatregelen nemen om de grondwaterstanden op peil te houden. <

BEELD ANP

EU

Mondkapje blijft nog in openbaar vervoer Italië

Italianen moeten tot zeker half juni mondkapjes blijven dragen in het openbaar vervoer en in sportzalen, bioscopen en theaters. De Italiaanse minister van Volksgezondheid Roberto Speranza maande de bevolking wel voorzichtig te blijven, omdat de coronapandemie nog niet voorbij is. Italië meldde donderdag bijna 70.000 nieuwe besmettingen. <

Moderna: vaccin voor jonge kinderen geschikt

Moderna zegt dat het eigen corona-vaccin geschikt is voor gebruik bij kinderen tot 6 jaar. De farmaceut heeft de Amerikaanse gezondheidsautoriteiten gevraagd om toestemming om het vaccin voor deze leeftijdsgroep in te zetten. Dat maakte het bedrijf donderdag bekend. Het zou het eerste vaccin zijn dat geschikt is voor kinderen onder de 5 jaar. <

Duitse Bondsdag: zware wapens voor Oekraïne

De Duitse Bondsdag, het lagerhuis van het parlement, heeft donderdag in grote meerderheid ingestemd met het leveren van zware wapens aan Oekraïne. Dat ligt gevoelig gezien het Duitse oorlogsverleden. De parlementariërs riepen de regering op voort te gaan op de ingeslagen weg en de levering van zware wapens en complexe wapensystemen uit te breiden. <

Chef: Finland en Zweden kunnen bij NAVO

Finland en Zweden kunnen snel toetreden tot de NAVO als ze dat willen en zouden in afwachting daarvan niet hoeven vrezen voor hun veiligheid. Dan is al duidelijk dat die voor de NAVO-landen belangrijk is, zegt NAVO-baas Jens Stoltenberg. Finland en Zweden willen door de dreiging van Rusland hun neutraliteit laten varen en vragen naar verwachting over een week of drie het lidmaatschap aan van de westerse militaire alliantie. <

Rusland laat opnieuw Oekraïners vrij bij ruil

Rusland heeft 33 Oekraïense militairen vrijgelaten in een gevangenenruil met Oekraïne. Ook twaalf Oekraïense burgers kwamen vrij, meldde de Oekraïense vicepremier Irina Veresjt-sjoek op Telegram. Van de militairen zijn er dertien officier. Vijf militairen waren gewond. Hoeveel Russen Oekraïne heeft vrijgelaten in de ruil, is niet bekendgemaakt. <

India en Pakistan lijden onder vroege hittegolf

In grote delen van India en Pakistan lijdt de bevolking momenteel onder een even vroege als hevige hittegolf. De temperaturen kwamen donderdag opnieuw ruim boven de 40 graden uit. In New Delhi steeg het kwik tot 43 graden. India maakte al de warmste maart mee sinds het bijhouden van de statistieken 122 jaar geleden begon. De meteorologische diensten van beide landen waarschuwen de mensen voortdurend maatregelen te nemen tegen de aanhoudende hitte, zoals voldoende drinken en de schaduw opzoeken. <

BEELD ANP

Landen werken samen voor opener internet

De Verenigde Staten hebben samen met zestig andere landen opgeroepen betere internationale afspraken te maken over internet. Met de samenwerking moet het internet openblijven en beter beschermd worden tegen beleid van landen als China en Rusland. Ook Nederland hoort bij de landen die deze oproep hebben getekend. <

Zorgen over voorraad voedsel in schuilkelders

Het eten in de schuilkelders van de belegerde Azovstal-fabriek in Mariopol raakt waarschijnlijk op, aldus het moederbedrijf tegen Sky News. Militairen en burgers houden zich er al bijna twee maanden schuil, terwijl de voedselvoorraad eigenlijk bedoeld is voor een periode van twee tot drie weken. <

Canadees parlement: genocide in Oekraïne

Het parlement van Canada heeft unanimiteit een motie aangenomen waarin het Rusland beschuldigt van genocide in Oekraïne. Volgens sommige parlementariërs is er 'bewijs in overvloed van grote en systematische oorlogsmisdaden tegen de mensheid' door het Russische leger. In de motie gaat het om het opzettelijk vermoorden van Oekraïense burgers, het ontneren van lijken, deportatie van kinderen en martelingen. <

BEELD ANP

3 miljoen Oekraïners aangekomen in Polen

Sinds de Russische aanval op Oekraïne ruim twee maanden geleden zijn 3 miljoen mensen naar Polen gevlucht. De Poolse grenswacht maakte bekend dat woensdag 24.800 mensen de grens vanuit het buurland overstaken. Andersom gingen 18.400 mensen de grens over naar Oekraïne, waarmee het totaal van terugkeerders sinds het begin van de oorlog op 904.000 komt. <

Onschuldige Amerikaan na 31 jaar vrijgelaten

Een Amerikaan die 31 jaar geleden werd veroordeeld tot een levenslange gevangenisstraf is woensdag vrijgelaten. De 55-jarige Thomas Raynard James werd in 1991 op basis van één ooggetuige schuldig bevonden aan moord na een overval. Deze getuige kwam na decennia terug op haar verklaring en erkende 'misschien een fout te hebben gemaakt'. De rechter bevond James daarop onschuldig. <

‘Dolfijnen beschermen marinebasis op de Krim’

De voor Rusland belangrijke marinebasis van Sebastopol aan de Zwarte Zee wordt beschermd door twee oorlogsdolfijnen. Amerikaanse analisten melden dat aan *The Washington Post* op basis van satellietbeelden van het bedrijf Maxar Technologies. De dolfijnen worden volgens de analisten ingezet om bijvoorbeeld mijnen en vijandelijke duikers op te sporen. <

€

Oekraïens graan gaat via Bulgaarse haven

Oekraïne en Bulgarije hebben afgesproken dat Oekraïens graan voortaan via de Bulgaarse havenstad Varna zijn weg naar andere landen kan vinden. Door de Russische inval is het voor Oekraïne onmogelijk om via de eigen havens graan te exporteren. De oorlog in het Oost-Europese land, dat wereldwijd een belangrijke exporteur van tarwe en andere granen is, leidde mede daarom tot grote zorgen over de voedselvoorziening in armere landen. <

Extra brexitcontroles op import uit EU uitgesteld

Het Verenigd Koninkrijk stelt verdere strengere regels voor geïmporteerde producten uit de Europese Unie die vanaf de zomer zouden gaan gelden uit tot eind volgend jaar. De Britse overheid stelt dat het winkeliers niet nog verder op kosten wil jagen en geen verdere inflatie wil riskeren. De overheid zegt dat onder meer de oorlog in Oekraïne en de recente stijging van energieprijzen hun sporen nalaten op de logistieke ketens, die nog altijd niet zijn hersteld van de coronapandemie. <

Amerikaanse economie onverwachts gekrompen

De Amerikaanse economie is in het eerste kwartaal van 2022 met 0,4 procent gekrompen ten opzichte van de voorgaande drie maanden. Dat komt onder andere doordat de Verenigde Staten minder exporteerden en de overheidsuitgaven daalden. Daarnaast werden er minder auto's geproduceerd waardoor bedrijfsvoorraden minder hard groeiden, wat een gevolg is van de grote schaarste aan onderdelen zoals chips. <

KLM schrapt vluchten om drukte te voorkomen

Luchthaven Schiphol heeft aan alle luchtvaartmaatschappijen gevraagd komend weekend maatregelen te nemen om drukte zoals vorig weekend tegen te gaan. Dat zegt luchtvaartmaatschappij KLM in een bericht aan zijn personeel. De vliegmaatschappij laat weten te verwachten vrijdag vluchten te moeten schrappen. Hoeveel vluchten het zijn, is nog niet bekend. <

BEELD ANP

IMF: sociale onrust door hoge prijzen in Afrika

De oplopende prijzen voor energie en voedingsmiddelen kunnen zorgen voor sociale onrust in Afrikaanse landen. Volgens het Internationaal Monetair Fonds (IMF) zorgt de oorlog in Oekraïne er mede voor dat de prijzen nog harder aan het oplopen zijn. Dat kan volgens het IMF de voedselzekerheid in de regio ondermijnen, waardoor armoede kan toenemen. <

Vicepresident ECB: inflatie nadert piek

De inflatie in de eurozone nadert het hoogste punt en in de tweede helft van het jaar zal het leven weer minder snel duurder worden, al zal de inflatie niet direct weer op een laag niveau zijn. Die verwachting heeft Luis de Guindos, de tweede man van de Europese Centrale Bank (ECB), uitgesproken. In maart kwam de inflatie in de eurozone uit op 7,4 procent op jaarbasis. Vrijdag komen de eerste cijfers over april naar buiten. <

Reageren?

Brieven: maximaal 200 woorden.

Artikelen: maximaal 700 woorden.

Mail uw reactie met naam, adres en telefoonnummer naar
opinie@nd.nl of Postbus 2085, 3800 CB Amersfoort.

Meer informatie: nd.nl/contact

CARIN SLOTBOOM nd.nl/opinie

Mens centraal

IRENE PLAS,
VOORZITTER CDA BRUNSSUM
EN TAALFANAAT

Werkdruk ervaren lijkt me deels een subjectieve beleving. De ene persoon kan van nature meer hooi op de vork aan dan de andere. Of is georganiseerder en werkt daardoor efficiënter. Toch is dat niet het hele verhaal. Probeer als (vak)docent maar eens een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd te bemachtigen. Of rechtstreeks bij de werkgever in plaats van via de payroll van een uitzendbureau. De onzekerheid over baanbehoud (hoeveel fte krijg ik na de vakantie en op welke locatie(s)?) zorgt voor veel stress en prestatiedruk. Rendement en een plekje hoog op de ladder van de beste scholen staan hoger dan goede begeleiding van docenten en langdurig investeren in de professionele relatie tussen docent en leerling/student. Ook buiten het onderwijs is het managementisme binnengedrongen in onze samenleving. Het mag heel hip klinken als men de afdeling Personeelszaken omdoopt tot hrm (humanresourcesmanagement), maar dat legt precies de vinger op de zere plek: dat het om het managen van middelen gaat in plaats van het goed zorgen voor mensen. En daar ligt dan ook een groot deel van de oplossing: zet de mensen weer centraal in plaats van maximale winst of beeldvorming.

Ontspanning

SIEM VERKADE,
VOORMALIG ONDERNEMER

In deze tijd waar individualisme een (te) belangrijke plaats inneemt, moet er te veel in te korte tijd. Houd meer rekening met elkaar, overleg meer en kijk wat echt kan. Wees duidelijk, maak goede afspraken en houd je daar aan. Wees ook duidelijk naar klant of opdrachtgever over wat normaal mogelijk is en wek geen onjuiste verwachtingen. Zorg daarnaast voor een goede sfeer op de werkvloer, bijvoorbeeld middels goede salarïering, en waar het kan voor meeleven met elkaar (ook in persoonlijke sfeer) en een stuk ontspanning naast het werk.

Fluitend

MARK NIKAMP,
BUSCHAUFFEUR

Wat is werkdruk? Iedereen ervaart druk op het werk anders, de een kan er goed mee omgaan en de ander heeft er grote moeite mee. Ik als buschauffeur ervaar in het geheel geen stress, ik doe met veel plezier en al fluitend mijn werk. Maar als ik de vakbonden hoor, dan moeten de ov-bedrijven iets doen aan de werkdruk die chauffeurs ervaren en wordt ons werk gezien als een zwaar beroep. De overheid en bedrijven kunnen werkdruk verminderen door niet meer mee te gaan in het alsmat gaan voor de goedkoopste aanbieder. Ook kunnen ze werkroosters laten aanpassen aan de wensen van de werknemers.

Waardering

JAAP BOERSMA,
DIERENARTS

Als de werkdruk als hoog wordt ervaren, is dat echt een probleem. Dat grijpt diep in. De vraag is alleen of het echt werkdruk is. Is het misschien levensstijl? Wil je teveel en dat allemaal goed? Als het echt werkdruk is, is dat meestal niet te veel werk maar eerder gebrek aan tijd om te verwerken of gebrek aan waardering. Ik ben zelf werknemer, werkgever en zzp'er geweest en heb in al die werkvormen ervaren dat waardering van je klant, je baas of je collega je dag maakt of breekt. Waardering en het 'wij-gevoel' zijn net zo belangrijk als geld. Daarmee is dit eigenlijk een oproep aan cliënten, patiënten, opdrachtgevers of werkgevers: geef feedback en uit je waardering! Dat helpt burn-outs te voorkomen.

Te grote rol

MARIA BOUWMAN,
MILIEUADVOCAT

Werk is een manier om de kost te verdienen. Als je geluk hebt, doe je iets wat plezierig en zinvol voelt. Zeker in de advocatuur zie ik dat aan werk vaak een veel grotere rol, met bijpassende verwachtingen, wordt toegekend. Van tot laat op kantoor blijven om indruk te maken op collega's, tot de vele teambuildingssessies: tijd die beter besteed kan worden aan wat echt waardevol is, zoals familie en vrienden. Je collega's hoeven je vrienden niet te zijn en er vallen zelden slachtoffers als iemand niet overwerkt, of soms onbereikbaar is. Het is tijd voor een maatschappijbrede herwaardering van de negen-tot-vijf-mentaliteit.

9 tot 5

HENRIËTTE DE JONG,
APOTHEKERSASSISTENT

Uit onderzoek blijkt dat 45 procent van de werkenden het gevoel heeft knel te zitten tussen werk, privé en andere verplichtingen. Dat is wat ik ook om me heen zie. We hebben een cultuuromslag nodig! Ik ken bijvoorbeeld een Nederlandse ondernemer die werknemers zoekt mét een 9-tot-5-mentaliteit. Daarmee straal je uit dat je snapt dat mensen meer prioriteiten hebben dan alleen hun werk. En dat je wilt aanmoedigen dat ze er ook zijn voor hun gezin. In Scandinavië wordt al geëxperimenteerd met een zesurige werkdag en wat blijkt: korter werken blijkt te zorgen voor productievere, gezondere en blijere werknemers.

MIJN MENING

Wat moet er gebeuren om de werkdruk te verlagen?

Zondag 1 mei is het de Dag van de Arbeid. Op deze dag viert men de strijd om betere arbeidsomstandigheden. Die strijd is volgens bepaalde beroepsgroepen nog altijd niet beslecht. Zo staakte afgelopen zaterdag het bagagepersoneel op Schiphol. En de salarissen voor leraren gaan binnenkort weliswaar omhoog, maar er wordt gewaarschuwd voor de blijvende werkdruk. Te hoge werkdruk kan leiden tot werkstress, en die werkstress kan weer leiden tot burn-outs.

Meer tijd

SANDRA OOSTERWOLDE,
STUDENT THEOLOGIE

Op een bepaald moment is het idee ontstaan dat alles zo snel mogelijk gedaan moet worden, met zo min mogelijk mensen, die vaak ook nog slecht betaald worden, vanwege alle bezuinigingen. Ook als je diensten gebruikt, verwacht je snelheid, omdat jij ook haast hebt. Niemand heeft tijd om te wachten. Als je niet meedoet, verlies je klanten aan de concurrent. De oplossing is dus om meer mensen aan te nemen om het werk af te krijgen, en die ook goed te betalen. Eigenlijk een aantal bezuinigingen terugdraaien. Ook moeten bedrijven het aandurven om te zeggen dat ze meer tijd nodig hebben, want als de kwaliteit daardoor verbetert, verwacht ik niet dat mensen zullen klagen. En minder werkdruk is lichamelijk en geestelijk beter voor iedere werknemer.

Eeuwigheid

KLAAS JAN HOFF,
AKKERBOUWER

In het geval mij gevraagd wordt naar mijn wel en wee zeg ik soms: en nee ik heb het niet zo druk. De reactie is er vaak een van onbegrip alsof het normaal is dat je in een ratrace van hot naar her rent, ja móét rennen. En dat het normaal is om alles aan te grijpen wat mogelijk is. Het werk zorgt er weleens voor dat ik druk doe, maar wat ik ben is niet hetzelfde als wat ik soms doe. Trouwens, ik heb de eeuwigheid nog voor me, dus er is tijd genoeg. En waarom zou ik dan nu in de tijd van voorbereiding me over de kop gaan werken? De samenleving lijkt geregeerd te worden door geld, macht en eer, ik zie het als de afgoden waar massaal voor wordt gekniel. Als er met het oog op de werkstress hier wat andere prioriteiten gesteld zouden kunnen worden, kan er ruimte komen om iets goeds te zeggen over zingeving voorbij de horizon. De werkstress zal dan echt afgebroken worden.

ROELAND VAN MOURIK • redacteur [nd.nl/columns](#)

GEEN OPHEF

Hé psst, hebben jullie het gemerkt? Ik heb het bewust nog even stilgehouden, want hierover maak ik liever geen slapende honden wakker. Dus even onder ons: er is dit jaar helemaal geen ophef over geweest. Huh, maar dat kan toch niet waar zijn? Hebben we de ophef dit jaar dan echt gemist? Hoe kan het dat ik er helemaal niets over gehoord heb en zelfs niet eens weet hoe het lied klonk waarover normaalgesproken zo makkelijk allerlei mitsen en maren worden opgeworpen? Er was wel een Koningsspelenlied, zoveel is zeker, ik hoorde het namelijk bij mij thuis rondzingen – dat is behoorlijk onontkoombaar met een schoolgaand kind en een juf in huis. Gedanst is er ook – ‘Laat je moves maar zien!’, schalde het over vele Nederlandse schoolpleinen. Maar is er dan soms verzwegen dat er toch ergens een rafelrandje aan het lied zit? Was er dan niet een of andere vage taoïstische vredesspreuk waarover we konden struikelen? Of het woord ‘seks’ dat uit het Verweggistsans in het Nederlands werd vertaald dat voor gefronste wenkbrauwen kon zorgen? Nee, niks van dit alles. Christelijke scholen hoefden dit jaar niet te balen en de media hoefden dat baalgevoel geen woorden te geven. Geen ophef, dat is eerlijk gezegd ook wel eens heerlijk. Ik teken ervoor.

GERARD DE KORTE • bisschop van 's-Hertogenbosch [nd.nl/opinie](#) BEELD AFP

VOORSPREKERS

De afgelopen twee jaar werd de jaarlijkse ziekenbedevaart van de Orde van Malta naar Lourdes vanwege corona afgeblazen. Het was onmogelijk om met een groep zieken op pad te gaan. Maar nu mag het weer. Ik ben op dit moment in Lourdes, een van de meest bekende Mariaheilgdommen in Europa. Ieder jaar reizen enkele miljoenen gelovigen naar dit stadje in het zuiden van Frankrijk. Zij geloven dat Maria hier in 1858 een aantal keren aan een jong meisje, Bernadette Soubirous, is verschenen.

Al jaren begeleid ik de bedevaart van de Maltezer Orde. Wij zijn zes dagen op pad. En tijdens zo’n bedevaart, zo is mijn ervaring, komt het beste in de mens naar boven. Mensen zijn vriendelijk en geduldig. De begeleiders zijn dienstbaar aan de zieken en wij allen beleven mooie en gezegende dagen. Voor katholieken is Maria, juist ook als moeder van de Heer, een dierbare vrouw. Zij heeft Jezus de wereld binnen mogen dragen en zij was aan haar Zoon trouw tot bij het kruis. Maria weet wat lijden is. Bekend zijn de afbeeldingen van haar met het

dode lichaam van Jezus op haar schoot. Tegen die achtergrond zoeken nogal wat katholieken steun en troost bij Maria. Maria is voor veel bedevaartgangers in Lourdes een voorspreekster bij de Heer.

In mijn eigen bisdom is ook een aantal plekken waar Maria wordt vereerd. Niet in de laatste plaats in de Sint Jan in 's-Hertogenbosch. Hier komen ieder jaar geen miljoenen pelgrims zoals in Lourdes maar toch wel enkele honderdduizenden die een lichtje branden bij het beeld van de Zoete Moeder of bloemen afgeven om het beeld van Maria te versieren. Met Pasen is de aftrap gegeven van de viering van 800 jaar Sint Jan. In oude documenten wordt al gesproken over een voorloper van de Sint Jan in 1222. De kathedraal is niet alleen de trots van de stad 's-Hertogenbosch, maar van heel ons bisdom. Naast bischopskerk en parochiekerk is de Sint Jan dus ook bedevaartkerk. Gelovigen komen naar de Mariakapel om hun noden maar ook hun dankbaarheid bij de moeder van de Heer neer te leggen. Voor de meeste katholieken blijft Maria van alle heili-

gen de eerste voorspreekster bij onze Heer.

Binnenkort heeft ons bisdom nog een andere voorspreker bij God. Op 15 mei zal paus Franciscus pater Titus Brandsma heilig verklaren – in al zijn broosheid een indrukwekkende heilige. Hij doorzag al heel vroeg de demonie van het nationaalsocialisme. Tegenover het recht van de sterkste, het antisemitisme en de rassenwaan van de nazi’s plaatste hij de naastenliefde, de dienstbaarheid en de vergeving van het evangelie. Pater Titus probeerde de katholieke pers te vrijwaren van nazipropaganda. Zo haalde hij de woede van de Duitse bezetter op de hals en werd hij in januari 1942 gearresteerd. Ruim een half jaar later stierf hij in het concentratiekamp Dachau. Al zijn werk deed pater Titus vanuit een diep geloof en een intense verbondenheid met Jezus. Ontroerend komt dat in beeld in het Jezusgebed dat hij in de gevangenis van Scheveningen schreef. Wij mogen de heilige pater Titus als voorspreker aanroepen vanuit de overtuiging dat hij nu dicht bij God is.

De grot van Massabiella (Lourdes), waar in 1858 Maria zou zijn verschenen. Gelovigen reizen er tot op de dag van vandaag naartoe. Gerard de Korte: ‘Tijdens zo’n bedevaart komt het beste in de mens naar boven.’

HERMAN PAUL • hoogleraar geschiedenis van de geesteswetenschappen aan de Universiteit van Amsterdam

WAT IS ONZE H

... De mensheid is bezig onomkeerbare schade toe te brengen aan het ecosysteem op aarde. Wat heeft het christelijk geloof te zeggen in een tijd van klimaatverandering?

Toen Charles Taylor in 1996 zijn lezing ‘A Catholic Modernity?’ hield, waarin hij uiteenzet wat het christelijk geloof kan betekenen in de moderne tijd, was het Klimaatakkoord van Parijs nog ver weg. Al was er het IPCC, dat ook toen al verontrustende rapporten uitbracht over broeikasgassen in de atmosfeer, we vlogen in die jaren nog lachend de wereld over. Als we Taylors voordracht 25 jaar na dato herlezen, doen we dat in een grimmiger situatie. Al is het optimisme van de jaren negentig op vrijwel alle fronten geknakt, doorslaggevend is toch wel de klimaatontwrichting. De ongemakkelijke waarheid dat de aarde hard op weg is een onbewoonbare planeet te worden, laat zich niet langer negeren. Taylor denkt bij het begrip ‘moderniteit’ aan humanisme, liberalisme, zelfontplooiing, mensenrechten en democratie. Maar inmiddels denken we bij het begrip ‘moderniteit’ ook aan het antropoceen: het tijdperk waarin de mensheid bezig is onomkeerbare schade toe te brengen aan het ecosysteem op aarde. Als de moderniteit het antropoceen is, hoe zou de ‘katholieke moderniteit’ van Taylor er dan uit kunnen zien? Ofwel: wat heeft het christelijk geloof dan te zeggen?

gelijkheid
Volgens Charles Taylor heeft de moderniteit vanuit christelijk perspectief veel goeds gebracht: christelijke noties als vrijheid en naastenliefde zijn veel beter uit de verf gekomen. Daar staat tegenover dat de moderniteit ook een ‘exclusief humanisme’ heeft voortgebracht waarop Taylor zeer kritisch is. Zijn hoofdboodschap is dat de moderniteit een universalisering van vrijheid en naastenliefde tot stand heeft gebracht die onmogelijk was zolang deze waarden slechts

golden voor ‘de huisgenoten des geloofs’. Die naastenliefde is volgens hem wel een ingewikkelde opdracht. Hij ziet maar één inspiratiebron die mensen werkelijk aanzet tot universele compassie: het christelijke geloof dat ieder mens geschapen is in het beeld van God. Alleen dit geloof in de gelijkheid van alle mensen is een duurzame bron van onvoorwaardelijke liefde tot mensen van elke kleur, geslacht of afkomst. Deze gedachte vind ik aansprekend, maar ook enigszins beperkt. Zou het geloof niet meer dan een inspiratiebron voor commitment aan mensenrechten en democratie kunnen zijn?

klimaatemoties
Op zoek naar een antwoord kom ik terecht in Bygdaby, een fictief stadje aan de westkust van Noorwegen, waarover socioloog Kari Norgaard een fascinerende studie heeft geschreven. Omdat Bygdaby, fraai gelegen tussen de bergen, een perfecte plek is om te skiën, verdienen hotel-eigenaars en taxichauffeurs er normaaliter een goede boterham aan wintersporttoerisme. Maar nu de temperaturen ‘s winters stijgen, wordt het skiseizoen steeds korter. Wat doet dit met Bygdaby en zijn inwoners? Als Norgaards boek één ding laat zien, dan is het dat klimaatverandering wordt ervaren als een ongemakkelijk onderwerp. Omdat het thema appelleert aan angst, schuld en onmacht, doen mensen er bij voorkeur het zwijgen toe. Ook veranderen ze als het even kan niets aan hun levensstijl en consumptiepatroon. ‘Je moet toch een normaal leven kunnen leiden?’, bromt een respondent. ‘Je kunt de auto laten staan en reizen met de bus. Maar dat kost zoveel tijd, daar moet je veel voor opgeven.’ Een ander zegt: ‘Er is zoveel negatief nieuws. Als ik dat allemaal op me in zou laten werken ... Het is beter om niet alles te weten.’ Ook in het onderwijs, stelt Norgaard vast, is voor angst, schuld en onmacht weinig ruimte. Docenten vertrouwen haar

iteit Leiden nd.nl/opinie BEELD AFP / AIZAR RALDES

Wintersportcentra raken door gebrek aan sneeuw hun inkomsten kwijt. Wat doet dat met de inwoners? Waar moeten mensen met hun schuld, angst en onmacht naartoe?

HOOP OP DEZE AARDE?

toe dat ze de toekomst allesbehalve rooskleurig inzien. ‘Maar dat laat ik mijn leerlingen niet merken. Ik moet hun een positief verhaal vertellen. In hun verdringing van angst, schuld en hulpeloosheid zijn de inwoners van Bygdaby niet uniek. Studies naar *climate emotions* laten zien dat zowel activisten als beleidsmakers liever appelleren aan verontwaardiging of boosheid dan aan angst of schuld. In dit verband wordt vooral het belang van hoop graag benadrukt. Wie mensen wil motiveren tot gedragsverandering, moet een positieve boodschap brengen. Het probleem van Bygdaby is niet dat zijn inwoners onverschillig of naïef zijn. Het probleem is veeleer dat mensen met hun gevoel van schuld over hun levensstijl nergens terecht kunnen. En is het met hoop niet net

Hoe kun je schuld belijden en dan een vliegvakantie naar Bali boeken?

zo gesteld? Hoe houdbaar is hoop op een uitweg uit de klimaatcrisis zo lang hij gestoeld is op ‘vertrouwen in politici’ of het gevoel dat ‘ik kan bijdragen’? Wat als politici hun klimaatbeloftes niet nakomen? Wat als de hoop een positief verschil te kunnen maken vervliegt in wroeging over smeltend poolijs en afnemende biodiversiteit? Zouden de inwoners van Bygdaby dan misschien terecht kunnen in hun middeleeuwse stadskerk, waar al eeuwen wordt gesproken en gezongen over schuld, boete, vergeving en hoop?

schuldbelijdenis
Vanouds is het belijden van schuld een vast bestanddeel van de christelijke liturgie. Christelijk gesproken

ligt het voor de hand om onder deze schuld ook de uitbuiting van de aarde te scharen. Als kerkgangers zeggen schuld te willen belijden over alle woorden, gedachten, daden of nalatigheden die strijden met hoe God de mens bedoeld heeft, dan kunnen ze niet zwijgen over de verwoesting van onze planeet door mensenhanden. Maar hoe helder dit alles voor christenen ook is (of zou moeten zijn), wat zou het voor seculiere burgers kunnen betekenen dat hun schaamte over een benzine slurpende SUV benoemd wordt in een belijdenis van schuld? Het christelijke ritueel nodigt mensen uit drie dingen onder ogen te zien. Het eerste is dat klimaatschuld deel uitmaakt van bredere patronen van zondig gedrag. Het tweede is dat deze zondige gewoonten mensen schuldig maken jegens elkaar – burgers op het noordelijk halfrond wel in het bijzonder tegenover medemensen in het zuiden. En ten derde: als ontrouwe rentmeesters staan mensen schuldig tegenover hun Schepper. Gevoelens van schuld hoeven niet onderhuids te smeulen; ze mogen bij God worden gebracht met een gebed om vergiffenis.

hoop op God
Iets dergelijks geldt voor hoop, de theologische deugd die in het Nieuwe Testament een sterk eschatologische, toekomstgerichte lading heeft. Wie hoopt op God spreekt uit dat destructieve krachten niet het laatste woord zullen hebben. Ooit zal God deze wereld herscheppen. Dit betekent twee dingen. Al storten de ijsgletsjers op Antarctica in, al stokt de elektrificatie van onze samenleving vanwege een tekort aan lithium, al blijken politici niet in staat ontbossing in de Amazone te stoppen, niets van dit alles ondermijnt onze hoop dat God deze wereld zal terugbrengen naar zijn doel. Wij vestigen ons hoop niet op feilbare mensen of kwetsbare technologieën, maar op de Schepper van hemel en

aarde. Daaruit volgt dat hoop méér is dan vertrouwen op de goede afloop. Als hoop gestoeld is op Gods handelen, dan past ons mensen terughoudendheid in hoe wij ons de toekomst voorstellen. Wij weten immers niet langs welke wegen God zal handelen.

heilige onvrede
En woorden van schuld en hoop klinken hol zolang zij niet gepaard gaan met heilige onvrede over een levensstijl die bijdraagt aan verdere destabilisering van het klimaat. Ik zie niet in hoe je op zondag schuld kunt belijden voor de verwoesting van Gods schepping en daags erop een vliegvakantie naar Bali kunt boeken. Als de kerk spreekt van schuld en zingt van hoop zal zij dus een plek moeten zijn waar het ‘normale’ ter discussie kan worden gesteld. In het licht van schuld en hoop is het immers niet normaal een consumptiepatroon in stand te houden waarvoor burgers in Bangladesh de rekening betalen of waarvoor volgende generaties onvrijwillig zullen moeten opdraaien. Enerzijds stel ik mij het kerkje van Bygdaby daarom voor als een plek waar mensen in het licht van schuld en hoop proberen concrete stappen te zetten richting een klimaatbewuste levensstijl. Anderzijds hangt van deze stappen niet alles af. Verduurzaming is geen middel om eigenhandig de wereld te redden, maar een stijl die past bij een besef van schuld en een belijdenis van hoop. Wat telt, is daarom niet de effectiviteit van het initiatief, maar zijn verwijzende karakter. Die ene Noor die voortaan de bus pakt, is geen partij voor de honderden megatonnen CO₂ die jaarlijks vrijkomen bij bosbranden in Siberië. Maar de goede verstaander begrijpt waarom hij liever kleumt bij de halte dan onbekommerd meedoet met wat geldt als normaal. Zijn wachten op de bus is een wachten op God: een kleine vooruitwijzing naar zijn grote toekomst.

►► Dit is een bewerking van een artikel dat verscheen in het tijdschrift *Wapenveld*.

COLUMN

Tabasum Westra zet zich in voor vluchtelingen en voor verbinding in de samenleving. Zij schrijft een gastcolumn.

TABASUM WESTRA nd.nl/opinie

VLUCHTVINKJES

‘U bent een geluksvogel, hoor’, bevestigt de enthousiaste vogelaar. Op deze zonovergoten lentedag maken we met ons gezin een ommetje, onderweg naar de noodopvang. De blauwe ijsvogel is weer in het land. Al weken verwacht de beste man, gewapend met verrekijker, alle exoten in de grote trek. Hij is euforisch over hun uitheemse schoonheid en verwacht geen nut van hen. Zonder wederkerigheid en in grote aantallen mogen ze hier neerstrijken om met zorg te worden ontvangen. *Hebban olla vogala nestas hagunnan, hinase hic anda tu*. Ja, zij wel. Want terwijl deze vogels zich tegoed doen aan de voedzame bodem die Nederland biedt aan vermoeide trekvogels, ontspint zich in grote-mensen-land een andere realiteit. De passie voor deze migratie is illustratief voor de afgelopen twee maanden waarin heel Holland holt voor Oekraïne. Deuren van gesloten gewaande azc's gaan open, vergeten regelgeving wordt afgestoft, logeerkamers krijgen een voorjaars schoonmaak. Bussen rijden naar de Poolse grens en halen Oekraïners op. Wijken beantwoorden aan praktisch elke oproep in de kleuren blauw en geel. Wonderlijk. Dat wij ongeschreven regels hanteren voor wie op een eerlijke plek kunnen rekenen in onze samenleving, blijkt uit *De zeven vinkjes* van Joris Luyendijk. Aan welke vinkjes – ongeschreven regels – voldoen deze vluchtelingen dan eigenlijk?

dezelfde urgentie, andere voorrechten

1. Échte vluchtelingen: Niemand twijfelt aan de redenen van Oekraïners om te vluchten. Het Associatieverdrag verleent hen een speciale vluchtelingenstatus. Oorlog aan onze grenzen komt heel dichtbij. De bewijslast voor vluchtelingen uit Eritrea, Jemen of Afghanistan wordt echter door de IND strikt geïnterpreteerd. Dezelfde urgentie, andere voorrechten.
2. Eigen regio: De ene vluchteling wordt opgehaald bij de grens, de ander teruggedrongen achter een muur. Het terug-

Onze menselijke maat meandert er vrolijk op los.

- duwen promoot *Fort Europa* als onneembaar bastion en in het Kanaal ontmoedigt de Britse marine ‘veiligelanders’. Laat ieder in zijn éigen regio opvangen, is het devies. En Oekraïne valt voor Nederland daaronder.
3. Vereenzelviging: Op basis van religie, cultuur en vergelijkbare waarden en uiterlijk, lijkt de opvang van onze Europese familie vanzelfsprekend. Toch ontwaren we de eerste barsten in dit mierzoete glazuur: kinderen gaan later naar bed, eten meer snoep en mensen bedanken voor onze spullen of hulp. Onze veronlijktheid over het uitblijven van dankbaarheid, toont de beperkte houdbaarheidsdatum van onze bewogenheid.
 4. Beeldvorming: De lijnen van barmhartigheid lopen dwars door onze samenleving; kinderen in Ter Apel spelen tussen het vuilnis en belanden bijna op straat. Oekraïense vrouwen en kinderen zijn deerniswekkend genoeg om direct hulp te verschaffen. Voor de vijfhonderd kinderen uit Moria is voldoende draagvlak gebleken, zonder blauwe ogen en blond haar. Wanneer worden zij opgehaald?
 5. Nut: Waar Nederland historisch als ideologische vluchtheuvel gold, mogen vluchtelingen zich nu bewijzen ‘zelfredzaam’ te zijn. Een genaturaliseerde vluchteling als Einstein of een olympisch kampioen straalt wonderwel op ons af. Uitzendbureaus verwelkomen potentiële fruitplukkers in tijden van arbeidskrapte. Mensen zonder toegevoegde waarde zijn al snel gelukszoekers. Dat een onverdiende portie geluk bijdraagt aan onze zogenaamde verworvenheden, deert niet.

bitterzoete solidariteit

De mens is de maat der dingen, maar déze menselijke maat meandert er vrolijk op los. Toch is deze bitterzoete solidariteit aan de Oekraïense vluchtelingen een teken van herwonnen barmhartigheid en herstel van ons moreel tekort om recht te doen aan éder die hier een veilig heenkomen zoekt. Laat deze bewogenheid een vlucht naar voren nemen in de komende maanden. ‘De Beste Opvang in de buurt is de BSO’, lezen we, terwijl we de polder verlaten. ‘Nee hoor’, concludeert mijn zesjarige zoon stoïcijns. ‘Dat is de noodopvang.’ Deze potentiële zeventenvinker hanteert zijn eigen randvoorwaarden. Check.

FAMILIEBERICHTEN

tarief via site € 1,20 per mm,
per kolom, via mail € 1,34
per mm, per kolom.
Prijsen zijn incl. 21% btw.
Over telefonisch opgegeven
advertenties kunt u niet
reclameren.

De HEER houdt de wacht
over je gaan en je komen,
van nu tot in eeuwigheid
Psalm 121

Hoera! God gaf ons een
prachtige dochter

Liselot Rosemarie
22 april 2022

Herman en Elsemiek Smits
Max en Lauren
La Traviatadreef 3
3561 KR Utrecht

Op Syn tiid hat de Here by Him naam ús leave
mem, beppe en oerbeppe

Anne Damstra-van der Wiel

Troud west mei Teake Damstra †

* Driezum, 26 oktober 1920
† De Westereen, 26 april 2022

Thymen en Ytie
Teake en Boudina
Thymen en Femke
Gerrit en Margriet
Geertje en Tom
Neeltje en Garmt Jan
Thijs
Niels
Isa
Maud
Rein en Janneke
Gitte
Jurre
Sytse en Tineke
Thymen
Marin
Symen en Tineke
Marije

Sietse en Willie
Geertje
Teake en Emmie
Evi-Marie
Johannes en Kirsten
Marin
Tygo
Anna
Minke
Marije en Anjo

Minke en Geert
Moniek en Sjaak
Jurjan
Thymen

Skriuwadres:
Hoofdstraat 51
9975 VK Vierhuizen

De ôfskiedstsjinst sil hâlden wurde op tiisdei
3 maaie 2022 om 14.00 oere yn de Griffimearde
Tsjerke (Friymakke), Tsjerkeloane 12, 9113 PJ
Wâlterswâld. Oanslutend sil de beïerdiging wêze
yn besletten famyljerûnte.

Fan 13.30 oere ôf is der gelegenheid ta skriftlik
kondolearjen.

JEAN-PIERRE GEELEN / VK nd.nl/wetenschap BEELD ANP / SEM VAN DER WAL

Pitbull of poedel: ras zegt niet
veel over het gedrag van hond

► MASSACHUSETTS
Wie bang is voor honden, moet niet
blind vertrouwen op het ras van de
viervoeter die komt aanlopen. Van
pitbull tot poezelige poedelpup:
slechts 9 procent van de variatie in
gedrag, zoals agressie, is toe te
schrijven aan het ras.

Tot die conclusie komt een team van
onderzoekers van de universiteit van
Massachusetts, dat erover publiceert
in het tijdschrift *Science*. De onder-
zoekers ondervroegen eigenaren van
18.385 honden, waarvan ongeveer de
helft rashonden, en onderzochten het
DNA van 2155 honden. Ongeveer 25
procent van de variatie in gedragin-
gen van de honden is het gevolg van
erfelijkheid, maar het ras van de hond
is slechts in 9 procent doorslaggevend
voor gedrag, concluderen de onder-
zoekers.
De percentages variëren wel per type
gedrag. Zo is bij gehoorzaamheid de
afkomst van een hond bepalender
dan bij reacties van de hond als ge-
volg van angst of prikkels waarbij het
dier zich oncomfortabel voelt. De ge-
ruststellende mededeling van een
hondeneigenaar ‘Hij doet niks, hoor’,
is dus zelden gebaseerd op weten-
schap. Ook algemeen erkende goed-
zakken als labradors of retrievers
kunnen hun onhebbelijkheden heb-
ben of conduit agressief gedrag verto-
nen.
Bonne Beerda, onderzoeker bij de
leerstoel gedragsecologie aan de Wa-
gingen Universiteit, spreekt van een
‘waardevol, omvangrijk en com-
plex onderzoek’, dat in lijn is met eer-
dere studies. Beerda vindt het opmer-
kelijk dat de onderzoekers hun
percentage van 9 procent als gering
presenteren. ‘Ik vind die gemiddelde
9 procent juist behoorlijk hoog. Met

Een poedel bij een hondenshow in Ahoy Rotterdam.

zo’n percentage kun je in het fokken
van honden al heel goed selecteren
op gedragseigenschappen. Natuurlijk
zou dat nog beter lukken wanneer dat
percentage tien keer zo hoog lag,
maar 9 procent is al voldoende en het
percentage verschilt sterk per type
gedrag.’
Hoe erfelijk gedragseigenschappen
van dieren kunnen zijn, werd vorige
eeuw al aangetoond door de Russi-
sche geneticus Dmitry Belyaev. Door
intensief fokken wist hij in ongeveer
tien generaties al 20 procent van een
groep wilde zilvervossen in tamme
‘huisdieren’ te transformeren.
Beerda: ‘Er zijn veel onderzoeken die
aantonen dat er duidelijke raseffec-
ten bestaan rond agressie en angst-

prikkels bij honden. Een rottweiler
tegen het lijf lopen vormt toch echt
een groter risico op incidenten dan
een labrador.’ De onderzoeker noemt
het terecht dat de Amerikaanse we-
tenschappers benadrukken dat er ook
binnen hondenrassen veel individue-
le gedragsvariatie bestaat.
Beerda: ‘Dat bleek onder meer al uit
Zweedse gedragstesten met duizen-
den honden. De wetenschappers von-
den verschillen in speelsheid, sociabi-
liteit en agressie, maar de rasgroepen
waartoe ze behoorden – zoals ‘werk-
honden’, herdershonden of jachthon-
den – zeiden niet zoveel. Rassen bin-
nen eenzelfde groep, zoals labradors
en retrievers, bleken nog fors in ge-
drag te verschillen.’ <

“Uw genade is mij genoeg”

De HEERE heeft uit dit leven weggenomen
onze lieve vader en opa

Hendrik Adrianus Gijsbert de Bruin

Echteld 26 december 1937 Assen 26 april 2022

Sinds 28 november 2010 weduwnaar
van Adriana Scholten

Carla en Jan Hein
Bart en Martina
Didy en Peter
Koby en Gerard
Rianne en Ronald
Henk en Sandra
klein en achterkleinkinderen

Assen, 28 april 2022

De wens van pappa was om in besloten
kring begraven te worden.

Correspondentie: Donstraat 4, 9406RZ Assen

Door de Heere Thuis gehaald onze lieve zwager

Henk de Bruin

Sinds 28 nov 2010 weduwnaar van onze
oudste zus Adri Scholten.

Assen: Harry en Alie Scholten
Groningen: Ge Schotsman
Ten Post: Janny en Piet Blaauw
Hoogeveen: Clary en Harry Rechtop

In lieve herinnering: Henny en Tinus

Assen 26 april 2022

Aan weerszijden van de rivier
staat de geboomte des levens.

Mijn man, mijn lieveling, mijn maatje,
onze trouwe, humorvolle en lieve pa
en onze vrolijke en trotse opa is overleden.

Siebe Schriemer

Sauwerd, 30-07-1943 Tolbert, 22-04-2022
5-11-1971 ∞ 50 jaar

Trijntje Schriemer - Roelfsema
Kinderen en kleinkinderen

De uitvaart heeft in besloten kring plaatsgevonden.

Correspondentieadres:
Swing 16, 9356CV Tolbert

Schier, eiland met 942 raadsleden

De formatie op Schiermonnikoog werd verstoord door vertroebelde verhoudingen. Politiek is persoonlijk in ’s lands kleinste gemeente, en het persoonlijke is politiek.

► **SCHIERMONNIKOOG**
‘Er wordt hier helemaal geen informatie achtergehouden!’ Burgemeester Ineke van Gent is zichtbaar geïrriteerd. Zojuist vroeg fractievoorzitter Atze Postma van Ons Belang waarom de gemeenteraad van Schiermonnikoog een beloofde brief over de voorgenomen verplaatsing van het lokale bouwbedrijf naar de rand van het dorp pas een paar uur geleden ontving. En waar zijn bijlagen 1 tot en met 6? ‘Wij vinden dat het college z’n boekje te buiten gaat.’ De agenda leek overzichtelijk, zei de burgemeester nog bij het openen van de vergadering. ‘Maar je weet hier nooit hoelang dat duurt.’

de poppetjes
Na de verkiezingen van half maart staan in de kleinste gemeente van Nederland de politieke verhoudingen op scherp. Drie partijen telt het eiland, alle drie lokaal. En, vat fractievoorzitter Wyb Jan Groendijk (Schiermonnikoogs Belang) het samen: ‘We willen allemaal het beste voor Schiermonnikoog.’ Maar Samen voor Schiermonnikoog (drie zetels) en Schiermonnikoogs Belang (twee zetels) zien samenwerking met verkiezingswinnaar Ons Belang (vier zetels, 45 procent van de stemmen) niet zitten. Liever zetten ze hun huidige coalitie voort. ‘En dat steekt’, zegt oppositieleider Postma. Inhoudelijke verschillen zijn er nauwelijks, concludeerde informateur Albert Rodenboog. De partijen maken zich alle drie zorgen over de ei-

‘Omringd door het water weet je dat je het samen moet rooien.’

lander woningmarkt, willen de leefbaarheid verbeteren en vinden duurzaamheid belangrijk, aldus de voormalige burgemeester van Loppersum. ‘Gelet op onze verkiezingsprogramma’s zouden we bijna één partij kunnen beginnen: Samen voor Ons Schiermonnikoogs Belang’, zegt Samenlijsttrekker Bart Pastoor met een knipoog. Maar dan volgt de disclaimer: ‘Het gaat ook om de poppetjes.’ En tussen die ‘poppetjes’ gaat het er op het gemeoedelijke eiland niet altijd even gemeoedelijk aan toe. ‘Uiteindelijk gaat het om vertrouwen, en dat vertrouwen was er niet’, concludeert Rodenboog.

links en rechts
Het verslag van de informateur leest als een politieke *whodunit*. De onderlinge verhoudingen op het eiland (942 inwoners) worden verstoord ‘door anonieme briefjes in de brievenbus’, ‘tendentieuze berichtgeving op sociale media’ en ‘persoonlijke aantijgingen als leugenaar’. ‘Het maakt het eiland kapot’, noteerde de griffier namens Samen voor Schier-

De drie partijen zijn het eens over thema's als verbetering van de woningmarkt en de leefbaarheid.

Tussen de ‘poppetjes’ gaat het er op het gemeoedelijke Schiermonnikoog niet altijd even gemeoedelijk aan toe.

monnikoog. Veel is nog van charmante eenvoud op Schiermonnikoog, waar auto’s niet welkom zijn. Ooit was de eilandpolitiek ook zo overzichtelijk. In 1946 konden eilanders kiezen uit twee partijen: ‘Links’ en ‘Rechts’. Maar de oprichting van Ons Belang leidde in 1989 tot een – verloren – rechtszaak. Schiermonnikoogs Belang vond de naam van de nieuwe partij te veel lijken op die van hen. ‘Ons Belang’, dat was toch niets anders dan Schiermonnikoogs belang? Achter de naamtwist gaat een voor bezoekers van de wal moeilijk te doorgronden politieke cultuur schuil. ‘Politiek is hier altijd dichtbij’, zegt

Bart Pastoor. Je kunt de fractievoorzitters van alle politieke partijen in een straal van tweehonderd meter opzoeken. Atze Postma (Ons Belang) is uitbater van familierestaurant Het Wantij. Aan de overkant van de Langstreek runt Bart Pastoor (Samen voor Schiermonnikoog) hotel-brasserie Brakzand. En Wyb Jan Groendijk is weliswaar parkmanager bij appartementencomplex Vitamaris, maar ontvangt in de gelagkamer van het befaamde Hotel van der Werff. In een gemeenschap van ons kent ons is eilandpolitiek altijd persoonlijk, en het persoonlijke politiek. Daarin staat Schiermonnikoog niet

op zichzelf. De formatie op Vlieland strandde deze week na verwijten over benevelde toestanden tijdens een raadsvergadering over de gemeentelijke aankoop van een pand. De laatste gemeenteraadsverkiezingen werden getekend door een lage opkomst. Krap de helft van de kiesgerechtigden ging maar naar de stembus. Op Schiermonnikoog was de opkomst dit jaar 80,2 procent – het hoogste van het land. Maar die ongekenke betrokkenheid heeft ook een keerzijde. Onder de schuilnaam van oud-eilandbezitter John Eric Banck publiceert iemand op

Facebook vileine politieke analyses, waarin de twee collegepartijen ervan langs krijgen en Ons Belang juist geprezen wordt. Vooral de na een volksraadpleging gesneuvelde plannen voor een rondweg door de Bankspolder worden de coalitie aange-rekend. Ons Belang voelt zich ten onrechte verantwoordelijk gehouden voor de Facebookanalyses, omdat een oud-raadslid van de partij voorop in de strijd gaat – de gehekelde weg zou achter zijn kampeerboerderij langs gaan. ‘Ik heb geen idee wie achter die Facebookpagina zit’, zegt lijsttrekker Atze Postma. ‘Het is gewoon een stok om ons mee te slaan.’

flesje bier
Tegen deze achtergrond is het voor buitenstaanders moeilijk te begrijpen dat wethouder Johan Hagen (Samen voor Schiermonnikoog) na de raadsvergadering gemoedelijk een flesje bier kan drinken met diezelfde Postma. ‘Omringd door het water weet je dat je het samen moet rooien’, verklaart Wyb Jan Groendijk. Dat Ons Belang zich heeft gedistantieerd van de briefjes en berichten op Facebook verandert voor Bart Pastoor niets. ‘Het gaat om vertrouwen. Ze hebben nu vier jaar de tijd dat te herstellen.’ Volgens Groendijk is het allemaal niet zo ingewikkeld. ‘Als je vier jaar verkering hebt met een leuk meisje, wissel je haar toch ook niet zomaar in?’ Voor sommige eilanders volstaat die rechtvaardiging niet. Arend Maris en Thom Verheul verspreiden huis-

‘Als je vier jaar verkering hebt, wissel je je meisje toch niet in?’

aan-huis een oproep tot een burger-raadpleging over de collegevorming. ‘De verkiezingsuitslag wordt niet gerespecteerd. Dit is de oude bestuurs-cultuur.’ Verwijten waar Bart Pastoor zich op zijn beurt aan ergert. ‘Soms lijkt het alsof dit eiland 942 raadsleden heeft’, zegt de fractievoorzitter van Samen voor Schiermonnikoog. ‘Zo werkt de democratie: met 55 procent van de stemmen is er een legitieme meerderheid.’ Om de gemoederen op Schiermonnikoog wat tot bedaren te brengen is volgens informateur Rodenboog externe begeleiding gewenst. ‘Als hier niet aan gewerkt wordt, blijft dit de onderlinge verhoudingen in en buiten de raad verstoren.’ Ons Belang bereidt zich ondertussen voor op vier jaar ‘constructief-kritische oppositie’. ‘Dan zullen we daarna wel zien hoe die kiezer het vindt dat wij buitengesloten zijn’, zegt fractievoorzitter Postma. ‘Coentje (raadslid Coen Bouman, red.) van Schiermonnikoogs Belang heeft nog een paar jaar voor me gewerkt. Met hem debatteren over een windmolen op Schier lijkt me geweldig.’ <

Belastingkorting grote spaarders over 2021

► DEN HAAG
De fiscus gaat de belastingaanslag 2021 van 1,9 miljoen Nederlanders herzien. De meesten kunnen rekenen op een flinke belastingkorting in Box 3. Van de aanslagcorrectie profiteren alle belastingplichtigen die op 1 januari 2021 meer dan 50.000 euro aan spaargeld en/of (vastgoed)beleggingen bezaten.

Staatssecretaris Marnix van Rij (Fiscaaliteit en Belastingdienst) schreef dit donderdag aan de Tweede Kamer. De- genen die al een voorlopige aanslag over 2021 hebben betaald, krijgen de te veel geïnde belasting terug. De bur- gers die nog geen belasting hebben betaald over 2021, maar al wel aan-

Marnix van Rij
gifte hebben gedaan (dat moet voor 1 mei), kunnen over het algemeen be- lastingverlaging verwachten. De hersteloperatie kost de schatkist eenmalig 3,8 miljard euro. Belasting-

plichtigen die onder de doelgroep vallen, hoeven niet zelf in actie te ko- men om belastingteruggaaf te krij- gen; de fiscus verwerkt die correcties automatisch. Het kabinet maakt het geld over naar aanleiding van een uit- spraak van de Hoge Raad van 24 de- cember 2021. Naast alle Box 3-belastingplichtigen in 2021 is er nóg een groep die in aan- merking komt voor een belastingte- ruggaaf. Voor ongeveer 610.000 men- sen berekent de Belastingdienst namelijk ook de aanslagen over de jaren 2017 tot en met 2020 opnieuw. Het gaat om 60.000 mensen die in de vier jaar bezwaar hebben gemaakt te- gen hun definitieve belastingaanslag,

plus 550.000 Nederlanders van wie de belastingaanslag over die jaren nog niet definitief vaststaat. Bijvoor- beeld omdat ze heel laat aangifte hebben gedaan of omdat de Belas- tingdienst na al die jaren nog steeds geen definitieve aanslag heeft opge- legd. Dat zijn overwegend complexe aangiften, zoals van ondernemers. Niet iedereen die onder de belasting- herziening valt, kan rekenen op be- lastingverlaging. Vooral mensen met alleen spaargeld profiteren van de herberekening van hun aanslag, om- dat de spaarrente in 2021 zo goed als nul was (0,01 procent). In de oude Box 3-systematiek moesten spaarders (afhankelijk van de omvang van hun

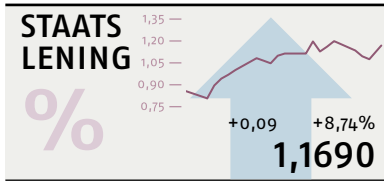
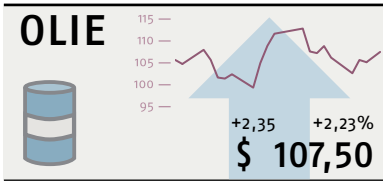
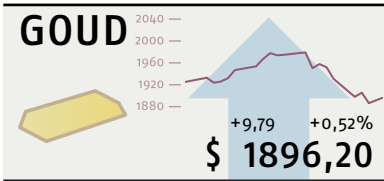
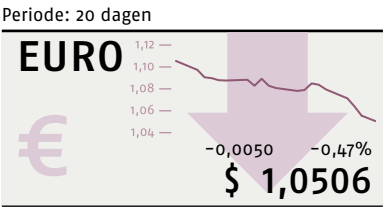
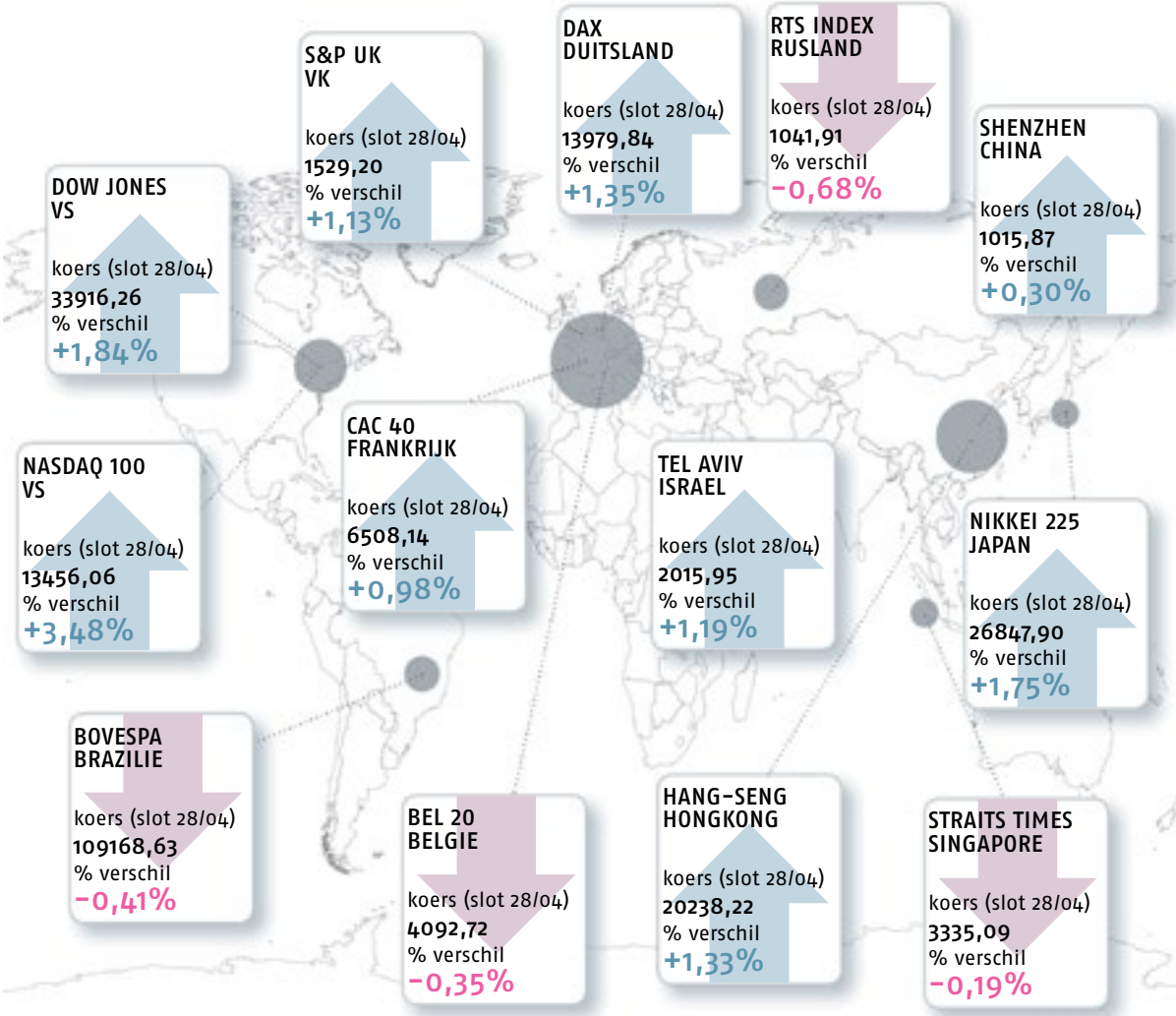
spaarvermogen) 0,6 tot 1,8 procent belasting over hun spaargeld afdra- gen. Dat is veel meer dan die spaarpot jaarlijks opbracht. Nederlanders die hoofdzakelijk be- leggingen – waaronder tweede hui- zen – in Box 3 opgeven, krijgen geen of veel minder belastingkorting. Be- leggers zijn namelijk niet gedupeerd door de ‘oude’ vermogensrende- mentsheffing. De fiscus neemt bij de herziening aan dat beleggers 5,69 procent rendement maakten in 2021, hetzelfde percentage als in de oude rekenmethode. Het gemiddelde wer- kelijke rendement op effecten en vastgoed was vorig jaar hoger dan dat. <

BEURS
ANP nd.nl/economie

Maaltijdbezorger leidt stijgende AEX

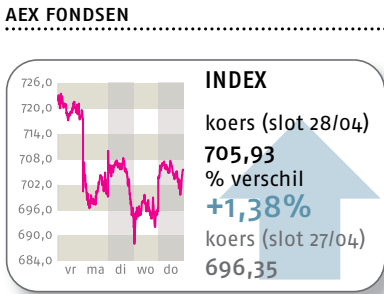
► AMSTERDAM
Maaltijdbezorger Just Eat Takeaway, het moederbedrijf van Thuisbezorgd.nl, is donderdag bovenaan geëindigd op de aandelenbeurs in Amsterdam. Daarmee herstel- de het bedrijf iets van eerdere verliezen. De top van de internetonderneming staat onder toenemende druk van kritische aandeelhouders, omdat de aankoop van het Amerikaanse Grubhub een miskleun lijkt te zijn. Just Eat Takeaway eindigde donderdag 3,7 procent hog- er. Eerder deze week werd bekend dat een activisti- sche aandeelhouder van het bedrijf heeft aangedron- gen op het vertrek van de financiële topman van het

bedrijf. Deze beleggersfirma, Cat Rock, is na topman Jitse Groen de grootste aandeelhouder in het bedrijf. De AEX sloot 1,4 procent hoger op 705,93 punten. Win- kelvastgoedinvesteerder Unibail Rodamco Westfield was de grootste verliezer met een min van 4,3 procent. De eigenaar van onder andere winkelcentrum Mall of the Netherlands in Leidschendam merkt een duidelijk herstel na de coronacrisis. Wel is de leegstand toege- nomen. De MidKap klom een fractie tot 1037,63 pun- ten, onder aanvoering van InPost. De beurzen in Frankfurt, Londen en Parijs stegen 1,4 procent.

RENTE

	28/04	27/04
Euribor 3 mnd	↑ -0,438	-0,445
Euribor 6 mnd	↑ -0,242	-0,251
Euribor 12 mnd	↑ 0,118	0,109
Rente 5 jaar	↑ 0,716	0,631
Rente 10 jaar	↑ 1,169	1,075

	slot	vk	%
Adyen	↑1.656,60	1.611,60	+2,79
Aegon	↓4,839	4,931	-1,87
Ahold Delhaize	↓28,25	28,47	-0,77
Akzo Nobel	↑83,06	82,00	+1,29
ArcelorMittal	↓27,75	28,04	-1,02
ASM International	↑293,65	291,10	+0,88
ASML Hold.	↑548,70	528,70	+3,78
BE Semiconductor	↑64,72	64,08	+1,00
DSM	↑158,50	156,95	+0,99
Heineken	↓93,18	93,52	-0,36
IMCD	↑154,45	151,65	+1,85
ING Groep	↑9,00	8,926	+0,83
Just Eat Takeaw.	↑25,32	24,26	+4,37
NN Group	↑46,34	45,95	+0,85
Philips Elec.	↑24,47	24,45	+0,08
Prosus	↓42,74	43,55	-1,85
Randstad	↑50,80	50,76	+0,08
Relx	↑28,70	28,67	+0,10
Royal KPN	↓3,269	3,304	-1,06
Shell	↑25,88	25,31	+2,25
Signify NV	↑39,11	38,56	+1,43
Unilever plc.	↑43,48	42,42	+2,50
Universal Music Gr.	↓21,73	22,19	-2,07
WFD Unibail-Rod.	↓67,66	70,66	-4,25
Wolters Kluwer	↑97,42	96,04	+1,44

MIDKAP FONDSEN

	slot	vk	%
Aalberts	↑46,08	45,13	+2,11
ABN Amro	↑12,16	12,12	+0,33
Accell Group	↑57,35	57,25	+0,17
Air France-KLM	↑3,945	3,932	+0,33
Alfen	↓84,00	84,44	-0,52
AMG	↓36,12	36,56	-1,20
Aperam	↑36,28	35,73	+1,54
Arcadis	↑39,76	39,16	+1,53
ASR Nederland	↓43,10	43,23	-0,30
Basic-Fit	↑39,60	39,20	+1,02
Boskalis Westminster	↑33,32	33,18	+0,42
Corbion	↑30,20	29,56	+2,17
CTP	↓13,76	14,04	-1,99
Fagron	↑17,74	17,56	+1,03
Flow Traders	↓30,16	30,40	-0,79
Galapagos	↓55,46	57,40	-3,38
InPost	↑6,084	5,494	+10,74
Intertrust	↓19,58	19,64	-0,31
JDE Peets	↑27,90	27,76	+0,50
Kon. Vopak	↓25,50	25,53	-0,12
OCI N.V.	↓35,86	36,34	-1,32
PostNL	↑3,098	3,062	+1,18
SBM Offshore	↑13,74	13,64	+0,73
TKH Group	↓46,60	48,10	-3,12
Wareh. de Pauw	↓37,78	38,78	-2,58

DUURZAME FONDSEN

	slot	vk	%
ACTIAM DIA EUROPA	↑24,04	23,79	+1,05
ACTIAM DIA N AMER	↑93,00	91,68	+1,44
Actiam Wereld	↑44,02	43,55	+1,08
ASN Groenproject.	↑23,83	23,79	+0,17
ASNU Milieu Water	↑49,07	48,67	+0,82
NN Wer. Mix	↑13,97	13,92	+0,36
Triodos Groen	↑55,89	55,65	+0,43

BELEGGINGFONDSEN

	slot	vk	%
Add Value Fund	↑92,25	92,06	+0,21
AGHY Fund	12,69	12,69	0,00
Arcona Property Fd	↓6,05	6,25	-3,20
ASN Novib Fonds	↑53,99	53,86	+0,24
ASNU Obligatiefond	↓25,93	25,94	-0,04
ASNU Small Midcap F	↓53,23	53,37	-0,26
BNP GI Hg Inc Eq	↑71,55	70,80	+1,06
IdB European Mid Cap	↑86,05	85,84	+0,24
IdB Real Estate Eq.	174,80	174,80	0,00
Intereffekt Brazil	↑0,30	0,29	+3,45
Intereffekt China	↑0,86	0,84	+2,38
Kempen Europ Hg Div	↑6,95	6,92	+0,43
Kempen Europ Prop.	↑18,63	18,59	+0,22
Kempen GI High Div	↑35,19	34,93	+0,74
Kempen GI Sust. Eq.	↑113,57	111,94	+1,46
Kempen Profiel 3	40,99	40,99	0,00
Kempen Profiel 4	↓42,92	43,19	-0,63
Kempen Profiel 5	↓45,49	46,01	-1,13
KESVC	↑137,98	136,89	+0,80
KGPFN	↑24,10	23,98	+0,50
NN Dutch Fund	↑76,21	75,80	+0,54
NN Dyn Mix I	↓29,56	29,57	-0,03
NN Dyn Mix II	↑34,74	34,64	+0,29
NN Dyn Mix III	↑38,51	38,17	+0,89

	slot	vk	%
NN Dyn Mix IV	↑42,12	41,68	+1,06
NN Dyn Mix V	↑44,36	43,77	+1,35
NN E.I.S.Eq.	↑32,20	31,80	+1,26
NN ENH Ind Sna Eq	↑6,80	6,71	+1,34
NN EUR DE.	↑27,64	27,27	+1,36
NN Euro Obligatie	↓31,78	31,84	-0,19
NN Europe Fund	↑35,27	34,92	+1,00
NN First Class Obl	↑19,89	19,88	+0,05
NN Global Fund	↑118,13	116,51	+1,39
NN Global Obl.	↑15,55	15,46	+0,58
NN Global Real Estate	↑102,80	102,05	+0,73
NN Hoog Div Aandelen	↑40,79	40,37	+1,04
NN Hoog Div Obligatie	↓18,95	19,04	-0,47
NN Japan Fund	↑19,09	18,80	+1,54
NN Lion Fund	32,47	32,47	0,00
NN North America	↑68,13	67,21	+1,37
NN Premium Div	↑13,20	13,14	+0,46
Optimix Income	↑33,35	33,31	+0,12
Optimix Mix	↑37,20	36,88	+0,87
Optimix Wereld	↑50,23	49,53	+1,41
Phoenix Fund	↑36,04	35,94	+0,28
Robeco US C.Hg Div Eq	↑53,16	52,59	+1,08
TCM GI Front. H Div Eq	↑12,41	12,37	+0,32
TCM Viet. H Div Eq	↑32,48	31,71	+2,43

Bron: Infront

MARIEKE DE RUITER / VK nd.nl/economie BEELD RAYMOND RUTTING

FNV: aanpak beroepsziekten faalt

Vakbond FNV wil dat de overheid beter gaat toezien op werken met gevaarlijke stoffen. ‘Systeem van zelfregulering functioneert niet meer.’

Jaarlijks overlijden vierduizend werknemers aan werkgerelateerde aandoeningen, met kostbare juridische procedures als gevolg.

► AMSTERDAM

Toen Waling Ritsma in 1999 de diagnose kanker kreeg, markeerde dat niet alleen het begin van zijn strijd tegen de ziekte, maar ook het begin van zijn strijd tegen zijn werkgever. Want een tumor zo hoog in de blaas met uitzaaiingen in de longen, moest volgens de arts wel het gevolg zijn van jarenlange onbeschermde blootstelling aan giftige verfstoffen. Ritsma's werkgever dacht daar anders over, die schakelde de verzekeringsmaatschappij in. Zo kwamen ze tegenover elkaar te staan: de schilder en het 'stropdassenvolk'. De ontknoping van zijn zaak maakte Ritsma nooit mee. De Friese schilder overleed nog voor de rechter tot een uitspraak kwam. Ook zijn vrouw, die de juridische strijd na zijn dood voortzette, overleefde hem niet. Uiteindelijk was het zoon Ridzert Ritsma, nu 48, die de zaak tot aan de hoogste rechter aanvocht. 'Dat deed ik niet alleen voor mijn vader', zegt hij nu, 'maar ook voor zijn collega's, want die werken nog altijd met dezelfde giftige verfstoffen.' De aanpak van veiligheidsrisico's op de werkvloer faalt, vindt vakbond

‘Een gematigde overwinning met een wrange nasmaak.’

FNV, die Ritsma al die jaren juridische bijstand verleende. Ondanks stapels rapporten en dito schandalen overlijden jaarlijks nog altijd zo'n vierduizend Nederlanders als gevolg van een beroepsziekte, waarvan driekwart vanwege onbeschermde werken met gevaarlijke stoffen. Ter vergelijking: in 2021 vielen er 582 verkeersdoden. Daarmee zijn slechte arbeidsomstandigheden volgens het RIVM, na roken en ongezonde voeding, de grootste veroorzakers van ziekte. De vakbond wil dat het kabinet strenger gaat optreden tegen onbeschermde werken met schadelijke stoffen. In een donderdag gesteld ultimatum eist vicevoorzitter Kitty Jong dat de inspectie strenger gaat controleren en handhaven bij werkgevers die werken met deze zogeheten 'sluipmoordenaars'. Doet ze dit niet, dan weigert Jong nog langer met werkgevers te polderen om compromissen te sluiten op dit onderwerp, zoals dat nu gebeurt binnen een speciale commissie 'grenswaarden' van de Sociaal Economische Raad.

gebrek aan handhaving

Deze commissie bepaalt aan welke hoeveelheid van een schadelijke stof, bijvoorbeeld dieseldamp of ultra-

Ridzert Ritsma, zoon van Waling Ritsma, een schilder die 21 jaar heeft geprocedeerd voor een schadevergoeding nadat bij hem blaaskanker was vastgesteld.

fijnstof, medewerkers maximaal mogen worden blootgesteld. Dat doen de bonden en bazen op basis van een advies van de Gezondheidsraad. Die bepaalt het speelveld met een streefwaarde en absolute bovengrens. De achterliggende gedachte is dat werkgevers en werknemers op bedrijfsniveau het beste weten welke maatregelen het effectiefst zijn. 'Dat systeem van zelfregulering waarbij de gezondheid van werknemers wordt afgezet tegen de economische belangen van een bedrijf, functioneert niet meer', constateert Kitty Jong van FNV. 'Terwijl de technieken om mensen te beschermen de afgelopen jaren fors zijn toegenomen, loopt het aantal mensen dat

overlijdt door het werk nauwelijks terug.' Volgens de vicevoorzitter is dat het gevolg van doorgeslagen marktdenken, maar vooral: een gebrek aan handhaving op de naleving van de gestelde normen. De Arbeidsinspectie concludeerde in een eerder rapport al dat minder dan 10 procent van de werkgevers zich volledig houdt aan de regels die gelden voor werken met gevaarlijke stoffen. Slechts de helft heeft de risico's in kaart gebracht, de basale wettelijke verplichting. Als gevolg daarvan zouden 'vele tienduizenden' werknemers onvoldoende beschermd zijn tegen gevaarlijke stoffen. De verklaring die de Inspectie daarvoor geeft, is ontvondertend:

omdat het merendeel van de slachtoffers pas echt ziek wordt na zijn pensioen en werknemers met beginnende gezondheidsklachten vaak nog kunnen doorwerken, verdienen investeringen in beschermende maatregelen zich niet terug in bijvoorbeeld een lager ziekteverzuim. 'Hoe onaangenaam dat ook klinkt', schrijft de Inspectie, 'van gevaarlijke stoffen valt geen businesscase te maken.' Dat de ziekte zich pas jaren later openbaart, maakt het voor een werknemer ook moeilijk het verband aan te tonen met het werk. Als hij een schadeclaim indient, komt hij, net als schilder Ritsma, vaak lijnrecht tegenover een ontkennende oud-werkgever te staan. Dat wil zeggen: als die

nog bestaat. Sommige ondernemingen zijn dan allang verdwenen of opgegaan in de zoveelste rechtsopvolger die niet vindt dat hij aansprakelijk is. Daardoor gaat van dergelijke schadeclaims nauwelijks een lerende werking uit, stelt de inspectie.

chroom-6

Naar aanleiding van de schandalen met chroom-6 adviseerde een commissie onder leiding van oud-FNV'er Ton Heerts het vorige kabinet een nationaal fonds op te richten dat slachtoffers van beroepsziekten een tegemoetkoming van 20.000 euro verstrekt. Dat zou hen in ieder geval de juridische procedure besparen. Daarnaast zou volgens de oud-vakbondsman meer moeten worden gedaan aan preventie en handhaving, en zouden de boetes voor bedrijven die willens en wetens de regels overtreden omhoog moeten. Aan het eerste advies heeft het kabinet inmiddels navolging gegeven. In juli zou het nationaal fonds moeten openen, al is het onzeker of dat wordt gehaald. Bovendien, zo laat minister Van Gennip van Sociale Zaken en Werkgelegenheid weten, zijn er campagnes gevoerd om beroepsziekten te voorkomen en subsidies verleend aan brancheorganisaties voor projecten gericht op het veilig werken met gevaarlijke stoffen. 'Helaas blijft de naleving nog altijd ach-

‘Van gevaarlijke stoffen valt geen businesscase te maken.’

ter', constateert Van Gennip, die met de SER wil blijven samenwerken aan 'verbeteringen in het stelsel'. Volgens Jong is de tijd van 'verleidingscampagnes' voorbij en moeten werkgevers harder worden aangepakt met boetes. Zij wil voor deze zomer toezeggingen van de minister op het gebied van handhaving. Als het ministerie daaraan geen gehoor geeft, stapt ze uit de SER-commissie en wil ze via de werkvloer afdwingen dat werkgevers zich aan de regels houden. Wat dat betreft denkt ze de wind in de zeilen te hebben na de wilde stakingen afgelopen weekend bij Schiphol. Die gingen, naast loon, ook over de ongezonde werkomstandigheden. Wat de minister ook met de oproep doet, schilderszoon Ritsma krijgt er zijn vader niet mee terug. Begin dit jaar kreeg hij na 21 jaar juridische strijd wel eindelijk een schadevergoeding op zijn rekening gestort. Niet de 60.000 gulden die zijn vader ooit had geëist, maar 30.000 euro. 'Een gematigde overwinning met een wrange nasmaak', concludeert de Fries. Want het vonnis maakt dan wel duidelijk dat de werkgever steek heeft laten vallen, de vergoeding is 170.000 euro lager dan de (door de FNV betaalde) gemaakte proceskosten. <

PUZZEL

KRUISWOORDPUZZEL

15-letter crossword puzzle grid with numbers 1-30.

OPLOSSING CRYPTOGRAM
VAN GISTEREN

Horizontaal:
1 Thomas, 7 lieve,
8 snert, 9 gevat,
10 peil, 11 torero,
12 pijnbos
Verticaal:
2 hoest, 3 misère,
4 sintel, 5 slag, 6 mee-
varen, 10 poos, 11 top

Horizontaal:
1 onjuist 8 sierplant 10 drug 12 stop! 14 voorzetsel 15 Oost-Europeaan
17 loofboom 18 shoarmabroodje 19 nijlreiger 20 platina (symbool)
21 vogel 23 dichtbij 24 boom 26 Griekse letter 27 daarmee verbonden
30 eerste minister.

Verticaal:
2 onderdompeling 3 peuter 4 leverworst 5 modern 6 kunstproduct
7 garde 9 omvangrijk 11 scherp 13 huidskleur 15 water (Frans)
16 vogelverblijf 22 hoofd van een moskee 25 met ingang van 26 een
zekere 28 noot 29 luiaard.

SUDOKU

★

9x9 Sudoku grid with numbers 1-9.

OPLOSSING SUDOKU
LIGHT VAN GISTEREN

9x9 Sudoku solution grid for Light van Gisteren.

Schrijf alle cijfers 1 t/m 9 in alle verticale kolommen, alle horizontale rijen én in alle vierkantjes van 3 x 3 vakjes.

★★★

9x9 Sudoku grid with numbers 1-9.

© Sanders Puzzelboeken
29-04-22

OPLOSSING SUDOKU
HEAVY VAN GISTEREN

9x9 Sudoku solution grid for Heavy van Gisteren.

RECEPT

TEKST EN BEELD VOEDINGSCENTRUM nd.nl/varia

Bowlfood met couscous en zalm

Bij een bowlrecept worden alle ingrediënten in één kom door elkaar gemengd. Het gerecht wordt afgemaakt met pompoen en sperzieboontjes.

INGREDIËNTEN
VOOR 2 PERSONEN
• stuk pompoen (ca. 500 gram)
• 150 gram sperziebonen
• 1 ui
• 1 theelepel komijnzaad
• 1 eetlepel olie
• 150 gram volkoren couscous
• peper of paprikapoeder
• 4 takjes peterselie
• 150 gram gerookte zalm
info: voedingscentrum.nl

BEREIDING
Was het stuk pompoen, haal de schil eraf en verwijder de draden en pitten. Snijd de pompoen in blokjes. Maak de sperziebonen schoon en breek ze tweemaal. Pel de ui en snijd hem klein. Fruit de ui met het komijnzaad in de hete olie. Voeg de blokjes pompoen en de sperziebonen toe met 100 ml water. Stoof de groente met een deksel op de pan in ca. 12 minuten gaar. Breng 250 ml water aan de kook. Doe de couscous in een schaal en

schenk er het kokende water op. Meng alles goed en laat de couscous 10 minuten afgedekt wellen. Was de peterselie en knip het klein. Snijd de zalm in reepjes. Meng de groente met de couscous en maak het op smaak met peper of paprikapoeder. Verdeel de couscous over 2 kommen, schik de zalm erop en strooi er peterselie over. <

FEUILLETON

HET TEGENDEEL VAN VERDRIET

313. De hartvormige moedervlek was voor mij voldoende bewijs, maar de autoriteiten waren pas overtuigd toen Maggie het gebouw had aange-
wezen en Rita Dabney het huis had geïdentificeerd als het huis waar ze op bezoek was geweest toen Leo ge-
boren was. Hoe ik dit nieuws met Ur-
sula moest delen, bezorgde me twee slapeloze nachten. Het was eigenlijk niet aan mij om het nieuws te vertel-
len. De politie, of de mensen van de kinderbescherming, of zelfs haar stiefgrootouders hadden waarschijn-
lijk eerder het recht om Ursula te vertellen dat Leo nog leefde dan ik. Maar dokter Bellfield geloofde dat als ik tegen de taak was opgewassen, Ur-
sula het nieuws misschien beter zou ontvangen als ze het van mij hoorde. De politie, de kinderbescherming, en haar stief-grootouders waren er de afgelopen zeven jaar allemaal van overtuigd geweest dat Ursula verant-
woordelijk was voor de dood van baby Leo. Ik had niet zo veel jaar ge-
loofd dat ze haar broertje had ver-
moord. Ik was niet onder de mensen die gelooft hadden dat ze haar broer-
tje in de Delaware-rivier verdronken had. Dat niet alleen, maar ik had gewei-
gerd haar in de inrichting te laten wegwijnen. Ik had me erin vastge-
beten dat ik een manier wilde vinden om haar te helpen. Dokter Bellfield en de andere senior stafleden hadden besloten dat ik degene moest zijn die Ursula het opmerkelijke nieuws moest vertellen dat Leo nog leefde. Dokter Bellfield zou ook aanwezig zijn voor het geval Ursula uitzinnig raakte, vooral vanwege het aandeel dat mijn familie in het gebeurde had gehad. Twee dagen lang deed ik weinig an-
ders, dacht ik aan weinig anders dan

aan hoe ik het haar moest vertellen. Dokter Bellfield was zo vriendelijk me tijd vrij te geven om me voor te bereiden en ook om de opschudding in mijn eigen familie te verwerken. Het verlies van Alex was net zo erg als het verlies van Henry. Ik lag in bed na te denken over de gebeurte-
nissen, en over Dora Sutcliffs opmer-
king dat het lot ervoor had gezorgd dat Ursula in ons ziekenhuis terecht-
kwam, het lot maakte dat ik me haar situatie aantrok, en het lot dokter Bellfield ertoe had aangezet haar aan mij toe te wijzen. Ik kon niet aan de indruk ontsnappen dat het de bedoeling wasgeweest dat ik Ursula's dokter werd. Het was mijn lot geweest dat haar leven en het mijne op dit precieze moment in de tijd zouden samenvallen, net zoals het Maggies lot was geweest om Alex te vinden, mama's lot om te sterven aan de griep, maar Willa's lot om het te overleven. En het was mijn lot om Conrad lief te hebben, hoewel hij nooit de mijne kon zijn. Deze waar-
heden leken nu volledig onontkoom-
baar. Onvermijdelijk. Ze waren al ge-
weven in de stof van ons bestaan lang voordat we ons ook maar be-

wust waren van de draden. Toen ik in het ziekenhuis aankwam op de och-
tend dat ik Ursula het nieuws zou vertellen, op de dag waarop Alex bij ons weggehaald werd, wilde ik eerst Conrad opzoeken. Ik wilde zijn ge-
zicht zien en zijn stem horen en zijn geur ruiken. Ik wilde dat zijn aanwe-
zigheid in mijn leven me zou sterken als ik straks Ursula's kamer binnen-
ging om haar dingen te vertellen die haar wereld voorgoed zouden veran-
deren. Maar ik zag hem niet. Hij was niet in het solarium waar Sybil zat te luisteren naar een voormalig kerkor-
ganist die gezangen speelde, zonder er iets van te horen overigens. Ik trilde toen dokter Bellfield en ik Ursula's kamer binnengingen. Voor de deur bleef een verpleegster staan wachten met een injectienaald voor het geval Ursula een kalmeringsmid-
del toegediend moest krijgen als ik het haar verteld had. Maar misschien voelt de waarheid zo goed als we die eindelijk horen dat we er vanzelf kalm van worden. Ursula stortte niet in en vloog me niet aan en viel niet flauw. Toen ik haar alles verteld had, toen alle puzzelstukjes eindelijk op hun plek lagen, vooral Maggies witkanten masker en haar bruine jas, keek Ur-
sula me met tranen in haar ogen aan. Ze legde een trillende hand op haar borst en zei: 'Dank u wel.' Ik wist niet wat ik daarop moest zeg-
gen. Mijn stem wilde niet meewer-
ken. Toen ze vroeg wanneer ze Alex mocht zien, kon ik geen antwoord geven. Dokter Bellfield zei dat dat waarschijnlijk wel binnenkort zou zijn. 'We moeten ook denken aan zijn gevoelens,' had dokter Bellfield ge-
zegd. 'Er is goed voor hem gezorgd door de familie Bright en bij hen is het enige thuis dat hij kent.'

INBOX

REDACTIE ND nd.nl/varia BEELD DE LEILINDE

Leerlingen renden rondjes om een kip, geit of koe cadeau te kunnen doen.

■ **LEERLINGEN VAN DE LEILINDE RENNEN VOOR RED EEN KIND**
Voor de leerlingen van SBO de Leilinde in Wijk en Aalburg stonden de Koningsspelen vooral in het teken van 'rennen voor een kip'. Na een Koningsontbijt en een uurtje oud-Hollandse spelletjes, gingen de leerlingen met hun rondjeskaart naar een skatebaantje. Daar renden zij zo veel mogelijk rondjes van 150 meter. De leerlingen lieten zich sponsoren door familieleden en bekenden. De opbrengst van de actie gaat naar Stichting Red een Kind. Deze organisatie schenkt kippen, geiten en koeien aan arme gezinnen in Afrika en Azië. Zo kunnen de gezinnen hun leefomstandigheden verbeteren, want een dier betekent voe-

ding en soms zelfs een handeltje opzetten in eieren, melk en boter, schrijft de school.

■ **20.000 MAGAZINES OVER TITUS BRANDSMA VERSPREID**
In ruim anderhalve week is een oplage van 20.000 exemplaren van het magazine Titus Brandsma. Heilige van de Lage Landen landelijk verspreid. De heiligverklaring van pater Titus Brandsma op 15 mei aanstaande door paus Franciscus in Rome trekt veel belangstelling, schrijft het Rooms-Katholiek Kerkgenootschap in Nederland. Daarom wordt het magazine herdrukt en is het nog tot 9 mei te bestellen bij het bisdom Den Bosch via communicatie@bisdomdenbosch.nl. Het kost 1 euro plus verzendkosten.

ANP nd.nl/buitenland BEELD EPA – NASA / AUBREY GEMIGNANI

Vier nieuwe astronauten aangekomen bij station ISS

► **CAPE CANAVERAL**
Twee dagen na het vertrek van vier ruimtetoeristen, zijn in de nacht van woensdag op donderdag vier nieuwe astronauten aangekomen bij het internationale ruimtestation ISS.

Het gaat om drie Amerikanen en één Italiaanse die binnen zestien uur vanaf ruimtebasis Cape Canaveral in Florida met een SpaceX-raket naar het ruimtestation vlogen. De Italiaanse astronaut Samantha Cristoforetti maakt namens het Europese ruimteagentschap ESA deel uit van de bemanning. Verder bevonden de Amerikaanse NASA-astronauten Kjell Lindgren, Bob Hines en Jessica Watkins zich aan boord van het ruimtevaartuig Crew Dragon Freedom. Het viertal blijft zo'n zes maanden in het ruimtestation.

zwarte vrouw
De nieuwe bemanningsleden werden verwelkomd door het zevenkoppige team dat zich momenteel in het ISS bevindt en bestaat uit drie Amerikanen, één Duitser en drie Russen. ESA-topman Josef Aschbacher noemt het zeer bijzonder dat er met de komst van Cristoforetti twee Europese as-

Een SpaceX-raket.

tronauten samen in de ruimte zijn. De Duitse Matthias Maurer keert begin volgende maand weer terug naar de aarde. Het verblijf van Watkins in het ISS krijgt in de Verenigde Staten veel aandacht, want zij zal de eerste zwarte vrouw zijn die langere tijd in het ruimtestation doorbrengt. Watkins is de vijfde zwarte vrouw die naar de ruimte reist. <

KERKNIEUWS

■ **PROTESTANTSE KERK BEROEPEN** te Dordrecht-Dubbeldam (Wilhelminakerk-Petruskapel): J.H.E. Plaisier te Uitgeest-Akersloot.

overleden
NIJMEGEN | 20 APRIL | Gerard Wijtze de Jong (geboren 17 november 1928). Gereformeerd predikant Nagele (1957), Nijmegen, als studentepredikant met bijzondere opdracht voor het gesprek tussen Rome en de Reformatie (1966). Emeritaat: 1971.

■ **GEREF. GEMEENTEN BEROEPEN** te Oostkapelle: R.A.M. Visser te Apeldoorn.
BEDANKT voor Rotterdam-IJsselmonde: A.H. Verhoef te St. Catharines (Ontario, Canada).

NL

ANP

Twee miljoen kijkers voor Koningsdag

► **HILVERSUM**
Ruim twee miljoen mensen hebben woensdag op televisie gekeken naar het bezoek van de koninklijke familie aan Maastricht. Vorig jaar keken er 1,89 miljoen mensen. <

29-4-1942 OPNIEUW IN BEELD

ENNE KOOPS HISTORIEK.NET nd.nl/varia BEELD ETTY HILLESUM CENTRUM (DEVENTER)

De Jodenster in Nederland aangekondigd

Joodse kinderen in Deventer, met in het midden Felice Polak.

Tachtig jaar geleden, tijdens de Duitse bezetting van Nederland, werd het verplicht dragen van de davidster aangekondigd. De Joden moesten de gele ster vanaf 3 mei zichtbaar op hun kleding dragen. Het resultaat van deze maatregel zien we op deze beroemde, of beter gezegd beruchte foto. Op de binnenplaats van de joodse synagoge aan de Golstraat in Deventer poseren 22 kinderen voor een groepsfoto. De oudere kinderen dragen een Jodenster. De allerkleinsten niet, want het dragen van het vernederende herkenningsteken was verplicht voor alle Joden vanaf zes jaar. De Joodse Raad moest de sterren, die vier cent per stuk kosten, binnen drie dagen onder de Joodse Nederlanders verspreiden. Joden moesten per persoon verplicht vier sterren afnemen en deze zelf betalen. In totaal zouden er bijna 570.000 gele sterren in Nederland verspreid worden. Cynisch was dat de katoenen sterren geproduceerd werden in een textielfabriek in Enschede, genaamd De Nijverheid, met een Joodse directeur. Wie weigerde een ster te dragen, kon zwaar gestraft worden. Geregeld zetten de nazi's Joden die geen ster droegen op de trein naar de concentratiekampen. Slechts één van de kinderen op deze foto overleefde de Tweede Wereldoorlog, namelijk Felice Polak (1933-2019), het meisje in de witte jurk. De andere kinderen kwamen om in de gaskamers.

dichter op het nieuws

MENNO VAN DER BEEK [nd.nl/varia](#) BEELD ANP / SANDER KONING

Bij een foto van Henny Vrienten, zanger en componist, die deze week overleed. De drie cursieve regels zijn uit zijn lied ‘Nachtzuster’. Geplaatst in het *Nederlands Dagblad* van 26 april 2022 op pagina 23.

Nachtzuster

*‘Wat ben ik zonder al je zorgen?
Haal ik de morgen?
Doe iets aan de pijn.’*

Ik lig in slapeloze nachten
op jou te wachten,
tot jij verschijnt

om met je koele zachte handen
en noodverbanden
bij mij te zijn:

wil jij dan zachtjes voor me zingen
van alle dingen
die jij begrijpt?

Dan laat ik al mijn tranen lopen
en mag ik hopen
dat jij nog blijft –

dat jij pas als ik lig te rusten,
mijn voorhoofd kust en
stiekem verdwijnt.

LIMERICK

KEES VAN EGMOND, BLEISWIJK

KEFAS

‘Da’s handig!’ Een koster in Dalen
staat nu al bij voorbaat te stralen.
‘Het werkt ook zó snel!’
Al ben ik nog wel
benieuwd hoe ze vlögeln vertalen.’

[Limerick bijdragen? achterop@nd.nl](#)

IK EN MIJN HUIS

Wandeling

Al jaren maken mijn broer (78) en ik (80) op maandag samen een lange wandeling door de natuur. Deze keer ontmoetten we op onze tocht een jonge moeder met haar dochtertje. Het meisje neemt ons aandachtig op en zegt dan met een helder stemmetje tegen haar moeder: ‘Opa en opa.’

Stilgezet/

Psalm 110:7

Onderweg

*Hij drinkt onderweg uit de beek
en dan heft Hij zijn hoofd.*

Een merkwaardig slot van deze psalm. Je ziet de Messias-Koning aan het hoofd van zijn leger rondtrekken over de hele aarde. Overal spreekt Hij recht, maakt Hij een einde aan de gruwelen van dictators en bendeleiders. Waar Hij komt stapelen de lijken zich op, maar niet van onschuldige burgers, maar van daders die zich tot op het laatst verzetten tegen deze Rechter. De tocht is zwaar en lang. Zelfs de Koning krijgt dorst, maar Hij is nog lang niet aan het einde van zijn Vredesmissie. Onderweg komt Hij langs een bergbeek, Hij stijgt van zijn paard: even een plens water tegen zijn gezicht, even zijn handen diep in dat stromende water steken en een paar slokken drinken ... Dan kan Hij weer verder. Met geheven hoofd, als een overwinnaar met een duidelijk doel voor ogen: een nieuwe aarde waar vrede heerst.

[DIERBARE FOTO]

WISANNE DE REUS [nd.nl/varia](#) BEELD LENZE BOUWERS

Dierbare foto's, ze vertellen verhalen en herbergen herinneringen: geliefden, vervlogen jeugd of een favoriete plek. In deze rubriek staat iedere week een persoonlijk verhaal gebaseerd op een dierbare foto centraal. Vandaag vertelt: Lenze Bouwers uit Dalfsen.

Zuidbarge

‘Op een foto staat de tijd stil. Deze ansichtkaart is gestempeld in 1919 en we mogen aannemen dat alle personen op deze groepsfoto overleden zijn. De poststempelplaats is Zuidbarge en mijn vader werd daar in 1900 geboren. Daarom is deze kaart mij zo dierbaar. Mijn vader is even oud als de eeuw, dat vind ik een leuk gegeven. Hij ging naar het schooltje dat op de foto staat, maar alleen zijn zussen Geertje en Stienten staan op deze foto. Ook staan er drie leerkrachten op. De juffrouw rechts is gekleed in smetteloos wit. Ze draagt voor de gelegenheid haar zondagse kleding, net als de meeste kinderen. Een jaar of tien geleden werd ik door de gemeentedichter van Emmen uit-

genodigd om gedichten voor te dragen in de molen Zeldenrust in Zuidbarge. Het was een dialectavond, maar ik mocht als uitzondering niet in hun moedertaal voorlezen. De molen is uit 1795 en mijn vader heeft daar dus gespeeld en de wieken zien draaien. Uiteraard heb ik daar poëzie over mijn vader voorgedragen. In de pauze werd een ruim negentigjarige naar mij toe gereden om te vertellen dat ze mijn vader nog had gekend en zijn broer Jans. Die speelde altijd trompet buitenshuis en omdat ze vlakbij woonde, kon ze meegenieten. Ze keek me aan en zei: “Echt een Bouwers, met van die dikke koppen.” In 1927 gingen mijn vader en zijn broer Jans naar Breezand, het bloembollendorp in de Anna Paulownapolder. Rond Zuidbarge was namelijk geen werk te vinden en in Breezand kwam de bollenteelt op. Mijn vader verloochende zijn afkomst niet door veel in dialect te praten en op zaterdagmiddag naar Klein Rieksie te luisteren via Radio Drenthe. Oom Jans speelde trompet in het fanfarekorps en in de kerkzaal.’

WEER NEDERLAND

Fris lenteweer

De kern van een hogedrukgebied ligt de komende dagen boven Engeland, daardoor is de barometerstand vrij hoog en hebben we met een behoorlijk bestendig weertype te maken. Door de hoge luchtdruk is de kans op regen op de meeste plaatsen klein. Toch kan in sommige regio's zaterdag uit een dikkere stapelwolk wat lichte regen vallen, maar het blijft grotendeels droog. Het weerbeeld is wisselend met een mengeling van wolken en zonneschijn. Vrijdag en zaterdag worden veelal uitgestrekte wolkenpartijen verwacht. Naast wolken is er ook wel ruimte voor de zon. Met de lentezon erbij is het best aangenaam, in het zuiden van het land kan het op vrijdagmiddag opwarmen naar een graad of 16 en dat is ongeveer de gebruikelijke waarde voor de tijd van het jaar. Door een noordelijke wind wordt echter frisse lucht aangevoerd. Vooral het weekend verloopt met maximumtemperaturen van 11 tot 14 graden nogal koel. De noordelijke wind zal het voor het gevoel met name op zaterdag kouder maken, aan zee staat soms windkracht 5. Op zondag wordt er minder wind verwacht. Na het weekend zal de luchtdruk iets dalen, maar het overwegend droge weer houdt aan. De middagtemperatuur gaat elke dag iets omhoog.

EXTREMEN

Warmst:	26,8 °C	in 1993
Koudst:	-4,8 °C	in 1976
Natst:	19,6 mm	in 2018

VORIG JAAR

Maximum	9,2 °C
Minimum	6,3 °C
Aantal mm	5,4 mm

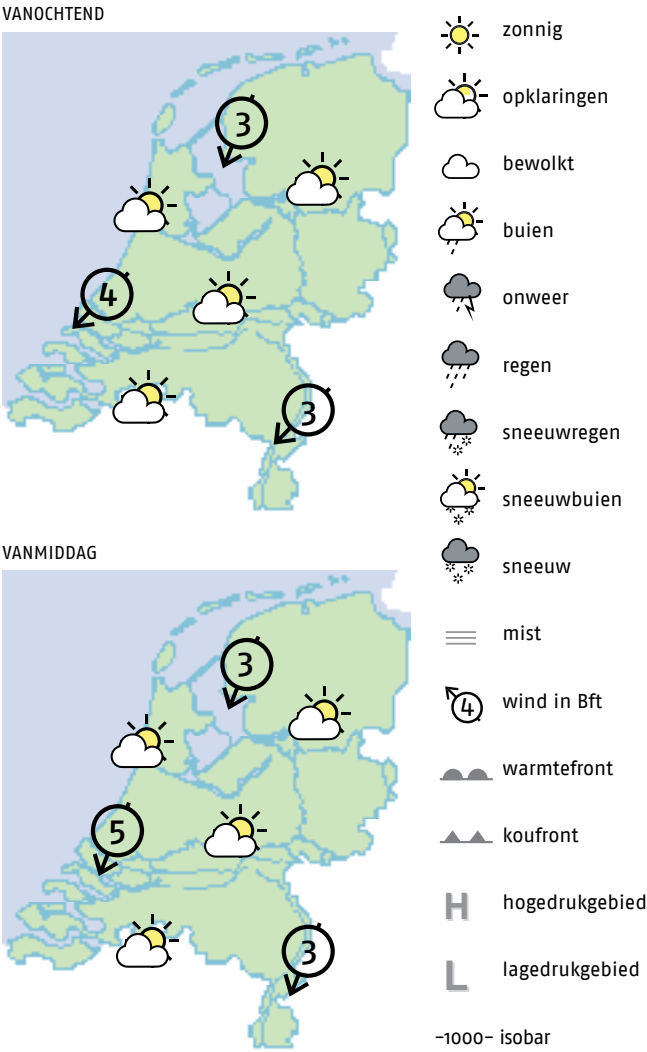
COLOFON

Uitgave van Nederlands Dagblad B.V.
Berkenweg 11, 3818 LA Amersfoort.
Postbus 2085, 3800 CB Amersfoort.
Tel. 088 1 999 999, www.nd.nl.
Nederlands Dagblad B.V. maakt deel uit van Nedag Uitgevers B.V.
Directie: Rinder Sekeris

REDACTIEADRES
Postbus 2085, 3800 CB Amersfoort,
tel. 088 1 999 999; e-mail: redactie@nd.nl

ABONNEMENTEN
tel. 088 1 999 999, ma. t/m vr. 8.30-12.00 uur.
e-mail: service@nd.nl

ABONNEMENTSPRIJZEN
Digitaal en papier
per maand € 40,90
per kwartaal € 120,75
per jaar € 468,00
Digitaal en zaterdag papier
per maand € 30,06
per kwartaal € 86,22
per jaar € 322,30
Digitaal, vrijdag en zaterdag papier
per maand € 33,28
per kwartaal € 98,80
per jaar € 383,76

NEDERLAND	VANDAAG	MORGEN	EUROPA	VANDAAG	MORGEN	WERELD	VANDAAG	MORGEN
stad	weer	°C	stad	weer	°C	stad	weer	°C
Amsterdam	bewolkt	12	Athene	bewolkt	22	Antalya	bewolkt	25
Apeldoorn	bewolkt	14	Barcelona	bewolkt	21	Bangkok	onweer	34
Arnhem	bewolkt	14	Berlijn	bewolkt	18	Buenos Aires	bewolkt	15
Breda	bewolkt	15	Boedapest	bewolkt	19	Casablanca	zonnig	22
Den Bosch	bewolkt	14	Bordeaux	bewolkt	22	Curacao	onweer	30
Den Haag	bewolkt	13	Brussel	bewolkt	15	Delhi	heilig	44
Den Helder	bewolkt	11	Dublin	regen	13	Johannesburg	bewolkt	19
Eindhoven	bewolkt	15	Frankfurt	bewolkt	20	Lima	bewolkt	21
Emmen	bewolkt	13	Heraklion	bewolkt	20	Los Angeles	bewolkt	18
Enschede	bewolkt	14	Innsbruck	bewolkt	22	Melbourne	regenbui	24
Groningen	bewolkt	12	Kopenhagen	bewolkt	12	Mexico City	bewolkt	30
Leeuwarden	bewolkt	11	Las Palmas	bewolkt	22	Nairobi	regenbui	23
Lelystad	bewolkt	13	Lissabon	bewolkt	24	New Orleans	bewolkt	29
Maastricht	bewolkt	16	Londen	bewolkt	14	New York	zonnig	17
Middelburg	bewolkt	13	Madrid	bewolkt	23	Paramaribo	regenbui	31
Nijmegen	bewolkt	14	Milaan	bewolkt	22	Peking	bewolkt	18
Rotterdam	bewolkt	14	Moskou	regenbui	9	Seoul	regen	15
Terschelling	bewolkt	10	Nice	bewolkt	19	Singapore	onweer	33
Utrecht	bewolkt	13	Oslo	bewolkt	10	Sydney	bewolkt	27
Venlo	bewolkt	15	Parijs	bewolkt	18	Tel Aviv	zonnig	29
Vlissingen	bewolkt	13	Rome	zonnig	24	Tokio	regen	13
Winterswijk	bewolkt	14	Sofia	bewolkt	17	Toronto	zonnig	12
Zierikzee	bewolkt	13	Stockholm	bewolkt	9	Tunis	bewolkt	21
Zwolle	bewolkt	13	Warschau	bewolkt	15	Vancouver	regenbui	13

VRIJDAG	ZATERDAG	ZONDAG	MAANDAG	DINSDAG	WOENSDAG
4° 13° 10% NO 3	5° 13° 30% N 3	4° 13° 10% N 3	3° 15° 10% N 3	4° 14° 20% N 3	7° 16° 5% NW 3

ZON

VANDAAG	MORGEN
Δ 06:13 uur ▼ 21:01 uur	Δ 06:11 uur ▼ 21:03 uur

MAAN

VANDAAG	MORGEN
Δ 06:01 uur ▼ 19:30 uur	Δ 06:14 uur ▼ 20:46 uur

MAANSTANDEN

Nieuwe maan	30 apr
Eerste kwartier	09 mei
Volle maan	16 mei
Laatste kwartier	22 mei

HOOGWATER

Delfzijl	----	uur	12:24 uur
Dordrecht	04:37 uur	16:56 uur	
Harlingen	10:08 uur	22:10 uur	
IJmuiden	03:41 uur	16:04 uur	
Rotterdam	03:54 uur	16:08 uur	
Stavenisse	03:42 uur	16:10 uur	
Vlissingen	01:58 uur	14:24 uur	
Yerseke	03:39 uur	16:07 uur	

WATERHOOGTE (CM)

	VANDAAG	MORGEN
Arnhem	814	10
Keulen	3791	26
Konstanz	39497	0
Lobith	865	11
Zwolle	33	-2

FAMILIEBERICHTEN via site:
www.ndadvertenties.nl € 1,20 per mm, per kolom;
via e-mail (opmaak ND): familiebericht@nd.nl.
€ 1,34 per mm, per kolom.
TIPS via site: www.ndadvertenties.nl.
ZAKELIJKE ADVERTENTIES via site:
www.nd.nl/adverteren; via e-mail:
advertentie@nd.nl
SLUITINGSTERMIJN familieberichten vóór
16.00 uur; tips één dag voor plaatsing vóór 12.00
uur; zakelijke advertenties reserveren
vóór 09.00 uur, aanleveren vóór 11.00 uur.
SLUITINGSTERMIJN MAANDAGEDITIE
familieberichten via site en e-mail zaterdags tot
16.00 uur; tips vrijdags tot 12.00 uur; zakelijke
advertenties vrijdags tot 12.00 uur.

AUTEURSRECHTEN
Alle auteursrechten en databankrechten ten
aanzien van de inhoud van deze uitgave worden
uitdrukkelijk voorbehouden. Deze rechten
berusten bij Nederlands Dagblad B.V., c.q. de
desbetreffende auteur.

BANK
IBAN NL79 RABO 0329 6800 99
BIC-code RABONL2U
Identificatienummer: NL44ZZZ090569430000

BEZORGMELDING
Ga naar onze site nd.nl/bezorging
Mailen kan ook: service@nd.nl of SMS 222 naar
1008 (55 cent per bericht) wanneer u vandaag

geen krant hebt ontvangen. Wanneer u voor het
eerst gebruik maakt van deze service, vermeld dan
uw e-mailadres, postcode en huisnummer.
Doordeweeks zijn wij telefonisch
bereikbaar van 8.30 tot 12.00 uur.
Op zaterdag van 8.30 tot 10.30 uur.

ND IN AANGEPASTE LEESVORM
Het ND is in aangepaste leesvorm verkrijgbaar bij
Stichting Aangepast Lezen, Den Haag, tel. 070
3381500. klanten@aangepastlezen.nl

REDACTIE HOOFDREDACTIE
Sjirk Kuijper (hoofddirecteur)
Daniël Gillissen (adjunct-hoofddirecteur)
Hugo de Bruijne (adjunct-hoofddirecteur)

TEAM KRANT
Cees Dorland (chef), Jenneke van Garderen-
Hoogland, Hugo de Bruijne (eindredactie),
Roeland van Mourik, Harco Ploegman,
Wisanne de Reus-van 't Zelfde (bureauredactie),
Margreet Doornenbal, Aldien Kruizenga,
Irene Laseur, Greet Veenstra (correctie),
Judith Arendsen-Fokker, Egbert Bonte, Wilco Pot,
Patrick Staal (vormgeving), Marco van den Berg,
Peter Dees, Astrid van den Hoek, Michiel Huige,
Helga van Kooten, Maaike Legemaat,
Jolanda Veldwijk (freelance)

TEAM ONLINE-MARKETING
Daniël Gillissen, Johan Wondergem (chefs),

Jasper den Boon, Harm Bosma,
Niels van den Bovenkamp, Robin van Deutekom,
Freek Houweling, Elly Kamphuis,
Peter Knol (freelance)

TEAM MAATSCHAPPIJ
Aaldert van Soest (chef), Jan van Benthem,
Gerard Beverdam, Willem Bouwman,
Hanke van den Broek, Auke van Eijdsen,
Sanne van Grafthorst, Sjoerd Mouissie,
Annegina Randewijk, Eduard Sloot, Ruurd Ubels,
Hans-Lukas Zuurman

TEAM GELOOF
Dick Schinkelshoek (chef), Gerald Bruins,
Marina de Haan, Bert Hagenaars,
Wim Houtman (eindredacteur Zondag),
Elina Kuijper, Ilona de Lange, Hilbert Meijer,
Rick Moeliker, Remco van Mulligen,
Hendro Munsterman (freelance),
Herman Veenhof, Jaco Wilschut

TEAM LEVEN
Reiny de Fijter (chef), Aliene Boele,
Sophia Geuze-Verboom, Piet de Jong,
Maurice Hoogendoorn (eindredacteur Gulliver),
Rimme Mastebroek, Petra Noordhuis,
Hilbrand Rozema, Linda Stelma (eindredacteur
Zaterdag, freelance), Eymeke Verhoeven-Lobbezoo

TEAM OPINIE
Gerard ter Horst, Carin Slotboom-Meijers,
Reina Wiskerke, André Zwartbol

TV OPTIE

NPO 2 ► MAX, 19.50–20.26 UUR

Meldpunt

In Nederland hangen tienduizenden slimme gasmeters die op hol kunnen slaan door een kapotte sensor. Bij tientallen huishoudens meet de meter namelijk een veel hoger gasverbruik dan daadwerkelijk het geval is. En de meter loopt zelfs door nadat de gaskraan is dichtgedraaid. Elles de Bruin spreekt met het Nederlands Meetinstituut en Joyce Donat van de Consumentenbond. En Elly en Robert zijn ontevreden over de twee tweezitsbanken van het bedrijf Meubelzorg. Het echtpaar wil zijn geld terug, maar Meubelzorg weigert dit.

NPO 3 ► NTR, 23.02–00.52 UUR

A private war

Filmdrama. Gebaseerd op het waargebeurde verhaal van oorlogscorrespondent Marie Colvin. Onbevreesd en opstandig dringt ze door tot de kern van gewapende conflicten om de onderdrukten een stem te geven. Ze interviewt rebellenleiders en dictators en verliest het zicht aan een oog bij een granaataanval in Sri Lanka, waarna ze een kenmerkend ooglapje begint te dragen. De ellende laat diepe sporen na in haar persoonlijke leven.

NPO 2 ► BNNVARA, 21.05–21.30 UUR

De Geknipte Gast

Özcan Akyol ontvangt psychiater Glenn Helberg voor een persoonlijk gesprek in de kappersstoel. Vorig jaar ontving hij de Jos Brink Oeuvreprijs voor zijn inzet voor de lhbtqia+-beweging en noemde de jury hem de ‘mental health father’ van de queer community. Eind vorig jaar kwam zijn boek *Als Ik Luister* uit, waarin hij naast persoonlijke reflecties ook de samenleving een spiegel voorhoudt. In de kappersstoel blikt Glenn terug op zijn jeugd, kaart hij de dubbele moraal in de samenleving aan en doet hij een pleidooi om écht te luisteren.

NPO 2 ► NTR, 22.19–23.02 UUR

Prikkels

Wat is intuïtie en wat zegt de wetenschap over dit zesde zintuig? Dirk de Bekker vraagt zich af wat op een ‘gevoelsmanier’ communiceren precies is en bezoekt de zorgboerderij van zijn verstandelijk beperkte zus. Elisabeth van Nimwegen bezoekt de politie met de vraag in hoeverre agenten op hun intuïtie varen in beslissingen over leven of dood.

TV VOORAF

ASTRID VAN DEN HOEK nd.nl/media BEELD OMROEP MAX

Wie ben je zonder je werk?

Hoe vind je je draai in het dagelijks leven als je werkzame leven ten einde komt? Wie ben je nog zonder je werk? Voor sommigen is met pensioen gaan best een *struggle*, laat de Omroep Max-serie *Tweede Hans* zien.

Hans werkt al jaren bij een tuincentrum met zijn menselijke, praktijkgerichte no-nonsense aanpak. Nu het echter onderdeel gaat worden van een keten, lopen er ineens allemaal ‘pakken’ rond. Het ‘voordeel’ van de efficiënte aanpak (oftewel ‘een reorganisatie om het allemaal een beetje *futureproof* te maken’) van de keten is dat Hans per direct kan stoppen met werken. Hij krijgt een jaar salaris mee, compensatie tot aan z’n pensioen en een bonus van 15.000 euro. Het wordt gebracht als een cadeautje maar dat is het voor Hans (mooi neergezet door Stefan de Walle) totaal niet. Hoe moet hij afscheid nemen van wat hij heeft opgebouwd? En hoe gaat hij zijn dagen dan invullen? Zijn vrouw Marleen (Jacqueline Blom) is een stuk nuchterder: ‘Stoppen met werken zit er toch een keer in.’ Ze ziet vooral de voordelen; niet meer vroeg op en op koopavond werken, tijd voor kleinkinderen en tijd voor elkaar. Ook zijn al gepensioneerde buurman Bob is enthousiast: ‘Ik gun het je van harte! Kunnen we samen klussen.’ Bobs leven is een schrikbeeld voor Hans. Moet hij dan ook gaan zingen in een shantykoor? Het geheel houdt een beetje het midden tussen een drama- en een

comedyserie. Het onderwerp is relatief serieus en de dilemma’s waar Hans mee worstelt zijn reeel. Maar met Jack Wouterse, Margot Rô’s, Eric van Sauers en Martin van Waardenberg in de cast is lolligheid ook als vanzelfsprekend aanwezig. Soms nogal cliché (echt niet alle pensionado’s brengen de ochtend in hun badjas door of beschouwen zingen in een shantykoor als hoogtepunt in hun leven), maar soms ook een fijne afwisseling. Als Hans toch besluit van het aanbod af te zien, blijkt dat het eigenlijk geen aanbod maar een voldongen feit was. Er is geen plek meer voor Hans in het bedrijf dat flink gaat moderniseren. Hij wil nog wel een poging wagen mee te gaan in de vernieuwing, maar de pakken steken daar een stokje voor. Leuk wat je al die tijd gedaan hebt, nu is het voorbij, dag, bedankt en daar is de deur. Ondanks dat zijn dochter hem een boekje geeft met tips voor activiteiten die je kunt doen als je gepensioneerd bent, wil het nog niet echt lukken om zijn draai te vinden in zijn nieuwe leven. Vooral niet als zijn vrouw ondertussen carrièrestappen kan maken. In de komende afleveringen wordt er nog wel enigszins cliché een camper aangeschaft om mee op pad te gaan, maar ontdekt Hans ook dat het niet zo gaat om wat je doet maar om wie je bent. Ervaringen van anderen en praktische pensioentips van experts zijn overigens te horen in een bijbehorende pensioenpodcast.

►► *Tweede Hans*, omroep MAX, NPO 1, 21.29–22.05 uur

NPO 1

08.00 NOS Journaal 08.11 Goedemorgen Nederland 08.30 NOS Journaal 08.38 Goedemorgen Nederland 09.00 NOS Journaal 09.13 Goedemorgen Nederland 09.30 NOS Journaal 09.39 Goedemorgen Nederland 10.00 NOS Journaal 10.15 Nederland in Beweging 10.32 MAX Geheugentrainer 10.48 NOS Journaal 11.00 NOS Journaal 11.14 Tijd voor MAX 12.00 NOS Journaal 12.21 NOS Journaal 12.36 NOS Journaal 12.57 Politieke Partijen 13.00 NOS Journaal 13.22 Bak mee met MAX 13.38 NOS Journaal 14.00 NOS Journaal 14.17 NOS Journaal 14.28 NOS Journaal 14.39 NOS Journaal 15.00 NOS Journaal 15.16 Op1 16.11 De Avondshow met Arjen Lubach 16.42 Blauw bloed 17.00 NOS Journaal 17.08 Tijd voor MAX

18.00 NOS Journaal 18.17 EenVandaag 18.33 NOS Gesprek vicepremier Sigrid Kaag 18.48 NOS Sportjournaal 19.04 Khalid & Sophie 20.00 NOS Journaal 20.33 Bed & Breakfast 21.29 Tweede Hans 22.05 NOS Studio Sport Eredivisie 22.34 Op1 23.34 NOS Journaal 23.59 Op1

►► [kijk voor het complete programmaoverzicht op www.nos.nl](https://www.nos.nl) of op Teletekst pagina 200 ►►

NPO 2

07.41 NOS Journaal 07.45 NOS Journaal 07.49 NOS Journaal 08.00 NOS Journaal met Gebarentaal 08.12 NOS Journaal 08.30 NOS Journaal met Gebarentaal 08.37 NOS Journaal 08.41 NOS Journaal 08.45 NOS Journaal 09.00 NOS Journaal met Gebarentaal 09.16 Nederland in beweging 09.38 Keuringsdienst van Waarde 10.10 Nieuwsuur 11.00 NOS Journaal 11.16 Expeditie Nederland 11.55 Bak mee met MAX 12.17 BinnensteBuiten 12.57 Politieke Partijen 13.00 NOS Journaal 13.22 Being Ad Visser 14.20 MAX Maakt mogelijk special: Vluchtelingen Oekraïne 14.35 Stand van Nederland: Generatie Next 15.02 Ivo op zondag 16.00 NOS Journaal 16.08 Oppassen!!! 16.32 Per seconde wijzer 17.00 NOS Journaal 17.08 Earth’s Tropical Islands

18.00 NOS Journaal 18.14 NOS Journaal Regio 18.31 Regioned 18.56 Noord–Zuid–Oost–West 19.07 BinnensteBuiten 19.50 Meldpunt 20.26 2 voor 12 21.05 De Geknipte Gast 21.30 Nieuwsuur 22.19 Prikkels 23.02 Hollington Drive 23.56 Der Untergang

BBC 1

07.00 Breakfast 10.15 Morning Live 11.00 For Love or Money 11.45 Dom Digs In 12.15 Homes Under the Hammer 13.15 Bargain Hunt 14.00 BBC News at One; Weather 14.30 BBC Regional News and Weather 14.45 Five Bedrooms 15.30 Clean It, Fix It 16.00 Escape to the Country 16.45 Antiques Road Trip 17.30 The Bidding Room 18.15 Pointless 19.00 BBC News at Six; Weather 19.30 BBC Regional News and Weather 20.00 The One Show 20.30 Question of Sport 21.00 MasterChef UK 21.30 Here We Go 22.00 Have I Got News for You 22.30 Not Going Out 23.00 BBC News at Ten 23.30 BBC Regional News and Weather 23.35 Weather 23.40 Cape Fear

BBC 2

07.30 Bargain Hunt 08.15 The Bidding Room 09.00 The Speedshop 10.00 BBC News 11.00 Live Snooker: The World Championships 13.15 Politics UK 14.00 Live Snooker: The World Championships 19.00 Richard Osman’s House of Games 19.30 My Unique B&B 20.00 Live Snooker: The World Championships 22.00 Gardeners’ World 23.00 Live at the Apollo 23.30 Newsnight

ARD

09.00 Tagesschau 09.05 Live nach Neun 09.55 Verrückt nach Meer 10.45 Meister des Alltags 11.15 Wer weiß denn sowas? 12.00 Tagesschau 12.15 ARD–Buffet 13.00 ZDF–Mittagsmagazin 14.00 Tagesschau 14.10 Rode Rozen 15.00 Tagesschau 15.10 Sturm der Liebe 16.00 Tagesschau 16.10 Verrückt nach Meer 17.00 Tagesschau 17.15 Brisant 18.00 Wer weiß denn sowas? 18.50 Der Quizduell–Olymp 19.45 Sportschau vor acht 19.50 Wetter vor acht 19.55 Wirtschaft vor acht 20.00 Tagesschau 20.15 Zimmer mit Stall – Über alle Berge 21.45 Tagesthemen 22.15 Tatort 23.45 Annika Bengtzon – Livstid

FREEKS WILDE WERELD Er zijn allerlei bijzondere dieren op de bodem van de Indische Oceaan. NPO 3, 18.17 uur

NGC

06.00 Strippers Cars for cash 07.00 Strippers Cars for cash 08.00 Air Crash Investigation 09.00 Air Crash Investigation 10.00 Cesar to the Rescue 11.00 Cesar to the Rescue 12.00 Car S.O.S. 13.00 Car S.O.S. 14.00 Cesar to the Rescue 15.00 Drain the Oceans 16.00 Drain the Oceans 17.00 The Incredible Dr. Pol 18.00 Airport Security: Peru 19.00 Airport Security: Brazil Compilations 20.00 Ice road rescue 21.00 The Incredible Dr. Pol 22.00 The Incredible Dr. Pol 23.00 The Incredible Dr. Pol

VIRAL

LYDIA FRIS nd.nl/media BEELD ANP / RAMON VAN FLYMEN

Terugblikken op Koningsdag

Wat trekt de aandacht op sociale media? Vandaag: Koningsdag 2022.

‘Wat in het vat zat, is gegroeid’, zei koning Willem-Alexander tijdens zijn bezoek aan Maastricht op Koningsdag. Na twee coronajaren kon de verjaardag van de koning eindelijk weer groots gevierd worden. Hoe wordt erop teruggekeken? Thomas Schlijper heeft een mooie Koningsdag gehad. Maar het feest van woensdag had een minder fijne uitkomst voor de donderdag. Hij brengt op Twitter de keerzijde van zo’n groot ‘straatfeest’ als Koningsdag onder de aandacht. Hij plaatst een filmpje waarop hij met collega’s bezig is al het straatvuil op te ruimen. ‘Het valt nog niet mee om die bende die in de Amsterdamse straten is achtergelaten op te ruimen. Het veegwagentje verslikt zich herhaaldelijk in grote stukken afval.’ Het filmpje toont dat het inderdaad een hele klus is voor Thomas om de straten in de Jordaan afvalvrij te krijgen. Een ander is het met hem eens: ‘Ik heb echt een hekel aan Koningsdag.

Niet vanwege de festiviteiten, de mensen, de koning [...] maar vanwege de vervuiling die het meeneemt, omdat mensen te zwakzinnig zijn om even een vuilnisbak op te zoeken voor hun rotzooi.’ Dat is toch wel een aandachtspuntje voor volgend jaar. Dat Koningsdag eindelijk weer ‘normaal’ was, zoals voor de pandemie, was voor de meeste mensen een extra reden voor feest. Toch is niet iedereen er gerust op: ‘De vraag is waar we het eerst het effect van Koningsdag gaan zien, in het riool of in de ziekenhuizen, of helemaal niet?’ schrijft Ad, en ‘Het is 100 procent zeker dat volgende week Kuipers begint: Helaas, door de mensenmassa

op Koningsdag lopen de besmettingen weer op ...’, twittert Jan. Het is te hopen dat deze mannen onterecht pessimistisch zijn. De Nederlandse Spoorwegen kijkt terug op een mooie Koningsdag, ‘waar vele duizenden feestvierders met de trein naar hun bestemming werden gebracht. Station Maastricht was vanwege de komst van de koninklijke familie extra feestelijk aangekleed.’ De foto’s die bij het Twitterbericht zijn geplaatst, laten een vrolijke oranje loper bij station Maastricht zien. Natuurlijk wordt er op sociale media ook kritiek geuit op de monarchie en het hele concept van Koningsdag: ‘Vier Bevrijdingsdag ieder jaar en hef Koningsdag op. Wat mij betreft geldt “lang leve de republiek”’, schrijft Brian. Anderen denken er anders over: ‘Vandaag de uitzending van het bezoek van WA aan Maastricht bekeken. Ik ben om. De koning deed het goed. Dus ik ben vanaf nu een fan van hem.’ En of je nu fan bent of niet, velen hebben van Koningsdag 2022 een feest gemaakt. <

NPO 2 ► NTR, 23.56–02.22 UUR

Der Untergang

Adolf Hitler brengt de laatste dagen van zijn heerschappij door in zijn bunker onder Berlijn. Het Rode Leger heeft met grote overmacht Berlijn omringd en daarbij vooral burgerslachtoffers gemaakt. De bunkers zitten vol met zwaargehavende soldaten en het ontbreekt aan verpleging en medicijnen. Hitler wil Berlijn in geen geval verlaten en bevindt zich met Eva Braun en zijn handlangers in een benauwende, uitzichtloze situatie.

RTL 4

06.20 Kortingsbrigade.nl **06.30** RTL Nieuws **09.10** RTL Boulevard **10.00** Koffietijd **11.10** Goede Tijden, Slechte Tijden **11.40** The Bold And The Beautiful **12.05** Eigen Huis & Tuin: Lekker Leven **13.05** Jinek **14.50** Ik Weet Er Alles Van! **15.30** Ik Weet Er Alles Van! **16.00** Expeditie Robinson: All Stars **17.00** Eigen Huis & Tuin: Lekker Leven **18.00** RTL Nieuws **18.15** Editie NL **18.30** RTL Weer **18.35** RTL Boulevard **19.30** RTL Nieuws **19.55** RTL Weer **20.00** De Verraders **21.30** Jinek **23.00** RTL Nieuws **23.20** RTL Weer **23.30** Jinek

RTL 5

06.00 Mediashop **07.30** Online Gespot **08.00** Tommy Teleshopping **10.00** Mediashop **10.35** Tommy Teleshopping **11.00** Mediashop **14.20** Tommy Teleshopping **17.00** 112 Vandaag **17.30** Horrorburen **18.30** Kitchen Nightmares **19.30** Kitchen Nightmares **20.30** Beruchte Slop-penwijken: Ewout In De Ghetto **21.30** 112 Vandaag **21.55** Spoed Londen **22.55** Ambulance Down Under **23.55** Horrorburen

HET KLOKHUIS DNA is een code die alle informatie over je lichaam bevat. Het zit in elke cel. NPO 3, 18.44 UUR

FAMILY7

07.00 De Boekenberg **07.08** Blalala **07.30** Joseph Prince Ministries **08.00** Joyce Meyer **08.30** Homecoming **09.00** Uitgelicht! **09.15** 7th Street Theater **09.45** Gods Zoon in Actie **10.15** Upstream **11.15** Uitgelicht! **11.30** Geboren voor een tijd als deze **12.00** 7th Street Theater **12.23** Basic **12.38** Confessions **13.02** Gods Zoon in Actie **13.35** Another life **14.00** Answers with Bayless Conley **14.30** Geboren voor een tijd als deze **15.00** Joseph Prince Ministries **15.30** Upstream **16.30** Gods Zoon in Actie **17.00** De Boekenberg **17.08** Blalala **17.30** Diamant **18.00** Transparant **18.30** Into the Amazon **19.00** 7th Street Theater **19.30** Zegen door Israël **20.00** Cross Talk **20.30** Uitgelicht! **21.00** Polycarp **22.30** Opwekking Praise 2020 **23.00** Uitgelicht! **23.30** Transparant

SBS 6

06.00 Hart van Nederland **06.30** Hart van Nederland – Ochtend Editie **10.00** Hlf8 **11.00** Escape to the Country **12.05** Lang leve de liefde NL **13.00** Mr. Frank Visser: hoe is het nu met? **14.05** Vandaag Inside **14.55** Huizen onder de Hamer **16.05** Huizen onder de Hamer **17.15** Hart van Nederland – Vroege Editie **17.25** Escape to the Country **18.25** 50/50 **19.00** Lang leve de liefde NL **19.35** Hlf8 **20.30** De Alleskunner VIPS **21.40** Vandaag Inside **22.45** Hart van Nederland – Late Editie **23.10** Shownieuws – Late Editie **23.55** Weer. nl

RTL 7

06.00 Mediashop **09.30** VisTv **10.00** VisTv **10.30** Politie In Actie **11.00** Politie In Actie **11.30** Idioten Op De Weg **12.00** Idioten Op De Weg **12.30** Idioten Op De Weg **13.00** Idioten Op De Weg **13.30** Flodder **14.00** Flodder **14.30** Pawn Stars **15.00** Pawn Stars **15.30** Pawn Stars **16.00** Pawn Stars **16.30** Storage Wars **17.00** Storage Wars **17.30** Storage Wars **17.55** Pawn Stars **18.00** Pawn Stars **18.30** Pawn Stars **19.00** Pawn Stars **19.30** Pawn Stars **20.00** Pawn Stars **20.30** Saving Private Ryan

BED & BREAKFAST De deelnemers verblijven in Flevoland, Drenthe en Friesland. NPO 1, 20.33 UUR

GROOT NIEUWS RADIO

06.00 De nieuwe morgen **09.00** Blessings **10.00** Brandstof **12.00** Lunchroom **14.00** Backstage **16.00** De dag van vandaag **19.00** Wens **20.00** Muziekavond **22.00** Op weg met de Bijbel **22.30** Muziekavond

CANVAS

09.00 Lentebeelden **10.00** Ketnet Junior **19.00** Rolkrant **19.25** Sporza: Europees voetbalmagazine **20.00** Terzake **20.35** De afspraak op vrijdag **21.20** Lion **23.15** Darkness: those who kill **23.55** Canvaslus

OM DE HOEK

REDACTIE ND nd.nl/varia BEELD OMROEP GELDERLAND

■ KUNSTWERK VAN STATIONS-KAT SUNNY VAN SOKKEL GESCHOPT Vandalen hebben het standbeeld van de overleden stationskat Sunny bij het station van Deventer van de sokkel geschopt. Harmke Lohof, drijvende kracht achter de gedenkplek, heeft wat traantjes gelaten toen ze dat hoorde, zegt ze tegen RTV Oost. ‘Het beeld ligt nu veilig op het politiebureau. Wat dat betreft hebben we nog enigszins mazzel.’ De politie heeft twee jongens aangehouden.

■ EEKHOORN MAAKT NESTJE IN MUUR VAN EEN WOONHUIS Een eekhoorn heeft een nest gemaakt in het huis van Annette en Dirk Hiddink uit Zelhem. De diertjes zitten in een gat in de muur, net onder het dak. Toen Annette woensdag de was ophing, hoorde ze geritsel en zag ze een eekhoorn meters naar beneden vallen. ‘Die viel echt heel beduusd op de grond, die zat heel verward te kijken’, zegt Annette tegen Omroep Gelderland. Terug naar het nest ging niet meer, dus heeft het stel het dier naar een opvang gebracht. Een ander eekhoorntje overleefde een val niet.

Een eekhoorn heeft een nest gemaakt boven het slaapkamerraam van Annette en Dirk Hiddink uit Zelhem.

■ RIJKSWATERSTAAT: TRAP NIET OP STRANDPLEVIEREIEREN Rijkswaterstaat Noord-Nederland waarschuwt mensen op de Waddeneilanden om niet op nesten van de strandplevier op het strand te trappen. De nesten zijn bijna onzichtbaar in het zand. Ieder jaar broeden er maar een paar honderd strandplevierpaartjes in Nederland. Omrop Fryslân meldt dat er in 2020 nog maar 182 paartjes waren, terwijl er in 1976 negenhonderd werden geteld.

■ ‘PROTESTPLANTSOEN’ IN PETTEN MOET OP DE SCHOP Omwonenden van Plein 1945 in Petten zeggen dat het groen rond hun gerenoveerde dorpsplein verloedert. Daarom hebben ze zelf wat helmgras en wilgenboompjes geplant, maar de gemeente Schagen zegt dat de beplanting weg moet. Wel geeft de gemeente toe dat de beplanting beter kan. ‘Als de gemeente het niet kan doen, doen wij het zelf wel’, zegt omwonende Piet de Groot tegen NH Nieuws. ‘Ik keten me desnoods vast aan de wilgen.’ De gemeente zegt dat het plantsoen in het najaar gerenoveerd wordt.

TIPS

tarief € 6,02 per regel; tekst wordt achterelkaar doorgezet; opgave via ndadvententies.nl

ACTIVITEITEN

■ BIJEENKOMSTEN Geref.Kerk z.o.Groningen 1/5 10.00 u Leedienst D.J. van der Woude 16.30 u. Ds H.Drost. Online via kerkdienstgemist

■ CONCERTEN Kampen Bovenkerk Zaterdag 30 april 10.00–17.00 uur Kamper Orgeldag M.m.v. oa. Harm Hoeve, Gerwin van der Plaats, Marco den Toom, Minne Veldman, Andre van Vliet en jonge organisten. Onthulling schilderij, tentoonstelling over Willem Hendrik Zwart. Catering aanwezig. Toegang slechts € 2,- per persoon.

GERECHTELIJKE PUBLICATIES

■ ALGEMEEN VERKOOP BIJ EXECUTIE. Op maandag 09 mei 2022 om 13:30 uur zal ter hoogte van het adres Oostdijk 33 te HELLEVOETSLUIS in het openbaar worden verkocht een voertuig, merk OPEL, type ZAFIRA; B Z22YH, met kenteken 14RVNZ. De verkoop wordt gehouden bij opbod en tegen directe betaling. GGN Gerechtsdeurwaarders (mapnr. 23986740). Kijk op: www.deurwaardersveiling.nl.

■ IN LIQUIDATIE W.M. Bakker Beheer B.V. in liquidatie. Bovengenoemde rechtspersoon is ontbonden door een genomen ontbindingsbesluit op 26 april 2022. De rekening en verantwoording (en het plan van verdeling) liggen voor eenieder ter inzage tot 30 juni 2022 ten kantore van de vereffenaar van de vennootschap, p/a Distributieweg 60; 2645 EJ te Delfgauw.

★★★★★ Beoordeeld met een 9,2

✓ Tot wel 90% korting

✓ Snelle levering in NL & BE

✓ Achteraf betalen mogelijk

Dagdeals van vandaag
29 april

Deals geldig tot
vanavond 23:59.
koopjedeal.nl of scan de QR Code:

OVERZETZONNEBRIL - 100% UV-PROTECTIE

~~39,99~~
9,99

DREFT PLATINUM PLUS VAATWASCAPSULES

90-PACK

~~69,99~~
22,99

XXL AIRFRYER EN OVEN

12 LITER

~~299,-~~
119,-

SLIMME PANEELVERWARMING - WIFI

~~199,-~~
129,-

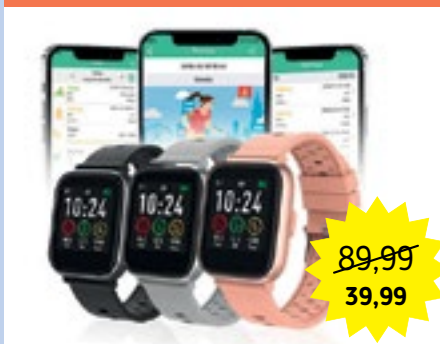
LUXE TUINPAVILJOEN

MET LED-
VERLICHTING

~~799,-~~
399,-

SMARTWATCH MET HARTSLAGMETER & ACTIVITY TRACKER

~~89,99~~
39,99

CANARISCHE DADELPALM

SET VAN 2

~~89,99~~
39,99

3-PACK - OPTISCHE ROOKMELDERS

V.A 1 JULI VERPLICHT

3-PACK

~~39,99~~
19,99

8-PACK OF 16-PACK

GILLETTE SCHEERMESJES

~~29,99~~

12,99

12-PACK

FRUIT OF THE LOOM T-SHIRTS

~~69,99~~

29,99

WIN EEN LUXE TUIN PAVILJOEN

Los de rebus op en vul de
oplossing in op
koopjedeal.nl/win

1+1 GRATIS

VERSTELBARE TUINSTOEL

~~119,99~~

99,99

MET HYBRID GEL

TRAAGSCHUIM TOPDEKMATRAS

~~299,-~~

99,99

MET LED VERLICHTING

2-IN-1 DRAADLOZE STEELSTOFZUIGER

~~249,-~~

139,-

32GB

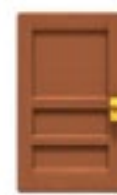
IPAD AIR 2 WIFI/CELLULAR

~~499,-~~

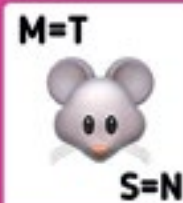
229,-

-SP

-UR

M=T

S=N

WWW.KOOPJEDEAL.NL/WIN

Mirjam Bikker

Het Christusbeeld in Utrecht nodigt ons uit om zelf hoop te brengen, stelt het CU-Kamerlid in een EH-jubileumbundel.

ESSAY pagina 3

Jacqueline van der Waals

Sinds wanneer de alom bekende dichteres de mensen groette met een vriendelijker groet.

CULTUUR pagina 8

DOWNTON ABBEY

In een razend tempo denderen de vernieuwingen van de twintigste eeuw over de adellijke Crawleys heen. In *Downton Abbey: A New Era* breekt wederom een nieuwe tijd aan voor de familie.

FILMRECENSIE pagina 14

beeld

ROBIN VAN DEUTEKOM BEELD EPA / KIMIMASA MAYAMA

Dringen tussen de kleuren
Wat de Keukenhof is voor Nederland, zijn bloementuinen voor Japan. En nu corona op zijn retour lijkt, trekken ook hier de hordes bezoekers weer flink aan. Al is het wel een beetje te vroeg voor de tijd van het jaar.

Ze zeggen weleens dat wij mensen zo van fotograferen houden omdat we de vergankelijkheid niet kunnen accepteren. We willen het tijdelijke bezweren door het vast te houden met onze camera's. Bijvoorbeeld wanneer we een mooie tuin betreden, zoals hier in Tokio.

En waar een monocultuur doorgaans een nachtmerrie is voor bijen, imkers en dientengevolge het ganse klimaat, kunnen mensen er geen genoeg van krijgen. In de tempelcomplexen van de wijk Bunkyo in ieder geval niet. Daar vinden jaarlijks maar liefst vijf verschillende festivals plaats rond

telkens één soort flora: hortensia, azalea, pruim, chrysant en uiteraard de wereldberoemde kersenbloesem. De drieduizend azalea's rond de Nezu-tempel staan sinds het begin van april in bloei. Daar kun je veel mooie foto's van maken, zoals de drommen bezoekers in dit drukbezette park fa-

natiek doen met smartphone of spiegelreflex. Maar het is ook uitzonderlijk – en zorgwekkend – vroeg. De hoogste temperatuur die sinds begin 2022 in Tokio werd gemeten, is al 26,2 graden Celsius. Dat is normaal de gemiddelde temperatuur van midden juni.

Het levert een heugelijk uitje op, voor 200 yen (1,47 euro) per persoon. En, toegegeven: zo'n prachtig kleurenpalet beneemt je de adem. Daar verdring je je met liefde voor op een smal paadje. Om vervolgens te proberen het met een foto te bewaren, het liefst – als het kan – voor altijd.

cultuur«nieuws

REDACTIE ND BEELD ND, ANP / JEROEN JUMELET

'Doe-Carillon' voor kinderen
In kerkgebouw De Ark in Nijkerk is maandag een nieuw muziekinstrument gepresenteerd: het 'Doe-Carillon' voor kinderen. De presentatie werd verzorgd door Lydia Vroeginde-weij van de stichting Orgelkids en de Nijkerkse stadsbeiaardier Boudewijn Zwart. Het 'Doe-Carillon' is een initiatief van de Koninklijke Nederlandse Klokkenspel-Vereniging. Iedereen is van harte welkom. De toegang is gratis. Het 'Doe-Carillon' is een project

voor kinderen in de bovenbouw van het basisonderwijs. Onder begeleiding van een docent kunnen leerlingen zelf een beiaard in elkaar zetten. Het 'Doe-Carillon' bestaat uit een

bouwpakket van twee kisten waarin dertien bronzen klokken hangen en al het nodige materiaal voor de bouw van een echte torenbeiaard. Om het in elkaar te zetten, moeten de kinderen de houten klavierstokken in het frame monteren. Daarna worden de draden, klepels en repetitieveren aangesloten. Ten slotte wordt het geheel versierd met een omloophek, met galmborden, uurwijzers, torenspits en haan. De opgestapelde kisten krijgen uiteindelijk het uiterlijk van een echte kerktoeren. Als alles klaar is, kan het spelen beginnen. Het instrument is geschikt voor samenspel met andere instrumenten en nodigt uit om bij te zingen en om op te improviseren. In een bijgevoegde lesbrief wordt uitgelegd wat een beiaard is, hoe die ontstaat is, en er worden allerlei lessuggesties in gedaan.

Martin Koolhoven wint award
Regisseur Martin Koolhoven wint dit jaar de Rutger Hauer Award. De filmmaker, bekend van onder meer *Oorlogswinter*, krijgt de onderscheiding op 1 mei in Filmmuseum Eye. De award wordt jaarlijks uitgereikt aan een persoon die of instituut dat een belangrijke bijdrage heeft geleverd aan de promotie van jong filmtalent.

Gouden Ganzenveer 2022
De Gouden Ganzenveer 2022 gaat naar auteur Nelleke Noordervliet. Dat is zaterdag bekendgemaakt in het programma *De Taalstaat* op NPO Radio 1. De Academie De Gouden Ganzenveer eert Nelleke Noordervliet als 'een bijzonder veelzijdig auteur die in alles wat zij schrijft en doet uiterst gewetensvol te werk gaat'.

Essay

MIRJAM BIKKER • Kamerlid namens de ChristenUnie nd.nl/opinie

»Hoe idealen telkens opnieuw botsen met de schaduwkanten van de stad«

Utrecht begon als de stad van mijn studie. Daar volgde ik college en discussieerde ik tot diep in de nacht op mijn studentenvereniging. Utrecht, het werd de stad waar mijn man en ik in het huwelijksbootje stapten en kinderen kregen. De stad waar ik politiek actief werd. En de stad die me confronteerde met grote verschillen. Terwijl jij studeert en een nieuw bestaan opbouwt, is er om je heen volop armoede en eenzaamheid. Je ziet dakloosheid en de gevolgen van verslaving. En toch. Juist hier, op deze plek heb ik ervaren dat je hoopvol mag leven.

Tijdens die studiejaren fietste ik vaak langs een van de mooie middeleeuwse panden die de stad rijk is: Paushuizen. De woning die ooit werd gebouwd voor de enige Nederlandse paus, Adrianus. Dat huis kent een rijke historie, maar raakte me door iets aan de buitenkant. De gevel is verrijkt met een beeld van Christus Salvator. Christus houdt er de wereld in zijn hand. Maar de andere hand is leeg, van de wereldbol afgewend. Iemand wees me er ooit op en zei dat dit het beeld juist extra betekenis geeft voor ons vandaag. Want we mogen weten dat de wereld niet uit de hand van Jezus valt. We zijn letterlijk in goede handen. Maar we zien het zo vaak niet, er is ook nog heel veel mis.

Maar zouden wij, die Hem kennen, niet juist iets kunnen laten zien van zijn goedheid? Het Christusbeeld in Utrecht nodigt ons uit om zelf hoop te brengen. Wij zijn geroepen om de handen van Christus te zijn. Omzien naar elkaar, heel letterlijk. Wij mogen anderen tot zegen zijn in zijn naam. Veel is daarmee al gezegd. Hoopvol leven is de zegen verwachten. Hoopvol leven is tot zegen willen zijn. Hoopbrenger zijn voor je stad, voor je dorp. Daar nodigt dat beeld me toe uit. Is daarmee alles gezegd?

Nee, want dan zou ik geen recht doen aan de weerbarstigheid van het leven. Mooie inspirerende woorden botsen soms keihard met de realiteit van het leven. Woorden doen ertoe, maar als mensen daarna niet in beweging komen? En dan nog, ook met de beste bedoelingen is niet alle moeilijkheid, alle narigheid weg te nemen. Dat kan helemaal niet. Dat is de realiteit van het leven. Maar wat gebeurt er als de hoop die we hebben daarop botst?

Niet lang na het gesprek over dat mooie beeld midden in de stad, kwam ik als jonge fractievoorzitter terecht in de onderhandelingen van het college van Utrecht. Een belangrijk speerpunt voor ons als ChristenUnie was het tegengaan van prostitutie, van uitbuiting van vrouwen. We stonden daar op dat moment in de Utrechtse politiek alleen in. Maar desondanks wilden we vrouwen en meisjes in kwetsbare posities een uitweg bieden uit de misère.

En we kregen iets voor elkaar. Voor ons gevoel niet veel, maar toch. Er kwam een uitstapprogramma voor een paar vrouwen. Er werden enkele prostitutiepanden in de binnenstad opgekocht. En hoewel we op veel meer hoopten en knokten voor grotere stappen, vond de coalitie dat al heel wat. Toch bleef bij mij een knagend gevoel: is het wel genoeg? Als wij de handen van Jezus willen zijn, volstaat dit

dan wel? Het was een klein stapje. Wel een stap de goede kant op, maar de wereld was niet veranderd. Nog steeds kwamen nieuwe vrouwen uit bijvoorbeeld Oost-Europa naar Utrecht. Hadden we nu ook maar iets opgelost? Zo botsen idealen telkens opnieuw met de schaduwkanten van de stad. Bijvoorbeeld toen ik doorkreeg hoeveel eenzaamheid er in Utrecht was. Onoplosbaar, met welk beleid dan ook. Of als je ziet hoe de kerk krimpt en al die mooie sociale verbanden die ermee samenhangen onder druk komen te staan. Daar zit je dan, in de hand van Christus. Als geroepen mens. Dan wil je hoopvol leven. Hoe moet je dan verder? Soms zinkt de moed je in de schoenen. Hoe kun je hier nu hoopvol blijven? Laten we blijven bedenken dat Christus ons niet vraagt om alles en iedereen op onze eigen schouders te nemen. Aan Paushuizen hangt geen beeld van Atlas die de wereld op zijn rug draagt, waarvan wij de sterke armen moeten zijn. Nee, wij zijn de handen die tot zegen zijn, die kunnen bidden. De handen die doen wat ze kunnen.

Soms zinkt de moed je in de schoenen. Hoe kun je hier nu hoopvol blijven?

Maar altijd vanuit het besef dat het uiteindelijk God zelf is die de wereld in zijn hand heeft. Zo zijn wij allen in goede handen, zo mogen we leven in vertrouwen en tekenen van hoop brengen. Hoopvol leven draait niet om de vraag of je alle problemen oplost. Nee, dan zit de frustratie ingebakken en zijn we bezig met een maakbaarheid die juist gevaarlijk is. De vraag is veeleer: ben ik een bringer van hoop, al doe ik maar iets heel kleins? Soms is dat enkel luisteren, enkel stil zijn naast iemand in diep verdriet. Soms zijn het woorden, meestal zijn het kleine alledaagse daden. In die kleine momenten van meeleven schittert iets van de Man die vertrouwd was met de zwakken en omzag naar de kleinsten van de stad. Nee, wij zijn de handen die tot zegen zijn, die kunnen bidden. De handen die doen wat ze kunnen. Maar altijd vanuit het besef dat het uiteindelijk God zelf is die de wereld in zijn hand heeft.

Nog even terug naar mijn studentenstad en dat kleine stapje rond prostitutie in het akkoord van het college. Na de drie

uitstaptrajecten in Utrecht, bleek al vrij snel dat er veel meer vraag naar was. De uitstaptrajecten voor vrouwen in de prostitutie werden uitgebreid en landelijk beschikbaar door de inzet van heel veel mensen. In Utrecht werden nog veel meer huizen gesloten. Op die eerste kleine stap volgden nog vele andere stapjes. Dat hadden we nooit kunnen denken bij die eerste onderhandelingen. Hoopvol leven is iets in beweging zetten, een eerste stap zetten, hoe klein ook. Hoop is licht dat vanuit de toekomst op het heden valt, schreef priester Tomáš Halík. We leven op weg naar een goede toekomst, waar vrede heerst en recht wordt gedaan. En vanuit het visioen van die toekomst is hier soms al iets van te zien. Sporen van het Koninkrijk, tekenen van hoop. Doordat het onrecht van vrouwen die uitgebuit worden in de prostitutie doorbroken wordt, doordat er omgezien wordt naar elkaar, doordat er hier en nu mensen leven als naasten van elkaar.

Onderschat dat licht van de toekomst niet: dat kun je iedere dag laten schijnen. En niet alleen in de grote veranderingen, je vindt het ook in de kleine dingen. Het meeleven met een medestudent, het trouwe bezoekje aan je naaste, de groet aan de buschauffeur of de vriendelijke dame achter de kassa bij de supermarkt. Of nog simpeler: ben jij die persoon die het vergeten brandende lampje van de fiets op het station uitzet? Hoopvol leven begint in het dagelijks leven. Het begint met gebrokenheid zien en er een teken van hoop willen brengen.

Natuurlijk speelt het ook in de politiek. Dat zag ik toen in Utrecht, dat zie ik nu in de Tweede Kamer. De overheid heeft een andere rol, daar moet je je politiek ook bewust van zijn. Heel veel hoort juist in de samenleving zelf te gebeuren, maar als daar gaten vallen, als de zwakken geen schild hebben, als de schepping uitgeput wordt, dan wil ik niet lijdzaam toekijken. Politiek gaat voor mij over hoop brengen, vanuit het licht dat uit de toekomst op ons valt. We plaatsen onze dorpen en steden, ons land in het licht van het Koninkrijk. Het Koninkrijk van recht en vrede, waar de schepping bloeit, waar tranen worden weggeveegd, waar licht in plaats van duisternis is.

Als christelijk-sociaal politicus wil ik bijdragen aan een wereld waar de overheid dienstbaar is aan mensen die deze beweging willen maken. Om mensen in staat te stellen naar elkaar om te zien. Het goede in omloop te brengen. Wij gaan niet de hemel op aarde brengen, en de overheid ook zeker niet. Maar we kunnen wel leven, besturen en dienen om stapjes te zetten, zaadjes te planten en mensen in staat te stellen het goede na te jagen. Daarmee is niet alles opgelost, en is er telkens voor een nieuwe generatie nog heel veel te doen. Maar wel in het licht van de Hoop. Het mooiste komt nog!

>> Dit is een bijdrage uit de bundel 'Ik ga met je mee' (Uitg. Buijten & Schipperheijn), die is verschenen ter gelegenheid van het 45-jarig jubileum van de Evangelische Hogeschool.

INTERVIEW • MARGARETHA COORNSTRA BEELD NIEK STAM

Wanneer de angst helemaal in je gebakken zit

Zodra kindermishandeling en seksueel misbruik aan het licht komen, weet de omgeving zich vaak geen raad met de gevolgen. In Eleison beschrijft Coen de Hoog hoe onbegrip en goedbedoelde bemoeizucht nog extra schade kunnen aanrichten. 'Het echte verhaal is nog een stuk heftiger dan wat je hebt gelezen.'

Eleison. Onze ontworsteling uit een destructief familiesysteem
COEN DE HOOG. UITG. PLATEAU, AMERSFOORT 2022.
232 BLZ. € 19,99

Ze noemen zich Femke en Coen de Hoog. Gefin-geerde namen, om nabije anderen te bescher-men tegen herkenning. Coen is de auteur van het deels autobiografische boek *Eleison*, dat hij baseerde op hun beider jeugdervaringen en de latere gevolgen voor hun gezin en hun vrien-denkring. 'Eigenlijk begon het schrijven als een vorm van zelftherapie', zegt Femke. 'Het werd voor Coen op een gegeven moment een must, om greep te krijgen op het proces. Ik ben een prater, maar Coen moet dingen opschrijven.' Coen: 'Ons le-ven werd zo'n rollercoaster en de verhalen wa-ren zo overweldigend, dat dit de enige manier was om het hoofd boven water te houden: wat gebeurt hier nou eigenlijk allemaal?' Uiteindelijk viel de beslissing om er een boek van te maken, gezien de maatschappelijke rele-vantie van hun geschiedenis. *Eleison* gaat over veelvoorkomende gebeurtenissen en patronen, die tegelijk vaak worden verzwegen. Toch is het geen een-op-een-sleutelroman geworden, benadrukt Coen: 'Alle onderliggende mecha-nismen zijn echt, maar we hebben veel geficti-onaliseerd. Want we hebben dierbare mensen in onze omgeving die we niet willen *namen and shamen*.'

kort lontje

De globale verhaallijn: Femke en Coen leren elkaar tijdens hun studietijd kennen. Ze horen bij dezelfde kerkgemeenschap, die in het boek De Fontein heet. Coen is enig kind en verloor al jong zijn beide ouders. Wel heeft hij zijn moe-der tot zijn twaalfde gekend als een warme, liefdevolle vrouw. Femke komt uit een welgesteld gezin van ogenschijnlijk leuke, charismatische mensen. Vader vervult met verve zijn taak als oudste binnen De Fontein. Helaas: thuis heeft hij een kort lontje en tijdens driftbuien wordt hij re-gelmatig fysiek. De sfeer binnen het gezin is quasi-amicaal, met een grondtoon van voort-durende ergernis en angst. Femkes oudere broer Machiel permitteert zich stiekem vrijhe-den bij zijn zusje die als 'seksueel experimente-ren' worden aangeduid, een eufemisme waar-achter jaren van stille seksuele terreur schuilgaan. Femke acht zichzelf medeschuldig

aan dit misbruik, want ze zou zich niet genoeg hebben verzet. 'In alle eerlijkheid: het echte verhaal is nog een stuk heftiger dan wat je hebt gelezen', zegt Coen nu. 'Maar de uitgever zei: "Joh, dit wordt te complex. Het kan ongeloofwaardig overko-men." Daarom hebben we geprobeerd om het bevattelijker te maken voor de lezer, door de meest bizarre wendingen weg te laten.' Femke: 'Als we het volledige verhaal zouden aanbieden als script voor een soap, zouden ze zeggen: nee sorry, dit is niet aannemelijk voor de kijkers.'

goedbedoelende gemeenteleden

De niet onderkende trauma's van mishandeling en misbruik werken door in Femkes relatie met Coen en in haar moederschap. De kerkgemeen-schap speelt hierbij een complicerende rol. Wanneer de bom barst en uiteindelijk bekend wordt wat er allemaal gebeurde in Femkes jeugd, gaan de schuldigen braaf door het stof, daarbij goedbedoelende gemeenteleden mani-pulerend. Vervolgens wordt er een dringend beroep gedaan op Femkes vergevingsgezind-heid. Femke laat zich aanvankelijk overreden. Als Coen daarin niet kan en wil meegaan, to-nen de voorganger en oudsten zich bedroefd over zijn onverzoenlijke houding. Ze leggen te-vens de oorzaak bij hém, want Coen was im-mers al vroeg wees? Dan projecteert hij nu na-tuurlijk zijn eigen onverwerkte jeugdtrauma op Femke ...! Coen: 'Het negeren of bagatelliseren van seksu-eel misbruik en geweld is een algemeen maat-schappelijk probleem. Maar binnen zo'n hechte kerkgemeenschap wordt het uitvergroot, door-dat het geestelijke aspect erbij komt. Mensen menen jou wel even te kunnen vertellen hoe God erover denkt. En dan zijn er nog de om-standers die zwijgen.' Femke: 'Ik heb enorm geworsteld met het be-grip 'vergeving'. Tot iemand mij iets zei wat ik als heel bevrijdend heb ervaren: "Vergeven is loslaten en het probleem terugleggen bij de-gene die het heeft veroorzaakt. Het betekent niet per definitie dat je de relatie moet herstel-len; die kan alleen hersteld worden als degene die jij vergeeft beseft wat het jou heeft gekóst om hem te vergeven." Nou, mijn broer heeft

daarvan geen flauw idee. Mijn vader doet zijn best, maar snapt er ook geen jota van. Dus ik heb mijn boosheid losgelaten en hem in die zin wel vergeven. Maar wat sommige christenen dan van je verwachten, ja zelfs bijna eisen, is dat je die relatie herstelt. En dat is onmogelijk zolang je tot in het diepst van je ziel gekwetst alleen gelaten bent.' Coen: 'Femke leeft nog dagelijks in die pijn. Bij harde geluiden, bijvoorbeeld als een kind met de lepel tegen het bord tikt, dissocieert ze al en is ze even weg. Valt er een bord kapot, dan raakt ze in blinde paniek; dan schreeuwt ze het uit en is een paar seconden niet meer te berei-ken. Als ik onverwacht even een arm om haar schouders leg, zie ik een flits van angst in haar ogen. Zulke schrikreacties blijven heel lang be-staan als je vanaf je vroegste jeugd zo veel klappen en schoppen hebt gehad. Toen we trouwden, wist ik niet wat een trauma eigenlijk inhoudt. Het is bij maar heel weinig mensen bekend dat je lichaam ervaringen tien-tallen jaren kan opslaan en dat het trauma na lange tijd pas naar buiten komt. Het gangbare idee is: je hebt een trauma, je gaat naar een hulpverlener en dan wordt het beter. Eventueel probeer je nog een tweede vorm van hulpver-lening. Maar als het bij de derde therapie nóg

Coen en Femke de Hoog gebruiken gefingeerde namen, om nabije anderen te beschermen tegen herkenning. Coen is de auteur van het deels autobiografische boek *Eleison*, dat hij baseerde op hun beider jeugdervaringen en de gevolgen daarvan op latere leeftijd.

niet over is, dan ligt het echt wel aan jou. Of anders heb je een onderliggende persoonlijkheidsstoornis.’
Femke: ‘Ik heb een leuke baan en een leuk gezin, dus iedereen heeft iets van: waar doe je nou moeilijk over? Als ik praat over PTSS (post-traumatische stressstoornis, red.), is vaak de

‘Valt er een bord kapot, dan raakt ze in blinde paniek; dan schreeuwt ze het uit.’

reactie: “Maar heb je dan een oorlog meege-maakt?” Wat mensen niet beseffen, is dat je de angst van je moeder al voelt als je nog in de baarmoeder zit. Het gekke is: op een paar ogenblikken na is mijn leven nooit echt in ge-vaar geweest. Maar voor mij als kind voelde het altijd wél zo. En die angst zit helemaal in mij gebakken; daar kom ik waarschijnlijk nooit he-

lemaal van af. Helaas is dit voor veel mensen uit de evangelische hoek een teken dat mijn geloof niet sterk genoeg is, dat ik tekortschiet in mijn vertrouwen op de Heer.’
Dat ervaart ze als pijnlijk en kwetsend: ‘Na alle mishandeling is mijn vaderbeeld niet zo best, dus het beeld van God de Vader vind ik al moeilijk. En als je dan ook nog te horen krijgt dat je het niet goed doet ... iemand die ons heel dierbaar is, zei: “Ja, maar je kunt het verleden niet de schuld blijven geven. Je moet God aan de slag laten gaan!” Toch kan ik uit eigen erva-ring zeggen: zo simpel werkt het niet. Het is niet zo dat, als je je hart aan de Heer geeft, Hij al je problemen als sneeuw voor de zon laat verdwijnen.’

gebrokenheid en pijn
Coen: ‘In het boek laat ik me ergens ontvallen: “Niets is zo gevaarlijk als een christen die ge-looft dat God je leven zal veranderen.” Ik was twaalf toen mijn moeder stervende was. Ik heb God gesmeekt of Hij mijn moeder in leven wilde houden. Ze zeggen: je moet geloven als een kind. Nou, ik wás een kind. En ik geloofde het! Ik was heilig overtuigd dat God mijn moe-der zou laten leven. Maar ze ging toch dood. Ja, natuurlijk geloven wij wel dat God zo af

en toe een wonder doet. Maar laten we alsje-blijft accepteren dat de dood ook bij het leven hoort ...’
Femke: ‘... en dat God uit gebrokenheid en pijn weer iets moois kan laten ontstaan voor ande-ren. Zo werk ik zelf met jongeren. Regelmatig merk ik dat jongeren die helemaal vastlopen juist aan mij hun verhaal vertellen. Hoe komt dat? Mijn voorgeschiedenis staat niet op mijn voorhoofd geschreven. Maar kennelijk voelen ze aan dat ik ook iets heb doorgemaakt en dat hun verhaal bij mij veilig is, dat ik hen niet ver-oordeel.’
Coen: ‘In het boek zegt Femke ook: “Dat is wat deze maatschappij mist: ruimte voor pijn, voor lijden. Dat dingen mis mogen zijn.” Het is zo belangrijk om mensen ruimte te bieden om hun verhaal te doen, zonder oordeel en zonder hun te vertellen wat ze ermee moeten.’

ondertiteling
Uiteindelijk zoeken Coen en Femke hun heil binnen een andere kerkgemeenschap. In de epiloog van *Eleison* schrijft Coen: ‘Langzaam krabbelen we nu weer op uit dit dal. Femke is voor de zoveelste keer in therapie gegaan en ondanks alle strubbelingen vinden we onze ei-gen weg met elkaar. En hoewel het misschien

niet past bij wat onze oude vrienden uit De Fontein voor ogen hadden, zijn we dankbaar voor het leven dat we met onze dochters mo-gen leiden.’
‘Wat we met dit boek willen bereiken, is dat mensen die universele patronen gaan herken-nen’, zegt Femke. ‘We merken ook dat overle-vers zich gesteund voelen door ons verhaal. Ie-mand zei: “Het is alsof ik de ondertiteling lees van mijn eigen leven. Opeens ben ik gaan snap-pen hoe die dynamiek in de omgeving werkt.”’
Coen: ‘En we willen het breder trekken dan de kerk. De landelijke cijfers van seksueel en hui-selijk geweld zijn schrikbarend hoog, onze sa-menleving wordt overspoeld door misbruik. Heb je iemand in je netwerk die zoiets heeft meegemaakt? Spreek je dan uit! Ik kan het overigens wel goed begrijpen hoor, dat mensen liever hun mond houden. Want ja, loyaliteit heeft een prijs. Wie zich uitspreekt tegen on-recht, kan daardoor zelf in moeilijkheden ko-men. Maar tegelijk zou ik mensen willen aan-sporen om het wél te doen. Het kan een kwestie van leven of dood zijn voor de overle-ver, die door een ongelofelijk eenzaam proces gaat. En al is er daarin maar één persoon die naast je staat, dan kan dat al zo’n enorme steun betekenen.’ ■

TONEEL • MAURICE HOOGENDOORN BEELD DIM BALSEM

De wereld bezien vanuit een sanatorium

Een theaterstuk maken van een bijna honderd jaar oud meesterwerk vol uitgebreide filosofische bespiegelingen: werkt dat?

De Duitse schrijver Thomas Mann voltooide in 1924, een paar jaar na de Eerste Wereldoorlog, zijn magnum opus: *De toverberg*. Het lijvige boek is nu dus bijna honderd jaar oud. In het boek gaat het veel over het Europa van toen, en de strijdende, heersende ideeën uit die tijd. Wat dat betreft zou je denken dat het verhaal ver afstaat van de lezer van nu. Maar verrassend genoeg is dat niet zo. Zeker niet omdat we net met een pandemie te maken hebben gehad (*De toverberg* speelt zich af in een sanatorium, de hoofdrolspelers zijn eigenlijk in quarantaine) en er ook nu in Europa een oorlog gaande is en velen zich afvragen hoe de toekomst van Europa eruit zal zien.

Het Internationaal Theater Amsterdam maakte van het bijna duizend pagina's tellende boek een theaterstuk. Geen sinecure, omdat er op de keper beschouwd in het verhaal van Mann niet zoveel gebeurt; er wordt vooral veel nagedacht en gediscussieerd.

Hoofdpersoon in *De toverberg* is de jongvolwassene Hans Castorp, die zijn neef opzoekt in een sanatorium in de bergen bij het Zwitserse Davos. Hij is van plan om er drie weken door te brengen, maar blijft er uiteindelijk zeven jaar. Castorp ontmoet diverse bonte figuren in het kuuroord, die allemaal symbool staan voor een bepaalde kijk op de wereld. Zo krijgt de hoofdpersoon een beeld van verschillende, met elkaar botsende visies op het leven, en is het aan hem daarin zijn eigen weg te vinden.

De schrijver van het verhaal, Thomas Mann, zocht zijn vrouw Katia eens op in het sanatorium van Davos. En ook hij kreeg, net als Hans Castorp, het medische advies om voor zijn eigen gezondheid langer te blijven. Maar Mann keerde wél gewoon terug en bleef niet zeven jaar plakken.

bruisende bohemien

Acteur Maarten Heijmans speelt Castorp met veel energie en expressie. Tot zijn belangrijkste tegenspelers horen de mysterieuze dame Clavdia Chauchat, van wie Castorp totaal in de ban raakt, de arts Behrens (gespeeld door Pierre Bokma), de humanist Settembrini (Steven van

Watermeulen) en de conservatief en jezuïet Naphta (Aus Greidanus jr.). De laatste twee zijn voortdurend in discussie met elkaar en trekken als het ware aan de ziel van Castorp (waarbij het wat vermoeiend is dat Van Watermeulen al vrij snel begint te schreeuwen, waardoor je op den duur niet echt meer opkijkt van een stemverheffing). De laatste excentriekeling in het kuuroord die nog genoemd moet worden, is de bruisende bohemien Peeperkorn (ook een rol van Bokma, waarin hij helemaal los kan en gaat). Exemplarisch voor zijn oppervlakkigheid is het feit dat hij geen enkele zin of gedachte fatsoenlijk afmaakt en voortdurend 'Voortreffelijk! Perfect!' roept. Het is een prestatie dat de makers van het meesterwerk van Mann een aantrekkelijke theaterversie hebben weten te maken, aangezien er in dat sanatorium, los van een hoop gepala-

Er is genoeg te zien: er vliegt zelfs een roofvogel voorbij.

ver, weinig opmerkelijks gebeurt. De zit van drie uur blijft onder meer boeiend doordat de makers de komische elementen in het werk wat hebben aangedikt. Zo zijn de gasten in het kuuroord nogal geobsedeerd door ziekte, meten ze voortdurend hun temperatuur en proberen ze elkaar daarmee ook te overtoepen ('Ik heb 37,8 en het is nog maar ochtend!'). Daarnaast zorgt de scenografie van de voorstel-

ling en het gebruik van live pianomuziek en video, voor veel dynamiek. Als kijker zie je niet alles van het decor, omdat het sanatorium uit meerdere kamers bestaat, maar dat wordt opgelost doordat de acteurs gefilmd worden als ze zich achter gesloten deuren bevinden. Zo zien we op een groot scherm boven het decor Hans Castorp toch in bed of bad liggen en zelfs een keer een besneeuwde bergtop bedwingen. Sowieso is er genoeg te zien: er vliegt na de pauze zelfs een roofvogel voorbij.

het echte leven

De filosofische bespiegelingen zijn in het boek van Mann nog veel uitgebreider en talrijker dan in deze theaterbewerking, maar alsnog hebben ze ook in de toneelversie een hoofdrol. Hier wrekt zich dat de discussiërende mannen veelal langs en door elkaar heen praten en

schreeuwen, maar niet werkelijk in gesprek zijn. Hun woorden lijken ook niet of nauwelijks gevolgen te hebben, de personages blijven enigszins abstract en op afstand. Daardoor verliest het stuk aan gevoel van urgentie. Tegelijkertijd is die theatrale makke – al dat gepraat, maar waartoe? – juist ook een kernpunt van het verhaal. De gasten in het sanatorium weten precies hoe de wereld eruit zou moeten zien, en ze lijken ook goed door te hebben dat er beneden, in de echte wereld, van alles broeit (het begin van de Eerste Wereldoorlog vormt het einde van het verhaal). Maar tegelijk lijken ze het allemaal niet te willen zien. Tekenend is de scène waarin de arts Behrens tegen Castorp zegt dat hij gezond is, en Castorp vervolgens teleurgesteld lijkt. Wat nu? Moet hij terug de wereld in en deelnemen aan het echte leven? ■

De toverberg
★★★★☆
INTERNATIONAAL THEATER
AMSTERDAM
TEKST: THOMAS MANN
BEWERKING EN REGIE: STEF
AERTS EN MARIE VINCK
>> [Meer informatie: ita.nl](#)

LETTERGREPEN⁷⁵⁷

HANS WERKMAN ND.NL/COLUMNS BEELD ND

De 0 van Otten

Otten, Willem Jan. Maar het rijtje Otten in mijn gedichtenkast begint met de bundel *Schaduw* (1926) van grootvader P. Otten, een eeuw geleden fraai vormgegeven door grote kunstenaars: R.N. Roland Holst en H.P. Berlage. Die poëzie is natuurlijk gedateerd, maar ik val voor zijn sonnet 'Bij een jongensportret door Jan Mankes': 'Want hij behoort tot hen, die immer achter / Blijven; die enkel in zich zelve praten, / Maar in het leven vreemd zijn en gering...' Onlangs zag ik dat onophoudelijk ontroerende jongensportret van Mankes uit 1915 in museum More in Gorssel. Het heeft ook te maken met kleinzoon Willem Jan, die er in 2009 een prachtig stuk over schreef, en over het gedicht van zijn opa en de tragische familiegeschiedenis daaromheen. In 1984 schreef kleinzoon de roman *Een man van horen zeggen*, waarin dit portret ook een rol speelt. Hij heeft het gedicht en het beeld getransponeerd naar zijn eigen werk. Hij zet zichzelf in een traditie.

Willem Jan Otten koos ook de traditie van het christelijk geloof. Ik sla zijn dunste boekje open, *Het wonder van de losse olifanten* (1999), waarin hij je op denksproten zet die je in je kerk nooit hebt gehoord: 'Het geloof heeft een verwarrend Petruskarakter.' 'Dat je gelooft merk je niet aan God, maar aan je eigen loochenmomenten.' In de richting van Rudy Kousbroek ('verachter der religie') zegt hij: 'Een gelovige weet niet waar hij over praat wanneer hij over geloven praat.' Ik trek een NRC-knipstel van Kousbroek uit mijn O-map. Kousbroek had, toen Otten christen werd, geschreven: 'Kom terug, Willem Jan!' Hij herhaalt dit in 2000 in de NRC, hij vindt christendom zo humorloos. Hij herkent zich in wat Harry Kuitert eerder in de NRC schreef: dat de grote dichter Otten in zijn olifantenboekje 'zo'n soep-verhaal' maakte 'van bekering, van religie, en van God en Jezus bij elkaar'. En daar heb ik het knipsel van Kuitert al tussen duim en vinger. Hij schrijft

verbaasd dat Otten gelovig is geworden en zich niets aantrekt van wetenschappelijk hermeneutisch onderzoek van de Bijbel. Kuitert bedoelt dat geloven in de werkelijkheid van maagdelijke geboorte en opstanding allang verdampt is. Otten is katholiek geworden 'om zijn verlatingsangst te bedwingen', aldus Kuitert. Twee weken later haakt Jochem Douma in de NRC daarop in: maagdelijke geboorte en opstanding staan gewoon in de Bijbel vermeld. 'Geen enkele hermeneutiek speelt het klaar dat te ontkennen.' 'Ongeloof is een keuze en geen vrucht van hermeneutische uitleg van de bijbel.' Veertig knipsels over Otten wegdoen omdat ik ze niet meer zal gebruiken? Ik kan er niet toe komen. Een liefhebber mag zich melden.

Willem Jan Otten ontdekte in de gelovige dichter Willem de Mérode de maker van een 'imposant en zinderend oeuvre'. Hij schreef over hem het essay 'Moedergeloof' in zijn boek *Onze Lieve Vrouwe van de Schemering* (2009) en hij had een wens: 'Je zou willen dat er een kleine bloemlezing bestond.' Niet lang daarna zaten hij en ik een aantal middagen bij elkaar om 'onze' honderd gedichten van De Mérode te zoeken. Het was een aandachtig, intellectueel en spiritueel touwtrekken. Ik was allang gepokt en gemazeld in dat werk, maar hij stond er fris in, kende het pas sinds 2000. Dat ik levenslang gereformeerd en hij pas een jaar of twaalf gelovig was, en katholiek, deerde ons niet, integendeel. Ik had een wat verkokerde blik op De Mérodes poëzie gekregen. Hij opende mijn ogen voor gedichten die ik over 't hoofd had gezien. Zoals 'De zieke jongen' met die vreemde, prachtige metafoor: 'Zijn ogen waren als 't verschoten blauw / van zijde, die lang in een lade lag.' Die jongen doet me denken aan het jongensportret van Mankes en het gedicht van grootvader Otten. Misschien dacht kleinzoon daar ook aan toen hij voor onze bloemlezing een mooie titel koos: *De gedroomde zoon*.

Band van P. Otten, *Schaduw*

Jan Mankes, *Jongensportret*

Jacqueline van der Waals vond dat de mens tegenover God de plicht heeft zichzelf vorm te geven. Anders zou de mens vervallen tot een burgerlijk bestaan van wensvervulling waarin hij zichzelf niet leert kennen zoals God hem bedoelt.

CULTUUR • HANS WERKMAN BEELD HANS WERKMAN, ND, HANS WERKMAN

Jacqueline van der Waals en de ernst van het aardse spel

Jacqueline van der Waals naderde vrijmoedig tot de dood en tot God. In een van haar gedichten komt ze tot een verrassende uitspraak over zonde: *In 't leven is de zonde onze zonde, / maar in de dood is ze Uwe zaak, mijn God.*

In een vwo-5-klas deelde ik een gedicht uit. Erboven stond ‘Sinds ik het weet...’ en eronder ‘Jacqueline van der Waals (1868-1922)’. De leerlingen keken er eens naar, ze kenden die Jacqueline niet. Ik vroeg: ‘Weten jullie wat vanderwaalskrachten zijn?’ Ja, dat hadden ze bij natuurkunde gehad, en ze probeerden het mij uit te leggen. Professor Van der Waals had die krachten ontdekt en dat had hem in 1910 de Nobelprijs voor natuurkunde opgeleverd. Tegenwoordig staat dat in alle natuurkundeboeken over de hele wereld. Een gekko kan tegen een glazen wand klimmen dankzij de vanderwaalskrachten. Want grote moleculen met een regelmatige vorm trekken elkaar sterker aan dan kleine moleculen met een grillige vorm. Ik was te alfa om dit te begrijpen, dus ik switchte naar het gedicht en zei: ‘Die Jacqueline was een dochter van die Van der Waals. Laten we zoeken welke moleculen ons tegen de glazen wand van de poëzie kunnen laten klimmen.’ Jacqueline had dit gedicht uit haar eigen leven losgewrikt. Ze leed aan kanker, ze noemde ‘het boze woord’ niet, maar ze vertelde in dichtregels hoe ze bij de afbraak van haar leven meer was gaan genieten van ‘de schoonheid en de zoetheid aller dingen, / die mij alom omgeuren en omringen’. Hoe haar zintuigen fijner werden afgestemd. Hoe ze, ‘sinds ik het weet’, de mensen ‘groet met een vriendelijker groet’. Hoe ze nooit eerder zó genoten had van ‘de ernst van ‘t aardse spel’ en daarbij ‘plots Gods glimlach over mij’ voelde. Jacqueline van der Waals is aan die kanker overleden, 53 jaar oud, vandaag precies honderd jaar geleden.

mager maar taai

Een volledige biografie van haar bestaat nog niet, maar wel verscheen veertig jaar geleden een deelbiografie door Henk van der Ent en J. Kramer-Vreugdenhil. Bepaalde bronnen over haar leven bleken onbereikbaar. Van der Ent toont aan dat ze sterk beïnvloed is door Kierkegaard. God is bij haar ook de verborgen God. Ze kon zich in een gedicht zelfs beroemen op de afwezigheid van God. Haar biografen hebben een hardnekkige mythe over haar leven de nek omgedraaid. C. Tazelaar schreef over haar in de *Christelijke Encyclopedie* (1e druk, 1929): ‘haar zwakke gezondheid verhinderde haar tot practischen arbeid te komen’. Daaraan schreef hij de twijfel en opstandigheid in haar gedichten toe. Maar die maagkanker kwam pas twee jaar voor haar dood. Ook toen bleef ze innerlijk sterk, en vreemd ascetisch. Ze weigerde pijnstillers, hoewel ze zich ‘een klompje pijn’ voelde. ‘Wat je opgelegd wordt, moet je dragen’, vond ze. Haar laatste opdracht was: sterven, en daarover gaat het in haar bundel *Laatste gedichten*. Maar haar leven was actief. Ze leerde Frans, Duits, Engels, Noors, Deens, Italiaans. Zeventien jaar lang gaf ze les op middelbare scholen in

Jacqueline van der Waals.

Doorn en Bloemendaal. Het was geen succes, ze had weinig contact met haar puberleerlingen. ‘De mummie’ noemden ze haar vanwege haar hologigheid. Lang beheerde ze het secretariaat van het Koning-Willem-Huis, dat minvermogenen hielp, onder andere in de Amsterdamse Jordaan. Ze was wel mager, maar taai. Ze maakte lange schaatstochten, zat met de dichter Herman Gorter op een tennisclub, beklom hoge bergen in de Alpen, fietste in één dag van Amsterdam naar Spakenburg en terug. Geen ziekelijke vrouw dus. Ook geestelijk een sterke, eerlijke vrouw, die openlijk uitkwam voor haar gevechten met en haar overgave aan God.

Wat is er in het publieke leven nog van Jacqueline van der Waals over?

Ze woonde bij haar zus en haar vader in de deftige P.C. Hooftstraat 177 in Amsterdam. Het was een huis vol verdriet. Haar vader treurde lang over de vroege dood van zijn vrouw, die maar 34 werd. Hij schreef daar troosteloze gedichten over: ‘’t Graf blijft zwijgen. Van de groeve / waar uw stofflijk kleed in rust, / keer ik ongetroost steeds weder, / dieper van mijn leed bewust.’ Dag en nacht hield hij de gordijnen dicht. Die gingen pas 21 jaar later weer open toen zijn zoon trouwde, de latere hoogleraar J.D. van der Waals jr. Ook Jacqueline schreef over haar betreurde

Nobelprijswinnaar J.D. van der Waals, vader van Jacqueline, postzegel 1993.

moeder. Ze vroeg zich in haar laatste bundel af hoe haar moeder haar straks zou begroeten. De dochter was immers veel ouder dan de moeder ooit werd. ‘Wat zult gij tot mij zeggen, (...) / als ge uw jonge, blanke hand zult leggen / op dit oude, grijze haar?’

plicht

Zelf naderde Jacqueline van der Waals in haar gedichten vrijmoedig tot de dood en tot God. In ‘Doods nadering’ zegt ze dat ze haar leven vrijwillig afstaat aan God en niet om vergeving van haar zonden bidt, zoals vroeger. In de laatste twee regels komt ze tot een verrassende uitspraak over zonde.

In 't leven is de zonde onze zonde, maar in de dood is ze Uwe zaak, mijn God.

DE BEUKEN

Ik keek naar het huis, naar het oude huis, dat stil in het licht lag te dromen. Ik hoorde het fluisterend bladergeruis der oude beukebomen, die bevend wakker staan geschrikt en nieuwe jammer vrezen... Ik heb de bomen toegeknikt, ze me een glimlach toegeknikt, opdat ze niet bang zouden wezen.

Jacqueline van der Waals

Graf van Jacqueline van der Waals en haar ouders op de Nieuwe Oosterbegraafplaats, Amsterdam.

Haar vier bundels hebben bescheiden titels: *Verzen* (1900), *Nieuwe Verzen* (1909), *Iris* (1918) en *Laatste Verzen* (1922). Behalve de eerste werden ze vaak herdrukt, evenals haar roman *Noortje Velt* (1907). In 1994 verschenen haar *Verzamelde Gedichten*, in 1996 haar *Verzameld Proza*.

In haar artikelen, vooral over Kierkegaard, verdedigde ze haar levensweg. De mens heeft tegenover God de plicht zichzelf vorm te geven. Anders vervalt de mens, vond zij, tot een burgerlijk bestaan van wensvervulling waarin hij zichzelf niet leert kennen zoals God hem bedoelt.

tegendraads

Jacqueline van der Waals was niet de lieve dichteres van lieflijke verzen. Ook als christen dichtte ze tegendraads over twijfel en vertwijfeling:

*Ik ben mijn zonde moe en mijn berouw,
ik ben mijzelve moede en ik ben
het zoeken moe naar God, die ik niet ken,
en die ik toch zo gaarne kennen zou.*

Totdat ze dit sonnet afsloot met:

*O, wonderbare goedheid van de Heer,
die naar zo moedeloos een ziel nog vraagt,
die alle dingen, en ook mij verdraagt.*

Maar een paar gedichten verderop in *Nieuwe Verzen* is het weer raak:

*Toen ik mijn twijfel had tot rust gebracht,
begon mijn ongeloof zijn lied te zingen:
'Waar is de grond, de vaste grond der dingen
waarop gij hoopt?*

In haar eerste bundel is ze zo open nog niet. Daar schrijft ze: ‘Alleen door rustig te schijnen / ben ik ook rustig geweest.’ Met deze regels introduceerde Ab Klink zich in 2007 voor de tv als CDA-minister. Vanaf haar tweede bundel vindt ze het haar roeping en plicht om in alle eerlijkheid dichteres te zijn. Ook in haar overgave:

*Nu ligt mijn leven als een stille plas,
een vlak, blauw water op een grote hei,
dat rustig opziet uit een lijst van gras
en riet: een hemelspiegel klaar en blij.*

De natuur speelt een mooie rol in haar poëzie. Neem het gedicht dat iedere scholier vroeger uit het hoofd kende:

*Op het geitenweitje
staat het kleine geitje
bij de grote geit.
Geiteke, wat moet je
met je fijne snoetje,
dat zo klaaglijk schreit?*

Of neem de impressionistische eenvoud van ‘Winterstilte’: ‘De grond is wit, de nevel wit, / de wolken, waar nog sneeuw in zit, / zijn wit, dat zacht vergrijzelt.’ Of ‘De herdersfluit’: ‘Eens ging ik langs het lage riet, / dat ruisen kan en anders niet, / toen langs mijn pad een herder kwam, / die een van deze halmen nam, / en die besnoeide en besneed, / en maakte tot zijn dienst gereed.’

Jacqueline van der Waals nu

Wat is er in het publieke leven nog van Jacqueline van der Waals over? Op de Nieuwe Oosterbegraafplaats in Amsterdam ligt ze samen met

haar vader en moeder in één graf aan een brede laan (schuin tegenover het Leger des Heilsgraf van majoor Bosshardt). De grote bloemlezers van de Nederlandse poëzie uit de twintigste eeuw, Gerrit Komrij in 2004 en Ilja Leonard Pfeijffer in 2016, hebben haar hoog ingeschat. Komrij koos zeven gedichten van haar, Pfeijffer acht, en ze overlappen elkaar met slechts twee. Kenmerkend voor hun geseculariseerde keuze is wel dat ze nauwelijks aandacht hebben voor God in haar poëzie. Op boekwinkeltjes.nl zijn al haar titels ruimschoots voorhanden. Maar het wordt wel tijd voor een nieuwe bloemlezing uit haar poëzie. En voor een volledige biografie door iemand die naar onbekende bronnen graaft. In Harderwijk zag ik een Jacqueline van der Waalsstraat en in Apeldoorn een Jacqueline van der Waalssingel. In Enschede staat het Bonhoeffer College aan de Van der Waalslaan. Mooie combinatie, maar nee, de laan is naar haar vader genoemd, in de wijk van grote natuurkundigen.

Opeens kom ik een paar weken geleden Jacqueline van der Waals tegen in een column van Daniël Gillissen. Oorlogsverslaggever Robert Dulmers van het ND appt hem vanuit Oekraïne: ‘Wat de toekomst brengen moge / mij geleidt des Heren hand, / moedig sla ik dus de ogen / op naar het Beloofde land.’ Een lied van Jacqueline van der Waals! Dulmers heeft het als katholieke jongen ooit geleerd op een protestantse basisschool en het werkt zich in de gevaren van Oekraïne in zijn brein omhoog. Haar vierde regel heeft hij niet helemaal zuiver in zijn hoofd, maar opmerkelijk dat zij honderd jaar na haar dood opduikt aan het oorlogsfront, mager maar taai. ■

Band Nieuwe Verzen, ontwerp Jacqueline van der Waals.

NON-FICTIE • WILLEM BOUWMAN BEELD WIKIMEDIA COMMONS

De oorlog van Den Treek tot Theresienstadt

77 jaar geleden kwam er een einde aan de Tweede Wereldoorlog in Europa. Ook al leent het getal 77 zich niet voor een jubileumviering, toch blijft de oorlog in de belangstelling staan. Een reeks nieuwe boeken getuigt daarvan.

De meeste Nederlandse Joden werden in de oorlog via doorgangskamp Westerbork naar de vernietigingskampen in Oost-Europa gestuurd, meestal naar Auschwitz of Sobibor. In 1942, het eerste jaar van de deportaties, gingen er ongeveer 38.500 Nederlandse Joden op transport. Van hen keerden er 286 terug. Een van hen was Han N. Andriess (1918-1992). Hij werd wel naar Auschwitz gedeporteerd, maar moest vervolgens in dwangarbeiderskampen slavenarbeid voor het Derde Rijk verrichten. In 1947 schreef Andriess een relaas over zijn oorlogservaringen, ten behoeve van het onderzoek naar de oorlog van dr. Loe de Jong. Dat werd de grondslag van *Aan een zijden draad. Herinneringen van een gedeporteerde* uit 1978, dat nu is herdrukt. ‘Andriess bleek een uitstekend weergever te zijn van hetgeen hij en zijn medegedeporteerden doorstaan hadden: hij had een scherp geheugen en was een goed waarnemer geweest’, schrijft Loe de Jong in een nawoord bij dit boek. Sally Noach, een Joodse tapijtverkoper uit Zutphen, vluchtte in mei 1940 naar Frankrijk en werd tolk-vertaler op het Nederlandse consulaat in Lyon. Daar hielp hij honderden Joodse en niet-Joodse Nederlanders bij hun vlucht naar Zwitserland en Spanje, vanwaar ze naar Londen reisden om zich aan te sluiten bij de geallieerden. De Nederlandse diplomaten die in

Londen in ballingschap verbleven, werkten Noach tegen. Ze vonden dat hij zich niet hield aan de regels die in het bezette Frankrijk golden. Sally’s zoon Jacques Noach deed onderzoek naar de activiteiten van zijn vader. ‘Hij doet dit steeds vanuit het gezichtspunt van zijn vader’, schrijft Katja Happe, kenner van de Jodenvervolging in Nederland, in het woord vooraf van *Het ongeloof. Sally Noach hielp honderden Joodse en niet-Joodse Nederlanders vluchten*. Subtiel geeft Happe een leeswijzer: ‘De verwijzingen naar de achterliggende documenten maken het daarbij mogelijk dat de lezer zelf dieper graaft en zijn eigen mening vormt.’

zuivering in het leger
Nog tijdens de Tweede Wereldoorlog werden er wetten gemaakt, door de Nederlandse regering in ballingschap, om verraders, collaborateurs, zwarthandelaren en andere ‘foute Nederlanders’ te berechten. De samenleving moest ‘gezuiverd’ worden. Een onderdeel van de zuivering was de vervolging en berechting van de Nederlandse krijgsmacht. Militair historicus Jan Schulten beschrijft die zuivering in zijn boek *In de schaduw van de Tweede Wereldoorlog*. Hij belicht de toestand van de krijgsmacht na de capitulatie en in krijgsgevangenschap en vergelijkt de zuivering met die in Frankrijk en België. Het leeuwendeel van zijn

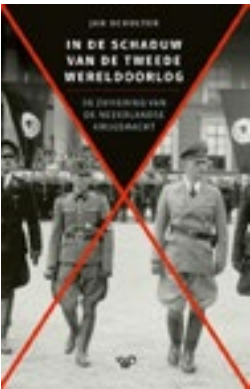
studie is een tamelijk taai en uitgebreid relaas van de vele raden en commissies die met de zuivering waren belast, met veel voorbeelden van individuele gevallen. Gevangenen in concentratiekampen droegen een driehoek op hun kleding. De kleur van de driehoek gaf aan om welke categorie gevangenen het ging. Draggers van een zwarte driehoek waren de zogeheten asociale. Daarmee bedoelden de Duitsers langdurig werklozen, alleenstaande moeders, kinderen uit de jeugdzorg en prostitués. In Nederland werden drieduizend van zulke ‘asociale’ ondergebracht in ‘Rijksevacuatiekampen’, zoals Kamp Mantinge bij Westerbork en Kamp Molengoot bij Hardenberg. Rense Havinga, conservator van het Vrijheidsmuseum in Groesbeek, beschrijft in *De Zwarte Driehoek* in kort bestek de vervolging van ‘asociale’ in Duitsland en in Nederland. De Rijksevacuatiekampen bleven na de bevrijding bestaan. De heropvoedingskampen gingen nu ‘gezinsoorden’ heten. Het boek is gebaseerd op archiefonderzoek en literatuurstudie. Peter Schäfer, emeritus hoogleraar judaïca aan de Freie Universität in Berlijn, schreef *Een korte geschiedenis van antisemitisme*. Schäfer is gespecialiseerd in de Oudheid en de Middeleeuwen en besteedt meer dan de helft van zijn boek aan het antisemitisme in deze tijdvakken.

Aan een zijden draad. Herinneringen van een gedeporteerde
HANS N. ANDRIESSE. UITG. MEULENHOF, AMSTERDAM 2022. 269 BLZ. € 22,99

Het ongeloof. Sally Noach hielp honderden Joodse en niet-Joodse Nederlanders vluchten
JACQUES NOACH. UITG. VERBUM, HILVERSUM 2022. 356 BLZ. € 24,50

In de schaduw van de Tweede Wereldoorlog. De zuivering van de Nederlandse krijgsmacht
JAN SCHULTEN. UITG. WALBURG PERS, ZUTPHEN 2022. 415 BLZ. € 34,99

De Zwarte Driehoek. De geschiedenis van als ‘asociaal’ vervolgd 1933-1945
RENSE HAVINGA. UITG. VAN GENNEP, AMSTERDAM 2022. 146 BLZ. € 16

EEN KORTE GESCHIEDENIS VAN ANTISEMITISME
PETER SCHÄFER. UITG. PROMETHEUS, AMSTERDAM 2022. 336 BLZ. € 25

Joods monument en begraafplaats in voormalig concentratiekamp Theresienstadt.

‘Oorlog en Shoah’ is het onderwerp van een van de tien paragrafen van het achtste hoofdstuk. Schäfer schreef zijn boek voor een breder publiek. Het is een uit het Duits vertaald overzichtswerk. Het heeft niet de pretentie nieuwe inzichten te bieden of een onafhankelijke bijdrage aan het onderzoek naar antisemitisme te zijn. Het boek heeft een register, een notenapparaat en een literatuurlijst met vooral Duitse titels.

vergetelheid en plezier

Adolf Hitler zei eens: ‘Grote leugenaars zijn ook geweldige goochelaars.’ Dat geldt in elk geval voor Kalanag, een beroemde goochelaar in Duitsland in de jaren vijftig. In de oorlog onderhield hij nauwe contacten met belangrijke nazi’s zoals Hitler en Goebbels en schreef hij een antisemitische musical. Helmut Schreiber, zijn echte naam, werd ‘de lievelingsgoochelaar van de Führer’ genoemd. Na de oorlog probeerde hij met succes zijn oorlogsverleden te verhullen. Hij zei dat hij in Engeland geboren was. In Engelse goochelaarskringen werd wel gezegd dat Kalanag een nazi was geweest, maar het bewijs daarvoor ontbrak. In *De grote Kalanag* vertelt de Duitse onderzoeksjournalist Malte Herwig het leven van Kalanag. ‘Als goochelaar Kalanag gaf hij de Duitsers in de jaren vijftig waar ze het vurigst

naar verlangden’, meent Herwig: ‘vergetelheid en plezier’. Misschien wilden de Duitsers niet eens weten dat Kalanag een oorlogsverleden had.

geen overtuigde nazi’s

In *De achterkant van de bevrijding* beschrijft Bertram Mourits, medewerker van het Literatuurmuseum in Den Haag, het foute oorlogsverleden van enkele bekende Nederlandse schrijvers, zoals Jo van Ammers-Küller, Roel

Wat zich bij Leusden afspeelde, drong in flarden tot de omwonenden door.

Houwink en Henri Bruning. Zij waren geen overtuigde nazi’s. Hun keuze voor de Duitsers werd ingegeven door de zorgen die ze zich maakten over hun schrijversarbeid of over de Nederlandse taal en cultuur. Ze verschilden soms weinig van andere schrijvers of dichters, zoals Jan Greshoff en J.C. Bloem, die moeite hadden met de democratie maar uiteindelijk niet voor het nationaalsocialisme kozen.

Mourits baseerde zich op brieven, dagboeken en secundaire literatuur. Zijn boek is geen overzichtswerk over ‘foute’ literatoren in de oorlog. Mourits meent dat mensen zich nu opnieuw zorgen maken over ‘onze beschaving’ en bang zijn voor ‘het vreemde’. Inzicht in de foute keuzes van toen kan helpen om nu de goede keuzes te maken. Ook daarom schreef hij dit boek.

getuigen van Theresienstadt

Theresienstadt was een Joods getto en concentratiekamp in Tsjechoslowakije. De Duitsers wilden er laten zien dat het met het leven en lijden in de kampen wel meeviel. Daarom zouden de omstandigheden in Theresienstadt minder zwaar zijn dan in andere kampen. Vanuit doorgangskamp Westerbork werden bijna vijfduizend Joden naar Theresienstadt gedeporteerd. 43 Nederlandse overlevenden van Theresienstadt werden in de afgelopen decennia geïnterviewd over hun ervaringen. De meeste interviews zijn afgenomen door Guido Abuys, conservator van Herinneringscentrum Kamp Westerbork. De getuigenissen van de 43 zijn door Ria van den Brandt gebundeld en geordend in *‘Ik was mijn houvast helemaal kwijt’*. *Getuigen van Theresienstadt*. Zij noemt het boek een mozaïek met steentjes van herinneringen, gebaseerd op interviews en dagboekfragmenten.

ten. Het boek laat zien dat Theresienstadt alles behalve een modelkamp was. Den Treek-Henschoten, het gebied ten westen van Leusden en Woudenberg, was tijdens de oorlog verboden terrein of spergebied. De Duitsers lieten er niemand zonder vergunning toe. Wat zich er afspeelde, drong in flarden tot de omwonenden door. Johan de Kruijff, die vlak bij het spergebied opgroeide, vroeg aan 45 getuigen wat zij als kind bij Den Treek-Henschoten hadden beleefd. Het blijkt dat er in het gebied een Duits schijnvliegveld was, dat er wapens werden gedropt, dat er grote hoeveelheden wapens en munitie waren opgeslagen, enzovoort. Op grond van getuigenissen en dagboekfragmenten geeft De Kruijff in *Afgegrendeld* een gedetailleerd beeld van wat er in de oorlog bij Leusden en Woudenberg gebeurde. Zijn relaas wordt voorafgegaan door negen hoofdstukken waarin Ronald Polak en Harry Ruijs de historische context beschrijven. Zij belichten onder meer de mobilisatie en de meidagen van 1940, de luchtoorlog boven Den Treek, de opleiding voor Hollandse SS’ers in Den Treek, en Den Treek als kamp voor Duitse krijgsgevangenen na de oorlog. *Afgegrendeld* is een grondig, gedetailleerd en rijk geïllustreerd boek over een weinig bekende oorlogsgeschiedenis. ■

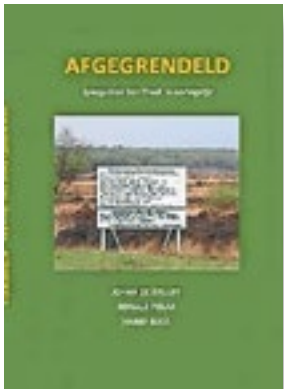
DE GROTE KALANAG. HOE HITLERS GOOCHELAAR ZIJN VERLEDEN LIET VERDWIJNEN EN DE WERELD VEROVERDE MALTE HERWIG. UITG. HOLLANDS DIEP, AMSTERDAM 2022. 351 BLZ. € 29,99

De achterkant van de bevrijding. Schrijvers tussen angst en onafhankelijkheid tijdens de Tweede Wereldoorlog BERTRAM MOURITS. UITG. PLUIM, AMSTERDAM 2022. 272 BLZ. € 24,99

‘Ik was mijn houvast helemaal kwijt’. Getuigen van Theresienstadt RIA VAN DEN BRANDT. UITG. VERBUM, HILVERSUM 2021. 398 BLZ. € 24,50

Afgegrendeld. Spergebied Den Treek in oorlogstijd JOHAN DE KRUIJFF, RONALD POLAK EN HARRY RUIJS. UITG. HISTORISCHE KRING, LEUSDEN 2022. 336 BLZ. € 25 (VERKRIJGBAAR VIA HISTORIELEUSDEN.NL)

KLASSIEK • FRANS TIJSSEN

George Frideric Handel. Semele
CHOEUR DE NAMUR,
MILLENIUM ORCHESTRA,
LEONARDO GARCÍA
ALARCÓN. RICERCAR

Händel op werelds pad met Semele

De naam Händel behoeft bij weinig ND-lezers introductie. Dat zal anders liggen bij zijn opera *Semele*. Gaan veel van Händels grote vocale werken over bijbelse personen, zoals de *Messiah*, *Judas Maccabeus*, *Solomon* en *Jephta*, het wereldlijke oratorium *Semele* is gebaseerd op Griekse mythologie. Dit is Händel door zijn publiek bij de première in 1744 niet in dank afgenomen. Avrotros-klassiek, die onlangs een nieuwe cd met dit werk van Händel introduceerde, spreekt van ‘flinke ophef’. ‘Zelfs sommige bewonderaars van Händel vonden het maar een immorele, zelfs ‘schunnige’ tekst!’ Tegenwoordig wordt *Semele* echter als een van Händels bes-

te vocale werken gezien. Volgens de omroep ‘een kolfje naar de hand van de Argentijnse organist en dirigent Leonardo García Alarcón’, die al eerder opnamen maakte van grote werken van Händel. Voor de driedelige cd-set, met een tijdsduur van maar liefst twee uur en vijftig minuten, werkte Alarcón samen met het Kammerkoor van Namen (Choeur de Chambre de Namur) en het Millennium Orchestra. Waarover gaat de opera? *Semele* was een dochter van de koning van Thebe, Kadmos, en zijn vrouw Harmonia. De Griekse hoofdgod Zeus (op de cd in de Latijnse naam Jupiter) werd verliefd op Semele. Hij kwam tot haar in de gestalte van een

sterfelijk mens en zij raakte van hem in verwachting. Jupiters vrouw Juno (in het Grieks: Hera) was zo jaloers, dat zij op haar beurt een andere gedaante aannam en zo, onherkenbaar, naar Semele toe ging. Zij zette haar aan om Jupiter te vragen zijn goddelijke macht te tonen. Jupiter had Semele beloofd al haar wensen in te willigen. Maar Jupiter kan niet anders dan in donder en bliksem naar haar toe komen; even onvermijdelijk is dat Semele als aards wezen door zijn vuur verzengd wordt. Jupiter weet nog wel de vrucht aan haar lichaam te ontrukken. Hij naait deze in zijn dij en schenkt een paar maanden later het leven aan Bacchus, later bekend als de god van de drank.

Wanneer je *Semele* puur als muziekstuk beschouwt, is het een werk met diverse prachtige aria’s, spectaculaire instrumentale delen, waaronder overdonderend slagwerk, en imposante koorwerken – elementen waarin Händel op zijn sterkst is. De uitvoerende musici laten daarin hun kwaliteiten ten volle zien. Het is jammer dat het booklet een Nederlandse tekst ontbeert, maar met de Engelse, Franse en Duitse beschrijvingen kom je ook een heel eind.

+ muziek die Händels kracht laat zien
- een wereldlijk thema over een driehoeksverhouding

POP • LEON VAN STEENSEL

Levensecht
MARIEKE SLEURINK.
ECOVATA

Voorkeur voor het alledaagse

Theatermakers en singer-songwriters smelten regelmatig samen. Maar ze kunnen vaak ook moeilijk kiezen. De grens tussen kleinkunst en pop verwaagt in ieder geval ver genoeg om Marieke Sleurink niet in een hokje te kunnen duwen. Daar is haar ervaring ook naar. Naast een theateropleiding en diverse producties op dat gebied stond ze op de planken met Gospel Boulevard en Forever Worship. Voor haar debuut-cd schakelde ze Rob & Joke Buis in (productie, vocalen & coaching) en een goed ingespeelde band van de TCC Studio. De basis is dus solide. Voor de inhoud nam ze bovendien de tijd. De diverse liedjes zijn ‘van buiten naar binnen’ geschreven; uit eigen

levenservaring en met een voorkeur voor het alledaagse. Troost putten uit de natuur (‘Hé Hallo’), zorgen over beelden van vluchtelingen vanaf maar daarbij ook dankbaarheid over de eigen situatie (‘Meer dan Genoeg’). Mijmeren met de partner (‘De Liefste’). Marieke spiegelt zich in ‘Martha’ aan de titelfiguur die Maria bij Jezus observeert en koppelt het aan de grotere vraag hoe geloof natuurlijk een plek kan krijgen in de praktijk. Tekstueel weet ze van wanten. Een recente burn-out geeft ‘Oog van de Storm’ ook een diepere lading: de kers op een al fraaie taart van gevoelig pianowerk, strijkers en met metaforen omlijste tekst. Naast het paas-

lied ‘Maria Magdalena’ zijn dat de uitschieters waar Sleurink laat horen wat ze echt zingend in haar mars heeft. *Levensecht* had nog meer profijt kunnen hebben van liedjes waar dit de ruimte krijgt. De meer naar kleinkunst neigende tracks (‘Hé Hallo’, ‘Levenslust’, ‘Lichtvoetig’) vragen toch om een meer proclamerende zangwijze en zijn haast onverbeterlijk optimistisch. Niet dat dat storend wordt; het past juist goed bij Mariekes ogenschijnlijk guitige karakter. Zo balanceert ze positief en open op de grens van kleinkunst en luisterliedjes, waarbij het merendeel wat naar het laatste neigt. *Levensecht* is een album geworden met een lange

aanlooptijd, gedegen ondersteuning en sporadische momenten die je bijblijven. Dat mag geslaagd heten.

+ uitstekende muzikale basis
+ doordachte, niet te hoogdravende kleinkunst naast gevoelig singer-songwriterwerk

advertentie

royaljb.com/MOEDERDAGTIPS

Omdat je zo speciaal voor me bent.

Een hobo als eend, een fluit als vogeltje, een fagot als oude opa; met muziekinstrumenten kun je karakters uitbeelden.

KLASSIEK • ROEL SIKKEMA BEELD THE SHORTS NETWORK

Klassiek, ook voor jou

Stel, je wilt je eens verdiepen in klassieke muziek, waar moet je dan beginnen? Of je wilt je kinderen daarmee laten kennismaken. Wat kun je dan het eerste beluisteren? Hier wat tips, zeg maar ‘klassieke muziek voor dummies’.

Een mooie animatie bij het werk ‘A Young Person's Guide to the Orchestra’ van Benjamin Britten (1913–1976).

Carnaval der dieren

Muziekinstrumenten hebben karakter. Als je ze goed bespeelt, kun je er heel wat mee uitdrukken. Je kunt ze laten klinken als dieren, vond de Franse componist Camille Saint-Saëns (1891–1953). Hij schreef het *Carnaval der dieren* in 1886. Een humoristisch werk waarin het karakter van de dieren – en zelfs van twee ruziemaakende pianisten – knap wordt verbeeld. Luister bijvoorbeeld naar het majestueuze thema van het eerste deel, waarin een leeuw wordt uitgebeeld. Of het langzame, gracieuze deel dat ‘Cygne’ (zwaan) heet. Er hoort geen verhaal bij dit werk, maar er is een mooie Vlaamse uitvoering met een toelichting op rijm.

Peter en de Wolf

Minstens zo bekend is *Peter en de Wolf* van de Russische componist Sergej Prokofjev (1891–1953). In 1936 publiceerde hij het muziekspreekje voor een jeugdtheater in Moskou. Het werd over de hele wereld een groot succes. De hobo imiteert met zijn snaterend geluid een eend, terwijl de grootvader van Peter door het knorrig geluid van de fagot wordt verbeeld.

Een vogeltje klinkt in het lichte getwinkelen van een fluit, terwijl Peter wordt uitgebeeld door violen.

Young Person's Guide

Van veel later tijd, en ook voor een iets ouder publiek bedoeld, is *The Young Person's Guide To The Orchestra* van Benjamin Britten uit 1945. Een groots orkestwerk waarin de verschillende instrumentgroepen van het orkest achtereenvolgens te horen zijn. Maar dat niet alleen, Britten schreef de verschillende delen ook in afwisselende muziekstijlen. Het start met een barok deel, gebaseerd op de zeventiende-eeuwse componist Henry Purcell. Maar daarna laat hij allerlei stijlen aan bod komen.

Er zijn ook playlists per componist te beluisteren.

De muziek was oorspronkelijk bedoeld als illustratie bij een film, *The instruments of the orchestra*, die eind 1946 in première ging. Op YouTube staat een versie van het werk met een aardige animatie.

Bernstein

De Amerikaanse componist en dirigent Leonard Bernstein (1918–1990) had tussen 1958 en 1972 een bijzonder project. Onder de titel ‘What Does Music Mean’ nam hij een groot aantal jeugdconcerten op, waarin hij uitleg gaf over allerlei muzikale onderwerpen. Ze werden niet alleen in Amerika, maar ook elders – in ons land door de VPRO – uitgezonden. De concerten geven ook een prachtig tijdsbeeld. Van zwart-witte mono-opnamen uit 1958 naar kleur en stereo in de jaren zeventig. En met een dirigent die natuurlijk ook steeds ouder werd.

Ome Willem

Oudere kijkers kennen hem nog als Ome Willem uit de gelijknamige tv-jeugdserie, maar de

voormalige jazzzanger Edwin Rutten is ook een groot liefhebber van klassieke muziek. Op de site ‘De kinderprojecten van Edwin Rutten’ is heel wat muziek te horen. Deels werken die hierboven al zijn genoemd, maar ook allerlei andere muziek. Aantrekkelijk is dat hij daarbij waardevolle en soms humoristische toelichtingen geeft. Om alles te beluisteren is wel een abonnement op een streamingdienst als Spotify of Soundcloud nodig.

Brilliant Classics

Natuurlijk is het ook mogelijk om losse instrumenten beter te leren kennen. Daarvoor is het YouTube-kanaal van Brilliant Classics erg geschikt. Dit label werd in de jaren negentig van de vorige eeuw erg bekend door oprichter Dick Siebrand van de bekende drogisterijketen Kruidvat. Hij was een groot liefhebber van klassieke muziek en gebruikte Brilliant voor de samenstelling van boxen met grote aantallen cd's die voor een lage prijs werden verkocht. Dertig jaar later heeft Brilliant veel van die opnames op YouTube gezet. Zo zijn nu allerlei sets te horen als vier uur ‘Clarinet Sonatas’, bijna drie uur ‘Top 50 Best Classical Violin Music’ of uren ‘Classical Guitar Music’. Er zijn ook playlists per componist te beluisteren met titels als: ‘The best of Vivaldi’, ‘Mozart Edition’ of ‘The Best of Mendelssohn’.

Maestro

Veel is ook te horen op de site van AvroTros. Er zijn maar liefst 79 playlists te vinden op Playlist – AVROTROS.nl. Daar zitten lijsten bij met allerlei thema's, zoals ‘Klassieke muziek voor kinderen’, ‘De mooiste uitvaartmuziek’, ‘Een klassieke romantische tijdreis’. Maar ook kun je luisteren naar de muziek die is gespeeld tijdens de diverse afleveringen van het programma *Maestro*.
[>> Bij de digitale versie van dit artikel op de site van de krant zijn links naar de besproken werken te vinden.](#)

ALBUMS • FRAGMENTEN VAN ALBUMS OP DE MUZIEKPAGINA'S ZIJN TE BELUISTEREN VIA DE DIGITALE RECENSIES OP DE ND-SITE

ELEKTROPOP • HERMAN VEENHOF

Straks is ook goed
YEVGUENI. YEVGUENI

‘Ze danst gewoon op straat’ is een song die staat op album zeven van de Vlaamse popgroep Yevgueni, *Straks is ook goed*. ‘Over het waargebeurde verhaal van een meisje aan de bushalte. Ingezoomd en dan uitvergroot naar – hoe kan het ook anders? – de grote thema's. Een ode aan schoonheid, onschuld, positivisme, dromen, ambitie en durf.’ Zo zeggen de heren het zelf. Hun muziek is lief, positief en een beetje vrijblijvend. Klaas Delrue en zijn mannen wonnen twintig jaar geleden de Nekka-prijs, zeer prestigieus voor het Nederlandstalige lied. ‘Laat ons winnen’ is een ode aan de niet-competitieve wedstrijdvorm. Altijd ergens anders zijn en overal te laat

komen en toch de eerste zijn, achteromkijkend naar achterblijvers, dat voelt goed als thema. De band zelf beschrijft de tien songs van het album als ‘een tiramisu van fijne repen die zijn opgebouwd in de hoogte en de diepte’ en ‘een warme deken van klank’. In 2009 kwamen ze ook al met een nuchtere albumtitel als *We zijn hier nu toch*, maar het contrast tussen deze plaat en het nieuwe werk is toch behoorlijk groot, taxeert de Vlaamse popsite Dansende Beren juist. Best een leuke plaat, maar iets te veel elektronische begeleiding, ‘synthriffjes’ uit de jaren tachtig.

+ onderhoudend attent
– te vrijblijvend

Lone Project No. 5
LONE. LONE PROJECT

Ferdinand Bakker en Michel van Dijk zijn oudgedienden in de Nederlandse popmuziek. Ze kennen elkaar uit Alquin, maar de wortels van de laatste reiken veel verder terug. Als kind leerde hij goed Engels in New York en in de jaren zestig zong en speelde hij bij Les Baroques en Ekseption. Daarna was er een lange periode van verslaving aan crack en heroïne. Hij is daaruit gekomen, maar zag veel collega's uit vooral de jaren zeventig en tachtig ten onder gaan. Nu rijdt hij op een scooter door Amsterdam en Delft en neemt met zijn kompaan het vijfde album op van het Lone Project dat de twee in 2014 begonnen. Zijn wat dunne, schelle stem is goed op orde

en fraseren kan Van Dijk prima. Hoes en boekje met tekst zien er mooi klassiek uit, met een houten elektriciteitspaal als een soort andreaskruis, een oude slee als skelet in de tuin en elf mooie songs. Dat geldt voor ‘Because of You’ en ‘A Friend’, waarin besef van vergankelijkheid de rock niet verdringt. Mooi zijn ook de ballads, zoals ‘Magic Touch’ en ‘Blue To Be Blue’. Het is country, americana, southern rock, van heupwiegend naar stevig en terug. Een mooie moraal in het slotnummer ‘Motion 30121’ is de refreintekst: ‘Live the Live you Love and Love the Live you Live.’

+ hechte songs
– stem is dun

Downton Abbey: A New Era beslaat slechts een korte passage in de tijd, maar gaat opnieuw over het thema verandering.

DRAMA • SJIRK KUIJPER BEELD UNIVERSAL PICTURES

Veel geld en roem, maar weinig klasse

Downton Abbey is een sociale geschiedenisles in de vorm van een soapserie. Zonder al te veel heimwee of optimisme, maar ook met een blinde vlek voor kerk en religie.

De ongekend roerige jaren tussen 1912 en 1927 zijn tot nu toe verstreken in zes seizoenen van elk acht episodes, vijf extra lange kerstspecials en een speelfilm. De dramaserie werd van 2010 tot 2015 uitgebracht door het Britse mediabe-drijf ITV. Ik kocht destijds alle afleveringen zo-dra ze beschikbaar waren op schijf, om terug te kijken en uit te lenen. Die *Digital Versatile Discs* zijn nu ook alweer relikwieën uit een verstre-ken tijd, want vandaag stream je zo'n serie via Netflix; de dvd-speler verdween naar de kring-loop. Vier jaar na afloop van seizoen zes kwam een eerste speelfilm uit en vanaf deze week draait in de bioscopen het vervolg, *Downton Abbey: A New Era*. Een Nieuw Tijdperk – zo had elke episode wel mogen heten. Want de geschiedenis van het fictieve landgoed, de grafelijke familie Crawley, hun personeel en pachters bestaat uit het hals-overkop aanbreken van steeds weer nieuwe tijden, en het roemloos sterven van oude vor-men en gedachten. Net als de meesterwerken van Jane Austen gaat het verhaal over de speci-fieke zorg van een adellijk meidengezin. De drie dochters van lord Grantham mogen het land niet beërven, dus de enige oplossing is dat één van hen trouwt met de verre achterneef die toevallig wél erfgenaam is. Daarna kent dit vrouwenleven nog maar één taak en zorg: het ter wereld brengen en in leven houden van een mannelijke erfgenaam.

Ook voor het overige begint de serie nog met beide benen in de achttiende en negentiende eeuw, zedelijk geduid als het victoriaanse tijd-perk – maar daar dendert de twintigste eeuw in razend tempo overheen. Na de start in 1912 (als de eerste erfopvolger om het leven komt bij de ondergang van de Titanic) komen de Eer-ste Wereldoorlog, de Spaanse griep, de Ierse onafhankelijkheid, instortende aandelen, Rus-sische vluchtelingen, de nazistische Bierkeller-putsch (München 1923) en zo meer voorbij. De koetsen verdwijnen in de stalling, auto's ont-wikkelen zich in hoog tempo, er komt een tele-

Ineens zijn er begaafde tekstschrijvers nodig – een nieuwe roeping.

foontoestel in *Downton Abbey*. Maar zeker zo ingrijpend als de technische vernieuwingen zijn de sociale omwentelingen: de toenadering tussen Upstairs en Downstairs, het huwelijk tussen de chauffeur en de jongste gravin, de erkenning en aanvaarding van een buitenech-telijk kind, de eerste dochter die buiten de ge-zondheidszorg gaat werken (als redacteur en uitgever), en het aantrekken van vreemd kapi-taal om het landgoed – voorheen een bron van inkomsten, nu een put van onkosten – in stand te houden.

personages
Zonder die jarenlange aanloop zou deze film in de lucht hangen, en het verhaal is ook nauwe-lijks te volgen als je niet de serie hebt gezien: over pakweg veertig personages (de helft fami-lie, de helft personeel) krijg je niet in twee uur tijd voldoende overzicht, en al die karakters

zouden in zo weinig tijd ook niet de kleur en diepgang krijgen die ze in de serie hebben op-gebouwd. Gelukkig spelen ze ook niet allemaal een even prominente rol. Maar als Lady Mary over haar eerste (Matthew, overleden) en tweede echtgenoot (Henry, op reis) spreekt, helpt het als je daar nog een gezicht bij hebt. Ondanks het feit dat deze film slechts een korte passage in de tijd beslaat, gaat het opnieuw over verandering. *Downton Abbey* wordt tijde-lijk verhuurd als filmset, en juist tijdens de op-names moet de stomme film – door een techni-sche innovatie uit 1927 – wijken voor een film mèt geluidsregistratie. Met het fenomeen film-

acteur en -actrice is dan al een nieuwe, 'om-hooggevallen' sociale categorie ontstaan: veel geld en roem, weinig klasse en cultureel erf-goed. Maar als die 'celebrity's' ook dialogen moeten gaan onthouden en uitspreken, stelt dat weer nieuwe eisen aan hun talent. En: er zijn ineens begaafde tekstschrijvers nodig – een nieuwe roeping voor de ooit zo onhandige hulpbutler Joseph Molesley. Doordat een deel van de film zich afspeelt in een villa aan de Franse Rivièra, is de vormge-ving meer dan ooit een lust voor de ogen. Violet Crawley – de matriarch der familie, ge-speeld door Maggie Smith (87) – zorgt als altijd

The Bad Guys
★★★★☆
REGIE: PIERRE PERIFEL, MET DE STEM-MEN VAN SAM ROCKWELL, MARC MARON, AWKWAFINA, CRAIG ROBINSON, ANTHONY RAMOS, ZAZIE BEETZ E.A. 100 MINUTEN. KIJKWIJZER: VANAF 6 JAAR. IN 146 BIOSCOPEN.

+ grappige parodie op schurken-reputaties
- blijft niet fris tot het einde

AVONTUUR/KOMEDIE • MICHEL VAN HOUT BEELD DREAMWORKS

Uit zijn voe

Een film is zo goed als zijn schurk. Dream-Works vraagt zich af of dit bekende filmgezeg-de ook toepasbaar is op de nieuwe trend van schurken in de hoofdrol. Sinds het succes van Universals *Despicable Me*, over snoodaard Gru en zijn Minions, maakt Disney een trend van oorspronkelijke booswichten als protagonist, zoals *Maleficent* en *Cruella*. Ook superschurken van DC komen in *Joker* en *Suicide Squad* opeens opvallend ontvankelijk in beeld. Mogelijk na-deel van deze opzet is een (vooral voor jonge-ren) diffuse scheidslijn tussen goed en kwaad. Komt de 'beking' wel duidelijk uit de verf, dan dreigt de film, met zijn misdadiger, zijn glans te verliezen. Het komt dan op goede ti-ming aan. De inkeer moet niet te vroeg komen, maar omwille van de morele helderheid ook niet te laat. In de beginjaren van DreamWorks

voor plezierig sarcastische humor. Lady Mary laat zich bewonderen en het hof maken, maar blijft trouw aan haar afwezige echtgenoot. En de homoseksuele butler Thomas Barrow vindt een vriend en levensgezel: zonder enige toespeling op lichamelijke intimiteit, maar de eenzaamheid en onbegrepenheid zijn voorbij. Het enige wat totaal ontbreekt, eerder in de serie en nu nog meer in de film, is de presentie van geloof en religie. De kerk is in *Downton Abbey* alleen een trouwlocatie. Dat er zelfs rond een sterfbed geen pastorale zielzorg wordt verleend, lijkt nogal onrealistisch voor een Engelse familie in 1928. ■

Downton Abbey: A New Era

★★★★☆
REGIE: SIMON CURTIS. MET MAGGIE SMITH, HUGH BONNEVILLE, LAURA CARMICHAEL, JOANNE FROGGATT E.A.
126 MINUTEN. KIJKWIJZER: VANAF 9 JAAR. IN 151 BIOSCOPEN.

- + leerzame geschiedenisles, prachtige beelden
- blinde vlek voor geloof en kerk

MWORKS ANIMATION

gen gekraakt

deed de animatiestudio vooral zijn best Disney op eigen terrein te evenaren. Gelukkig volgden daarna originelere concepten die een trilogie meedingen voordat ze uitgemolken bleken. In zulke films werkte de Franse Pierre Perifel zich op tot hoofd animatie. In *The Bad Guys* staat hij voor het eerst als regisseur aan het roer. Het concept, naar de gelijknamige kinderboekenserie van Aaron Blabey, sluit in *The Bad Guys* op een verfrissende manier aan op eerdergenoemde trend. De hoofdrollen zijn weggelegd voor een groep bandieten, Snake, Taran-tula, Shark en Piranha, met de iconische Wolf als Grote Boze Bende-leider. Als ultieme misdaad plannen ze het stelen van de trofee voor de 'Good Guy' van het jaar. De beste manier om deze te stelen lijkt het veinzen van goedheid. Dat blijkt niet gemakkelijk als de prijsuitreiker

een cavia is, uitgerekend de lievelingskost van Snake. In het proces ontdekt Wolf een zwakte voor kwispelen en zelfs romantische emoties. Hoewel het lang spannend blijft of Wolf en zijn handlangers werkelijk interesse hebben in het goede leven, duurt deze spanningsboog niet lang genoeg om de hele film op het hoge begin-niveau te houden. Aanvankelijk vloeien de grappen over deugnieten op het (schijnbaar) goede pad rijkelijk. Na wat onverwachte wendingen volgt een actieve, maar fletse finale. Zo houdt DreamWorks de 'melk' geen trilogie lang vers. Ondanks de niet geheel geslaagde timing, waardoor het einde uit zijn voegen kraakt, is *The Bad Guys* een grotendeels vermakelijk en grappig geanimeerde kraakfilm voor het hele gezin. ■

DRAMA • JAAP-HARM DE JONG BEELD SEPTEMBER FILM

Voeten die spreken

Ook bij de meeste mensen die niks met voetbal hebben, zal de naam Zlatan Ibrahimovic wel een belletje doen rinkelen.

De voetballer, topscorer aller tijden van het Zweedse elftal, speelde voor onder andere Ajax, Juventus, Barcelona, Paris Saint Germain en Manchester United. Daarnaast staat de voetballer niet alleen bekend om zijn balkunsten, maar ook om zijn megalomane zelfvertrouwen met uitspraken als 'dat weet alleen God en daar spreek je nu mee' en 'een WK zonder mij is niet waard om bekeken te worden'. Het verbaast dan ook niet dat, na de biografie die Ibrahimovic zo'n tien jaar geleden met David Lagercrantz schreef, nu ook een film verschijnt met dezelfde titel: *I Am Zlatan*. Wie is de man achter de mythe? Of eigenlijk: wie is het jongetje achter de man? In een enigszins vlakke en weinig verrassende schets van de jonge Zlatan wordt dit uit de doeken gedaan. Als kind van gescheiden ouders (hij woont afwisselend bij zijn Bosnische vader en Kroatische moeder) groeit de jonge Ibrahimovic in een wijk met veel migranten in de Zweedse stad Malmö. De kleine dribbelaar, tevens fan van grootheden als Muhammad Ali, Bruce Lee en Marco van Basten, heeft onmiskenbaar talent, maar is ook snel afgeleid en regelmatig opvliegend. Geen helpende eigenschappen, zowel op school als op het voetbalveld.

dood punt

De film steekt in als de voetballer bij Ajax door Ronald Koeman (gespeeld

door de Nederlandse acteur Gijs Naber) wordt weggestuurd bij de training. Zijn carrière is op een dood punt aanbeland. Heen en weer bewegend in de tijd zien we hoe hij een opmars maakt vanaf trapveldje, een club in de buurt en de jeugd van Malmö FF en vanaf Ajax, samen met zaakwaarnemer Mino Raiola, probeert door te stoten naar een Europese topclub. Hij moet daarvoor wel zijn Porsche inleveren en drie keer zo hard gaan trainen. De beide acteurs die Ibrahimovic vertolken, doen dat innemend. De film vinkt netjes de verschillende fases in Zlatans leven af

De beide acteurs die Ibrahimovic vertolken, doen dat innemend.

(de schelm onder vrienden, schuchter in de liefde), maar echt sprankelen gaat het nergens. Daarvoor spreekt het levensverhaal van Ibrahimovic te weinig tot de verbeelding – het drama wordt maar weinig uitgediept – en brengen de sportscènes de kijker te weinig in vervoering. *I Am Zlatan* is een leuke extra voor de liefhebber, maar daar blijft het bij. ■

I Am Zlatan

★★★★☆
REGIE: JENS SJÖGREN. MET DOMINIC ANDERSSON BAJRAKTARI, GRANIT RUSHITI, E.A. 101 MINUTEN. KIJKWIJZER: VANAF 6 JAAR. IN 21 BIOSCOPEN.

- + innemend geacteerd
- mist dramatische diepgang

museum

ROEL SIKKEMA BEELD ND

De schatkamer van Stiene

Nederland kent zo'n duizend officiële musea, en daarnaast een groot aantal officieuze. Welke verborgen pareltjes zitten daartussen? Vandaag: het Stedelijk Museum Meppel.

'Theetijd', een karakteristiek schilderij van Stien Eelsingh uit 1949.

De Burgemeesterskamer met behangselschilderijen uit 1831.

Gespen aan een bijbel, in de achttiende eeuw gemaakt door een Meppeler zilversmid.

Enkele van de karakteristieke poppen van Henk Boerwinkel.

Het museum in het vroegere gemeentehuis van Meppel.

In welk museum zijn we?

In het Stedelijk Museum Meppel. Sinds juli vorig jaar is dat in zijn huidige vorm gevestigd in het voormalige gemeentehuis van Meppel. 'Daarvoor heetten we zo'n 25 jaar Kunsthuis Secretarie', zegt Mieke Mulders, conservator van het museum. 'We hebben nu een nieuwe naam, nieuwe ideeën en ook de inrichting is helemaal veranderd.'

Wat moet je hier beslist zien?

Allereerst de zaal waar je binnenkomt, de voormalige burgemeesterskamer. 'Dit was oorspronkelijk het huis van een arts, die het in 1826 liet bouwen. Vijf jaar later maakte Derk Postma uit Hoogezand de behangselschilderijen die er nu – na een restauratie – prachtig uitzien', zegt Mulders. De vaste collectie van het museum bestaat uit drie delen. Allereerst een zaal gewijd aan de Meppeler poppenspeler Henk Boerwinkel. 'Met zijn theater Triangel gaf hij bijna drieduizend voorstellingen in binnen- en buitenland. Zijn poppen behoren tot de wereldtop. Jim Henson, producent van *The Muppets*, maakte een film over Boerwinkel en rekende hem tot de top-vijf van de 'puppeteers' in de wereld.' Verder is er een grote vitrine met Meppeler zilver. 'In de achttiende eeuw was Meppel een echte zilverstad', vertelt Mulders. 'Overall, over de hele wereld, zijn werkstukken door verschillende oorzaken verspreid geraakt. Verzamelaars proberen belangrijke stukken hier te krijgen om ze te kunnen exposeren.' Maar de klap op de vuurpijl is de Stien Eelsinghzaal. Zij leefde van 1903 tot 1964 en werkte een groot

deel van haar leven in Staphorst. Hoewel ze 'van buiten' kwam, werd 'Stiene', zoals ze door de plaatselijke bevolking werd genoemd, langzamerhand in het dorp geaccepteerd. 'Ze schilderde veel inwoners, maar deed dat in een wat onpersoonlijke stijl. De gezichten lijken vaak op Afrikaanse maskers', zegt Mulders. Het werk van Eelsingh is ondergewaardeerd, vindt ze. 'Tijdens haar studie kreeg ze drie belangrijke prijzen. Ze had contact met andere bekende expressionistische schilders, zoals Jan Sluijters en Charlie Toorop. Net als andere expressionisten schilderde ze in felle, harde kleuren.' Toch was haar werk tot voor kort nauwelijks zichtbaar in musea en tentoonstellingen. 'Eind vorig jaar kregen we de complete collectie van de Stien Eelsingh Stichting in bruikleen, en sinds we open zijn hebben we ook steeds meer werk van haar aangeboden gekregen.' Ten slotte is er nog een zaal voor wisselexposities. Tot 12 juni is daar de tentoonstelling *2 Maartjes in april en mei* te zien. 'Het gaat om schilderijen van de Hoozeveense Maartje Beze-mer en de Meppelse Maartje Jansen. Ze studeerden allebei in 2021 af aan verschillende kunstopleidingen, de een aan de Klassieke Academie in Groningen en de ander aan Artez in Zwolle. Ze maken werk in verschillende stijlen, hoewel er ook overeenkomsten zijn. Ze reflecteren in deze tentoonstelling op elkaars werk', aldus Mulders.

Wat valt tegen?

Het gebouw is van buiten en deels van binnen wel mooi, maar niet erg publieksvriendelijk. Zo moet je een

hoge trap op om binnen te komen en is er geen lift. Ook valt op dat er vrijwel niets over de geschiedenis van Meppel te zien is. 'Inderdaad zouden we graag een beter toegankelijk gebouw hebben', zegt Mulders. 'En wat de collectie betreft: we zijn een kunstmuseum, dus de geschiedenis van Meppel hoort elders thuis. Hoewel... het zou mooi zijn als er een beter bereikbaar en groter pand zou zijn waar naast onze collectie ook die van de stichting Oud-Meppel kan worden gepresenteerd.'

Is er iets christelijks te zien?

Niet veel, maar de Meppeler zilversmeden maakten veel mooie gespen voor kerkboeken, bijbelsloten en hoekstukken. Enkele daarvan worden tentoongesteld. Dergelijke boeken werden vroeger veel gekocht door Staphorsters. En Stien Eelsingh tekende momenten van de christelijke beleving door Staphorsters.

Hoe is de winkel?

Natuurlijk vind je daar de gebruikelijke kunstboeken, koppen, puzzels en andere dingen, zoals in elke museumwinkel. Maar er zijn ook boeken over de kunstenaars van wie werk in dit museum te zien is en ook van anderen uit Meppel en omgeving. Met extra aandacht voor kunst- en foto-boeken over de cultuur van Staphorst.

Je moet hier echt heen als je ...

... geïnteresseerd bent in hedendaagse kunst, vooral van kunstenaars uit Meppel en omgeving. Met als belangrijkste trekker het werk van Stien Eelsingh, waarover Mieke Mulders boeiend kan vertellen.

Naast werk van Stien Eelsingh staat een kast, die vroeger in haar huis stond.

Stedelijk Museum Meppel, Hoofdstraat 22, Meppel
Open: vr-zo 13.00-17.00 uur
stedelijkmuseummeppel.nl